

РАХУНКОВА ПАЛАТА

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішення Рахункової палати
від 21.12.2021 № 34-6

ЗВІТ

**про результати аудиту ефективності планування та
результативності контролю за повнотою нарахування і
своєчасністю надходження акцизного податку з алкогольних
напоїв до державного бюджету**

Київ 2021

ЗМІСТ

ПРЕАМБУЛА	7
ВСТУП.....	8
1. СТАН ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ (ПРОПОЗИЦІЙ) РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОПЕРЕДНЬОГО АУДИТУ	10
2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПРАВЛЯННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ З АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ І ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ЇХ ВИРОБНИЦТВА ТА ОБІГУ	12
3. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ПОВНОВАЖЕНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГНОЗУВАННЯ (ПЛАНУВАННЯ) НАДХОДЖЕНЬ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ З АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	19
4. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ПОВНОВАЖЕНЬ У ЧАСТИНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИРОБНИЦТВОМ ТА ОБІГОМ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ І АДМІНІСТРУВАННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ З ЦІЄЇ ПРОДУКЦІЇ	28
4.1. Оцінка стану ліцензування виробництва, оптової і роздрібно́ї торгівлі алкогольними напоями та реєстрації (обліку) платників акцизного податку з алкогольних напоїв	28
4.2. Стан організації роботи органів Державної податкової служби України щодо контролю за замовленням, зберіганням та обігом марок акцизного податку для маркування алкогольних напоїв.....	33
4.3. Стан виконання повноважень з контролю за дотриманням суб'єктами господарювання законодавства при використанні механізму видачі та погашення податкових векселів під час отримання спирту етилового неденатурованого для виробництва алкогольних напоїв	38
4.4. Аналіз та оцінка стану звітування суб'єктами господарювання про обсяги вироблених, імпортованих і експортованих алкогольних напоїв і контролю за ним контролюючими органами	41
4.5. Результативність роботи контролюючих органів щодо забезпечення повноти і своєчасності надходження акцизного податку з алкогольних напоїв ..	44
5. ОЦІНКА СТАНУ КООРДИНАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ, ПОВ'ЯЗАНОЇ ІЗ СПРАВЛЯННЯМ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ З АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ, ЇХ ВИРОБНИЦТВОМ ТА ОБІГОМ.....	53
6. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ СПРАВЛЯННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ З АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ І ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИРОБНИЦТВОМ ТА ОБІГОМ ЦІЄЇ ПРОДУКЦІЇ	58
ВИСНОВКИ.....	64
ПРОПОЗИЦІЇ.....	74
ДОДАТКИ.....	77

Список скорочень

АМКУ	Антимонопольний комітет України
АСМО	Автоматизована система митного оформлення "Інспектор"
Бюджетний кодекс	Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456
ГУ	Головне управління
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
Держмитслужба	Державна митна служба України
Держпродспоживслужба	Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів
Держстат	Державна служба статистики України
додаток Д1, додаток Д3, додаток Д4	Додаток 1 "Розрахунок суми акцизного податку з підакцизних товарів (продукції) (крім транспортних засобів), на які встановлено специфічні ставки акцизного податку (крім операцій, визначених підпунктами 213.1.9, 213.1.11, 213.1.12 пункту 213.1 статті 213 розділу VI Кодексу)", додаток 3 "Розрахунок суми акцизного податку з алкогольних напоїв (стаття 225 розділу VI Кодексу)" та додаток 4 "Обороти, що звільняються від оподаткування, оподатковуються за нульовою або за зниженою ставкою, гривень" до декларації акцизного податку, форма якої затверджена наказом Міністерства фінансів України від 23.01.2015 № 14 "Про затвердження форми декларації акцизного податку, Порядку її заповнення та подання", зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 30.01.2015 за № 105/26550
ДПС	Державна податкова служба України
ДФС	Державна фіскальна служба України
ІС "Податковий блок"	Інформаційна система "Податковий блок"
ЄАІС	Єдина автоматизована інформаційна система
Єдиний реєстр ТТН	Єдиний реєстр товарно-транспортних накладних на переміщення алкогольних напоїв
ЗЕД	зовнішньоекономічна діяльність
Закон № 481	Закон України від 19.12.1995 № 481 "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального"
Закон № 236	Закон України від 07.06.1996 № 236 "Про захист від недобросовісної конкуренції"
Закон № 71	Закон України від 28.12.2014 № 71 "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи"
Закон № 1797	Закон України від 21.12.2016 № 1797 "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні"

Закон № 2628	Закон України від 23.11.2018 № 2628 "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів"
Закон № 2629	Закон України від 23.11.2018 № 2629 "Про Державний бюджет України на 2019 рік"
Закон № 294	Закон України від 14.11.2019 № 294 "Про Державний бюджет України на 2020 рік"
Закон № 1082	Закон України від 15.12.2020 № 1082 "Про Державний бюджет України на 2021 рік"
Закон № 1434	Закон України від 29.04.2021 № 1434 "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2021 рік"
звіт № 1-ОА	Звіт № 1-ОА "Звіт про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв у оптовій мережі"
звіт № 2-РС	Звіт № 2-РС "Звіт про обсяги виробництва та реалізації алкогольних напоїв"
ІКП	Інтегрована картка платника
ККДБ	Код класифікації доходів бюджету
ККДБ 14020000	ККДБ 14020000 "Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)"
ККДБ 14020200	ККДБ 14020200 "Лікero-горілчана продукція"
ККДБ 14020300	ККДБ 14020300 "Виноробна продукція, для виробництва якої не використовується спирт етиловий"
ККДБ 14020400	ККДБ 14020400 "Пиво"
ККДБ 14022300	ККДБ 14022300 "Виноробна продукція, для виробництва якої використовується спирт етиловий"
ККДБ 14030000	ККДБ 14030000 "Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)"
ККДБ 14030200	ККДБ 14030200 "Лікero-горілчана продукція"
ККДБ 14030300	ККДБ 14030300 "Виноробна продукція"
ККДБ 14030400	ККДБ 14030400 "Пиво"
КМУ	Кабінет Міністрів України
Концепція "Електронна акцизна марка"	Концепція створення та впровадження автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів (алкогольних напоїв та тютюнових виробів) "Електронна акцизна марка", схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.07.2016 № 497-р
МД	Митна декларація
Мінекономіки	Міністерство економіки України
Мінекономрозвитку	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України
Мінфін	Міністерство фінансів України
Митний кодекс	Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495
Мін'юст	Міністерство юстиції України
методики прогнозування № 1646	Методика прогнозування надходжень акцизного податку з вироблених в Україні товарів (продукції) та

методики прогнозування № 573	Методика прогнозування надходжень акцизного податку із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), затверджені наказом Мінфіну від 24.12.2010 № 1646
МОЗ наказ ДПА № 251	Методика прогнозування надходжень акцизного податку з вироблених в Україні товарів (продукції) та Методика прогнозування надходжень акцизного податку із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), затверджені наказом Мінфіну від 24.12.2010 № 1646 із змінами, внесеними наказом Мінфіну від 17.09.2020 № 573 "Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 24 грудня 2010 року № 1646"
наказ Мінфіну № 14	Міністерство охорони здоров'я України Наказ Державної податкової адміністрації України від 28.05.2002 № 251 "Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру місць зберігання та форми довідки про внесення місця зберігання до Єдиного державного реєстру", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 15.08.2002 за № 670/6958
наказ Мінфіну № 49	Наказ Міністерства фінансів України від 23.01.2015 № 14 "Про затвердження форми декларації акцизного податку, Порядку її заповнення та подання", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 30.01.2015 за № 105/26550
наказ Мінфіну № 428	Наказ Міністерства фінансів України від 11.02.2016 № 49 "Про затвердження форм звітів щодо виробництва й обігу спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів та порядків їх заповнення", зареєстрований у Мін'юсті 03.03.2016 за № 340/28470
наказ Мінфіну № 102	Наказ Міністерства фінансів України від 11.04.2016 № 428 "Про затвердження форм заявок-розрахунків на виготовлення та придбання марок акцизного податку, звіту про використання марок акцизного податку та журналів для обліку марок акцизного податку", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 29.04.2016 за № 663/28793
Офіс ВПП ДФС (ДПС) Органи ДФС і ДПС ПДВ	Наказ Міністерства фінансів України від 15.02.2021 № 102 "Про затвердження форм заявок-розрахунків на виготовлення та придбання марок акцизного податку, переліків марок акцизного податку, звіту про використання марок акцизного податку та журналів для обліку марок акцизного податку", зареєстрований у Міністерстві юстиції України 19.05.2021 за № 666/36288
	Офіс великих платників податків ДФС (ДПС) ДФС і ДПС та їх територіальні органи Податок на додану вартість

Податковий кодекс Положення № 500	Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755 Положення про порядок видачі ліцензій на право оптової торгівлі спиртом етиловим і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.1999 № 500 "Про впорядкування видачі суб'єктам підприємницької діяльності ліцензій на право оптової торгівлі спиртом етиловим і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами"
Положення № 1251	Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 № 1251
Положення про ДФС	Положення про Державну фіскальну службу України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236 "Про Державну фіскальну службу України"
Положення про ДПС та Положення про Держмитслужбу	Положення про Державну податкову службу України та Положення про Державну митну службу України, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 227
Порядок № 14	Порядок заповнення та подання декларації акцизного податку, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 21.01.2015 № 14
Постанова № 806	Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2013 № 806 "Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру товарно-транспортних накладних на переміщення алкогольних напоїв і Порядку ведення Єдиного державного реєстру витратомірів - лічильників обсягу виробленого спирту етилового"
Постанова № 296	Постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 № 296 "Деякі питання запровадження марок акцизного податку нового зразка для алкогольних напоїв і тютюнових виробів"
Постанова № 74	Постанова Кабінету Міністрів України від 12.02.2020 № 74 "Деякі питання маркування алкогольних напоїв"
ППР СБУ СГ спирт	Податкове повідомлення-рішення Служба безпеки України Суб'єкт господарювання спирт етиловий, коньячний і плодовий та зерновий дистилят, спирт етиловий ректифікований виноградний, спирт етиловий ректифікований плодовий, дистилят виноградний спиртовий, спирт-сирець плодовий
ЦМУ ДПС по роботі з ВПП ЦОВВ	Центральне міжрегіональне управління ДПС по роботі з великими платниками податків центральні органи виконавчої влади

ПРЕАМБУЛА

Підстава проведення заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту): стаття 98 Конституції України, статті 26 і 110 Бюджетного кодексу України, статті 4, 7 і 10 Закону України від 02.07.2015 № 576 "Про Рахункову палату", План роботи Рахункової палати на 2021 рік, доручення члена Рахункової палати для виконання повноважень члена Рахункової палати та забезпечення здійснення заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) від 27.07.2021 № 16-44.

Мета заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту): встановлення фактичного стану та оцінка виконання державними органами повноважень щодо забезпечення ефективності планування (прогнозування) і результативності контролю за повнотою нарахування та своєчасністю надходження акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету.

Предмет заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту):

– нормативно-правові акти, організаційно-розпорядчі документи та управлінські рішення Мінфіну в частині планування, прогнозування і справляння надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету, ДПС і Держмитслужба (до їх утворення ДФС) в частині адміністрування цього податку, ДПС (ДФС) в частині контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв;

– надходження до державного бюджету акцизного податку з алкогольних напоїв із вироблених в Україні та ввезених на митну територію України товарів (продукції) за ККДБ 14020200, 14020300, 14020400, 14022300, 14030200, 14030300, 14030400 за 2019–2020 роки та 9 місяців 2021 року;

– статистична, аналітична та оперативна податкова і митна звітність, звіти про обсяги виробництва та реалізації алкогольних напоїв, декларації акцизного податку, митні декларації, заявки-розрахунки на виготовлення та придбання марок акцизного податку для маркування алкогольних напоїв, звіти про використання марок акцизного податку на алкогольні напої, розрахункові та інші документи, що стосуються предмета аудиту;

– ліцензії на виробництво, оптову і роздрібну торгівлю алкогольними напоями;

– дані Єдиного державного реєстру виробників спирту етилового, коньячного і плодового та зернового дистиляту, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, дистиляту виноградного спиртового, спирту-сирцю плодового, біоетанолу, алкогольних напоїв і тютюнових виробів; Єдиного державного реєстру місць зберігання;

– діяльність державних органів щодо здійснення контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв, зменшенням тіньового ринку таких напоїв, сплатою акцизного податку з алкогольних напоїв СГ у повному обсязі та попередження ухиленню від його сплати до державного бюджету;

– інша інформація, що характеризує предмет аудиту.

Об'єкти заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту): ДПС; ДФС (в частині повноважень податкової міліції); ГУ ДПС у Дніпропетровській, Одеській, Тернопільській, Львівській, Черкаській

областях і м. Києві; ЦМУ ДПС по роботі з ВПП; Одеська, Дніпровська, Київська митниці Держмитслужби.

Надсилання запитів з питань заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту): Мінфіну; Держмитслужбі; Мінекономіки; МОЗ; СБУ; Держстату; Держпродспоживслужбі; АМКУ; ДП "Укрспирт".

Критерії оцінки заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту):

законність – відповідність управлінських рішень і організаційно-розпорядчих документів, прийнятих об'єктами аудиту, положенням чинного законодавства, що регламентують порядок планування і забезпечення контролю за повнотою нарахування та своєчасністю надходження акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету;

обґрунтованість – ступінь відповідності планових показників надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв, визначених згідно з затвердженими методиками і правилами, фактичним надходженням цього податку до Державного бюджету України;

результативність – оцінка діяльності ДФС, ДПС, Держмитслужби та їх територіальних органів із забезпечення контролю за повнотою нарахування і своєчасністю надходження акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету.

Початкові обмеження щодо проведення заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту): 2019–2020 роки та 9 місяців 2021 року (для аналізу динаміки окремих показників – їх значення за 2018 рік).

Термін розгляду на засіданні Рахункової палати – 21.12.2021.

Методи і процедури збирання даних: аналіз нормативно-правових актів та організаційно-розпорядчих документів, звітних даних щодо надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв, обсягів виробництва, імпорту, експорту, реалізації алкогольних напоїв, матеріалів контрольних заходів, проведених ДФС, ДПС, Держмитслужбою, правоохоронними та іншими державними органами, повідомлень засобів масової інформації; здійснення вибірки; надсилання письмових запитів; аналіз первинних документів, податкової та митної звітності; підрахунок, зіставлення, порівняння планових та фактичних показників; опитування та обговорення проблемних питань; аналіз матеріалів попереднього аудиту. Процедури аудиту ґрунтуються на аналізі та оцінці ризиків.

ВСТУП

Формування ефективної податкової політики в частині справляння акцизного податку з товарів, які шкодять здоров'ю, до яких належать і алкогольні напої, ускладнено тим, що високі акцизи, обмеження щодо роздрібної торгівлі тощо не мають значного впливу на обсяги споживання цих напоїв, оскільки попит на них ґрунтується на бажанні людей вживати алкогольні напої.

Аналіз даних ДПС засвідчив, що у 2020 році порівняно з 2019 роком **виробництво** лікєро-горілочаної продукції збільшилось на 10,8 відс., а вина і

пива – зменшилось на 13,0 і 0,5 відс. відповідно; **експорт** лікєро-горілочаної продукції зменшився на 15,5 відс., вина і пиво – збільшився на 67,4 та 50,0 відс. відповідно; **імпорт** збільшився за всіма групами алкогольних напоїв: лікєро-горілочаної продукції – на 44,9 відс., вина – майже у 2 рази, пиво – 11,4 відсотка. Протягом 9 місяців 2021 року, порівняно з аналогічним періодом 2020 року, **виробництво** лікєро-горілочаної продукції і вина збільшилось на 5,5 та 5,6 відс. відповідно, а пиво – зменшилось на 4,1 відс.; **експорт** лікєро-горілочаної продукції збільшився на 3,7 відс., вина і пиво зменшився на 9,3 та 3,5 відс. відповідно; **імпорт** лікєро-горілочаної продукції збільшився на 49,1 відс., вина і пиво зменшився на 34,4 та 2,1 відс. відповідно.

За даними ВООЗ, кожний українець віком від 15 років щорічно випиває 8,6 літра алкоголю¹. Серед 39-ти європейських країн, які досліджувались, Україна займає 35 місце². Водночас істотно занижувати ці показники може невраховане споживання нелегально вироблених та ввезених алкогольних напоїв. Державними органами, зокрема Мінекономіки, ДПС і Держмитслужбою, не приділялося належної уваги аналізу обсягів нелегального виробництва та імпорту в Україну алкогольних напоїв, **частка яких, за оцінками експертів, може становити від третини до половини вжитого обсягу залежно від виду алкогольної продукції**³.

Результати перевірок АМКУ та Держпродспоживслужби свідчать, що в Україні на ринку алкогольної продукції **реалізується фальсифікована продукція, виготовлена як легально, так і нелегально**, що несе загрозу здоров'ю та життю населення.

Загалом протягом 2019–2020 років і 9 місяців 2021 року до державного бюджету надійшло близько **41,6 млрд грн** акцизного податку з алкогольних напоїв. В умовах незмінності ставок протягом періоду, що досліджувався, відбулося зростання надходжень акцизного податку як з вироблених в Україні, так і ввезених на митну територію України алкогольних напоїв: з 14,3 млрд грн у 2019 році до 15,2 млрд грн у 2020 році (на 6,3 відсотка). Протягом січня–вересня 2021 року надходження акцизного податку з алкогольних напоїв становили майже 12 млрд грн, що на 8,0 відс. більше порівняно з аналогічним періодом 2020 року.

Разом з тим частка надходжень цього податку у загальній сумі податкових надходжень до державного бюджету зменшилась з 1,9 відс. у 2018 році до 1,8 відс. у 2019 і 2020 роках та до 1,6 відс. за 9 місяців 2021 року.

У зв'язку з ратифікацією Законом України від 16.09.2014 № 1678 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, одним із важливих напрямів реформування податкової системи

¹ За загальноприйнятою методикою ВООЗ споживання алкоголю вимірюється кількістю літрів чистого етилового спирту, вжитих протягом року людиною старше 15 років.

² <https://rating.zone/rynok-alkoholnoi-produktsii/> | РЕЙТИНГ. Бізнес в офіційних цифрах.

³ За даними ВООЗ у 2018 році обсяг нелегального алкоголю в Україні становив 36 відс. загального обсягу ринку алкоголю і близько 54 відс. ринку міцного алкоголю (<https://www.epravda.com.ua/publications/2019/03/12/645238>).

України є наближення національного законодавства до законодавства країн ЄС, у тому числі і з питань справляння акцизного податку.

З огляду на суспільну значущість питань скорочення споживання алкогольних напоїв населенням, насамперед молоддю, з одного боку, та необхідність збільшення надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету, з іншого, дослідження стану виконання державними органами повноважень щодо забезпечення ефективності планування (прогнозування) і результативності контролю за повнотою нарахування та своєчасністю надходження акцизного податку з алкогольних напоїв є актуальним.

1. СТАН ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ (ПРОПОЗИЦІЙ) РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОПЕРЕДНЬОГО АУДИТУ

Рахунковою палатою у 2014 році проведено перевірку обґрунтованості планування та дієвості контролю за повнотою нарахування і своєчасністю надходжень акцизного податку на алкогольні напої до Державного бюджету України (звіт затверджено постановою Колегії Рахункової палати від 23.09.2014 № 19-5).

Результати перевірки засвідчили, що протягом 2011–2013 років і I півріччя 2014 року КМУ, ДПС і Держмитслужба (до 20.03.2013), Міністерство доходів і зборів України (з 20.03.2013) неповною мірою реалізували заходи щодо посилення державного контролю за виробництвом і обігом алкогольних напоїв, що призвело до збільшення тіньового сектору виробництва цих напоїв і не забезпечило приросту платежів з акцизного податку до державного бюджету. На практиці не сформовано дієвого правового поля і цілісного механізму з регулювання виробництва та обігу алкогольних напоїв, їх оподаткування та контролю за рухом платежів.

Про результати перевірки поінформовано Верховну Раду України, КМУ і Мінекономрозвитку. Висновок Колегії Рахункової палати з рекомендаціями (пропозиціями) щодо усунення виявлених під час перевірки порушень і недоліків надіслано ДФС.

Аналіз виконання КМУ, Мінекономрозвитку та ДФС рекомендацій (пропозицій), наданих у висновку Колегії Рахункової палати, засвідчив: **із 7 рекомендацій (пропозицій) виконано в повному обсязі або частково 5, а саме:**

– Законом № 71 внесено зміни: до статті 5 Закону № 481, якими її приведено у відповідність до норм Податкового кодексу щодо надання органом ліцензування контролюючому органу інформації про видані ліцензії у п'ятиденний строк; до статті 199 Кримінального кодексу України, якими уточнено назву акцизного податку (слово "збору" замінено словом "податку"); до Податкового кодексу, якими запроваджено ставку акцизного податку з роздрібної торгівлі підакцизних товарів, що встановлюється сільською, селищною або міською радою у розмірі до 5 відс. обсягу реалізації.

Довідково. На підставі Закону України від 18.12.2019 № 391 "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування акцизного податку" статтю 5 Закону № 481 виключено;

– Мінфіном видано наказ № 49, яким передбачено надання звітів СГ про обсяги виробництва та обігу, зокрема, алкогольних напоїв у розрізі кодів продукції згідно з УКТ ЗЕД. Разом з тим рекомендацію щодо запровадження уніфікованої звітності, яка подається виробниками та імпортерами алкогольних напоїв про обсяги виробництва (імпорту) та/або реалізації продукції різним ЦОВВ, не виконано. Як наслідок, виробниками до ДПС і Держстату надаються різні форми звітів, що ускладнює їх використання під час проведення аналізу, прогнозування тощо;

– ДФС розроблено та затверджено заходи з усунення виявлених Рахунковою палатою порушень і недоліків у роботі та заходи, спрямовані на підвищення рівня контролю за повнотою нарахування і своєчасністю сплати акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету;

– в ІС "Податковий блок" ДПС створено підсистему "Податковий аудит", до якої працівниками підрозділів, що здійснюють перевірки, вноситься необхідна інформація на кожному етапі організації, проведення та реалізації матеріалів перевірок, а також дані та скановані копії відповідних документів, передбачених процесом "Контроль якості аудиту". Для покращення експлуатації ІС "Податковий блок" ДПС впроваджено апаратно-програмний комплекс на базі високотехнологічного обладнання, за допомогою якого можна здійснити необхідні вибірки даних за галузевим принципом;

– наказом ДФС від 12.10.2015 № 778 затверджено Порядок організації роботи органів Державної фіскальної служби під час підготовки та супроводження справ у судах і ведення претензійно-позовної роботи, підпунктом 2.1 пункту 2 якого передбачено, що представництво інтересів органів ДФС у судах здійснюється працівниками підрозділів правової роботи, та, у передбачених цим Порядком випадках, працівниками структурних підрозділів органів ДФС, уповноваженими на це у встановленому законодавством порядку. Крім того, у зв'язку з проведенням адміністративної реформи, наказами ДПС від 17.10.2019 № 124 затверджено Порядок організації роботи органів Державної податкової служби під час підготовки та супроводження справ у судах та від 21.12.2020 № 742 – Порядок організації роботи органів Державної податкової служби під час підготовки та супроводження справ у судах та ведення претензійної роботи.

Водночас Мінекономрозвитку не виконано рекомендацій (пропозицій) щодо підготовки пропозицій про внесення змін до законодавства з питань:

– розмежування функцій видачі ліцензій СГ на виробництво алкогольних напоїв, оптову і роздрібну торгівлю ними та контролю за цими ліцензіями між різними державними органами (Мінекономрозвитку (Мінекономіки) та ДФС (ДПС)).

Довідково. За інформацією Мінфіну (лист від 01.12.2014 № 31-11170-09-13/30155), Мінекономрозвитку вважало, що відокремлення повноважень щодо видачі ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів від повноважень з контролю за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов тощо є недоцільним, оскільки Мінекономрозвитку не мало такої розгалуженої системи територіальних органів, як ДФС.

Разом з тим, як засвідчив аудит, оскільки ліцензій на виробництво алкогольних напоїв та їх оптову торгівлю видається небагато, це не буде обтяжливим для Мінекономіки, враховуючи, що Міністерство вже не здійснює ліцензування імпорту та експорту алкогольних напоїв, яке забезпечувало до 2019 року. Ліцензії на роздрібну

торгівлю могли б надаватись департаментами економічної політики та стратегічного планування обласних державних адміністрацій, які згідно з їх положеннями підзвітні і підконтрольні Мінекономіки. Контроль за дотриманням вимог законодавства щодо ліцензування вказаних видів діяльності необхідно залишити за органами ДПС;

– збільшення вартості ліцензій на здійснення діяльності з виробництва алкогольних напоїв з урахуванням інфляційних процесів в Україні.

Довідково. За інформацією Мінфіну (лист від 01.12.2014 № 31-11170-09-13/30155), Мінекономрозвитку вважало, що плата за зазначені ліцензії відповідає фактичним витратам держави, пов'язаним з оформленням та видачою таких ліцензій, і принципу однакового підходу до СГ. Плата за ліцензії не має фіскального характеру, а є платою за управлінські послуги органу ліцензування, а тому не потребує збільшення.

Разом з тим відповідно до частини першої статті 14 Закону України від 02.03.2015 № 222 "Про ліцензування видів господарської діяльності" за видачу ліцензії справляється разова плата в розмірі одного прожиткового мінімуму, виходячи з розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що діє на день прийняття органом ліцензування рішення про видачу ліцензії, якщо інший розмір плати не встановлений законом. Отже, оскільки змінюється прожитковий мінімум для працездатних осіб, постійно змінюється і вартість ліцензій.

З 2007 року згідно зі статтею 4 Закону № 481 річна плата за ліцензію на виробництво алкогольних напоїв становить 780 грн, цей розмір не переглядався 14 років.

Таким чином, КМУ, Мінфіном і ДФС вживались заходи, спрямовані на реалізацію більшості рекомендацій (пропозицій) Колегії Рахункової палати, однак деякі з них так і залишилися невиконаними. Як наслідок, окремі проблемні питання щодо ліцензування виробництва алкогольних напоїв, оптової та роздрібною торгівлі ними, адміністрування акцизного податку з алкогольних напоїв, виявлені попереднім контрольним заходом Рахункової палати, є актуальними і на сьогодні.

2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПРАВЛЯННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ З АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ І ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ЇХ ВИРОБНИЦТВА ТА ОБІГУ

Відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначення вичерпного переліку податків та зборів, що справляються в Україні, порядку їх адміністрування, платників податків та зборів, їх прав і обов'язків, компетенції контролюючих органів, повноважень і обов'язків їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальності за порушення податкового законодавства, регулюються Податковим кодексом.

Підпунктом 9.1.4 пункту 9.1 статті 9 Податкового кодексу визначено, що **акцизний податок належить до загальнодержавних податків**. Відповідно до підпункту 14.1.4 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу **акцизний податок – непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених цим Кодексом як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції).**

До підакцизних товарів належать, зокрема, **алкогольні напої, пиво** (крім квасу "живого" бродіння) (пункт 215.1 статті 215 Податкового кодексу).

Основні засади державної політики щодо регулювання виробництва, експорту, імпорту, оптової і роздрібною торгівлі, зокрема, спиртом, алкогольними напоями, забезпечення їх високої якості та захисту здоров'я

громадян, а також посилення боротьби з незаконним виробництвом та обігом алкогольних напоїв на території України, визначає Закон № 481⁴.

Підпунктом 14.1.5 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу та статтею 1 Закону № 481 визначено, що **алкогольні напої** – продукти, одержані шляхом спиртового бродіння цукровмісних матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів із вмістом спирту етилового понад 0,5 відс. об'ємних одиниць, які зазначені у товарних позиціях 2203, 2204, 2205, 2206 (крім квасу "живого" бродіння), 2208 згідно з УКТ ЗЕД, а також із вмістом спирту етилового 8,5 відс. об'ємних одиниць та більше, які зазначені у товарних позиціях 2103 90 30 00, 2106 90 згідно з УКТ ЗЕД.

Відповідно до підпункту 14.1.26 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу **виноробна продукція** – вина виноградні натуральні, вина натуральні кріплені, шампанські, ігристі, газовані, вермути, бренді, сушло виноградне та інші виноматеріали, коньяки, інші алкогольні напої з винограду, плодів та ягід.

Згідно із підпунктом 14.1.144 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу та статті 1 Закону № 481 **пиво** – насичений діоксидом вуглецю пінистий алкогольний напій із вмістом спирту етилового від 0,5 відсотка об'ємних одиниць, отриманий під час бродіння охмеленого суслу пивними дріжджами, що відноситься до товарної групи УКТ ЗЕД за кодом 2203.

Як вбачається зі змісту статей 2 і 15 Закону № 481, **виробництво, зокрема, алкогольних напоїв, оптова торгівля ними на території України, а також роздрібна торгівля алкогольними напоями (крім столових вин), здійснюються СГ (у тому числі іноземними СГ, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) незалежно від форм власності лише за наявності відповідних ліцензій. Крім того, виробництво спирту та алкогольних напоїв здійснюється ще й за наявності внесення місця їх виробництва до Єдиного державного реєстру місць зберігання спирту.**

Довідково. Статтею 4 Закону № 481, зокрема, встановлено, що ліцензії видаються терміном на п'ять років, а плата за них справляється щорічно.

Плата за ліцензії справляється до початку виробництва зазначеної продукції органом, що видає ліцензії, у розмірах, встановлених цим Законом, і зараховується до місцевих бюджетів.

Річна плата за ліцензії на виробництво алкогольних напоїв (а також спирту) для СГ (у тому числі іноземних СГ, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) первинного виноробства справляється в розмірі 780 гривень.

Статтею 15 Закону № 481 визначено порядок імпорту, експорту, оптової і роздрібною торгівлі алкогольними напоями, зокрема, встановлено розмір річної плати за ліцензії на право оптової торгівлі:

*алкогольними напоями, крім сидру та перрі (без додання спирту), – 500 000 грн;
сидром та перрі (без додання спирту) – 780 грн;*

виключно пивом для виробників пива з обсягом виробництва до 3 000 гектолітрів на рік – 30 000 грн, обсяг виробництва розраховується з дня внесення плати за ліцензію до дня внесення наступного платежу.

Порядок видачі, призупинення, анулювання ліцензій на виробництво спирту, алкогольних напоїв встановлено статтею 3 Закону № 481. Так,

⁴ Дія цього Закону не поширюється на роздрібну торгівлю винами столовими, крім випадків, передбачених цим Законом, а також на виробництво вин виноградних і плодово-ягідних, напоїв медових, наливов і настоянок, виготовлених громадянами в домашніх умовах для власного споживання.

ліцензії на виробництво алкогольних напоїв видаються, призупиняються та анулюються органом виконавчої влади, уповноваженим КМУ.

Довідково. Згідно з пунктом 6 Переліку органів ліцензування, затвердженого постановою КМУ від 05.08.2015 № 609 "Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України" ДПС є органом ліцензування господарської діяльності з виробництва, зокрема, спирту, алкогольних напоїв, а територіальні органи ДПС – органами ліцензування господарської діяльності з оптової торгівлі спиртом, оптової і роздрібною торгівлі алкогольними напоями.

Відповідно до пункту 212.1 статті 212 Податкового кодексу платниками акцизного податку, зокрема, є:

- особа, постійне представництво, які виробляють підакцизні товари (продукцію) на митній території України, у тому числі з давальницької сировини (підпункт 212.1.1);

- особа – СГ, постійне представництво, які ввозять підакцизні товари (продукцію) на митну територію України (підпункт 212.1.2);

- особа, на яку покладається дотримання вимог митних режимів, що передбачають звільнення від оподаткування, у разі порушення таких вимог (підпункт 212.1.6);

- особа, на яку покладено виконання умов щодо цільового використання товарів (продукції), на які встановлено ставку податку 0 гривень за 1 літр 100-відсоткового спирту, у разі порушення таких умов (підпункт 212.1.7);

- особа, на яку при здійсненні операцій з підакцизними товарами (продукцією), які не підлягають оподаткуванню або звільняються від оподаткування, покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів (продукції), в разі порушення таких умов (підпункт 212.1.8);

- особа – СГ роздрібною торгівлі, яка здійснює реалізацію підакцизних товарів (підпункт 212.1.11).

Згідно із пунктом 213.1 статті 213 Податкового кодексу об'єктами оподаткування акцизним податком, зокрема, є операції з:

- реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) (підпункт 213.1.1);

- реалізації та/або передачі в межах одного підприємства підакцизних товарів (продукції) з метою власного споживання, промислової переробки, своїм працівникам, а також здійснення внесків підакцизними товарами (продукцією) до статутного капіталу (підпункт 213.1.2);

- ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України (підпункт 213.1.3);

- реалізації або передачі у володіння, користування чи розпорядження підакцизних товарів (продукції), що були ввезені на митну територію України із звільненням від оподаткування до закінчення строку, визначеного законодавством, відповідно до пункту 213.3 статті 213 цього Кодексу (підпункт 213.1.5);

- реалізації СГ роздрібною торгівлі підакцизних товарів (підпункт 213.1.9), а також обсяги та вартість втрачених підакцизних товарів (продукції), що перевищують встановлені норми втрат з урахуванням пункту 214.6 статті 214 Податкового кодексу (підпункт 213.1.6).

Акцизний податок з алкогольних напоїв справляється за специфічними ставками, встановленими підпунктом 215.3.1 пункту 215.3 статті 215 Податкового кодексу, базою оподаткування яких згідно з пунктом 214.4 статті 214 Податкового кодексу є їх величина, визначена в одиницях виміру, зокрема об'єму, або в інших натуральних показниках, а саме в **грн за 1 літр** для пива, вин та інших зброджених напоїв (у тому числі суміші із зброджених напоїв та суміші на основі зброджених напоїв), фактична міцність яких вища за 1,2 відс. об'ємних одиниць етилового спирту, але не вища за 22 відс. об'ємних одиниць етилового спирту, та **грн за 1 літр 100-відсоткового спирту** для алкогольних напоїв, фактична міцність яких вища за 22 відс. об'ємних одиниць етилового спирту, інших сумішів із зброджених напоїв та сумішів на основі зброджених напоїв.

Протягом періоду, що досліджувався, ставки акцизного податку на алкогольні напої не змінювались.

Пунктом 225.1 статті 225 Податкового кодексу, зокрема, визначено, що СГ зобов'язаний сплатити податок або подати контролюючому органу за своїм місцезнаходженням до отримання з акцизного складу спирту етилового неденатурованого, призначеного для переробки на алкогольні напої (крім виноматеріалів та вермутів), податковий вексель, який є забезпеченням виконання зобов'язання такого платника у строк до 90 календарних днів, починаючи з дня видачі податкового векселя, сплатити суму податку, розраховану за ставками для цієї продукції.

Довідково. Відповідно до пунктів 225.2–225.4 статті 225 Податкового кодексу під час отримання спирту етилового неденатурованого підприємство-векселедавець за участю представника контролюючого органу на акцизному складі складає акт про фактично отриману кількість спирту та розрахунок акцизного податку виходячи з фактично отриманої кількості спирту. Цей акт є коригуванням вже сплаченої суми податку або наданого податкового векселя із зазначенням остаточної суми податку, яка підлягає сплаті.

Скоригована сума податку в податковому векселі сплачується частково у разі придбання марок акцизного податку в період дії такого векселя.

Податковий вексель вважається погашеним векселедавцем у разі сплати суми податку в повному обсязі та в зазначений у податковому векселі строк.

У разі виробництва на митній території України алкогольних напоїв чи ввезення таких товарів на митну територію України, платники податку зобов'язані забезпечити їх маркування марками встановленого зразка у такий спосіб, щоб марка акцизного податку розривалася під час відкупорювання (розкривання) товару (пункт 226.1 статті 226 Податкового кодексу).

Згідно із пунктом 226.3 статті 226 Податкового кодексу виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв здійснюються відповідно до положення, затвердженого КМУ.

Довідково. Пунктами 226.4–226.5 статті 226 Податкового кодексу передбачено, що марки акцизного податку для вироблених в Україні алкогольних напоїв відрізняються від марок для ввезених на митну територію України алкогольних напоїв дизайном та кольором. Маркування алкогольних напоїв здійснюється марками акцизного податку, зразки яких затверджені КМУ.

Розмір плати за одну марку для алкогольних напоїв становить 0,1926 гривні. Марка для алкогольних напоїв повинна містити двомірний штрих-код швидкого реагування та лінійний штрих-код (пункт 5 Положення № 1251).

Статтею 227 Податкового кодексу визначено порядок ввезення на митну територію України, зокрема, імпортованих алкогольних напоїв.

Довідково. Згідно із статтею 227 Податкового кодексу СГ – юридичні та фізичні особи, які уклали з іноземними виробниками або іншими нерезидентами контракт (договір) про постачання в Україну алкогольних напоїв, мають право ввозити на митну територію України імпортовані алкогольні напої, якщо:

а) ввезення їх на митну територію України здійснюється виключно через визначені КМУ пункти пропуску через державний кордон, які зазначені покупцями марок (імпортерами) у заявці-розрахунку;

б) маркування алкогольних напоїв здійснюється в установленому порядку марками акцизного податку встановленого зразка;

в) алкогольні напої в автомобільних і залізничних цистернах, а також у баках, бачках та інших ємностях місткістю більш як 5 літрів ввозяться в Україну з метою продажу або обміну на митній території України та не підлягають маркуванню. У такому разі податок сплачується до або під час митного оформлення. Контроль за його сплатою здійснюється контролюючими органами;

г) покупець марок (імпортер) подав контролюючому органу митну декларацію та примірник заявки-розрахунку з відміткою продавця марок акцизного податку про сплату сум податку до відповідного бюджету в повному обсязі.

Контроль за сплатою податку на митній території України з алкогольних напоїв (а також спирту етилового) здійснюють контролюючі органи (пункт 228.1 статті 228 Податкового кодексу).

Статтею 229 Податкового кодексу встановлено особливості оподаткування деяких підакцизних товарів залежно від напряму використання, зокрема спирту етилового, який використовується підприємствами первинного та змішаного виноробства для виробництва виноградних, плодово-ягідних, інших виноматеріалів і суслу та вермутів, за ставкою 0 гривень за 1 літр 100-відсоткового спирту. При цьому податковий вексель вважається погашеним у разі документального підтвердження факту цільового використання спирту етилового для виробництва продукції, визначеної в підпункті 229.1.1 цієї статті, поданого векселедержателю у формі електронного документа відповідно до законодавства.

З метою покращення ефективності роботи із запобігання та боротьби з незаконним виробництвом і обігом, зокрема, спирту етилового, горілки та лікєро-горілочаних виробів, а також посилення контролю за повнотою та своєчасністю надходження до бюджету акцизного податку, утворюються акцизні склади (стаття 230 Податкового кодексу).

Довідково. Акцизні склади, на території яких виробляється спирт етиловий, повинні бути обладнані на кожному місці отримання та відпуску спирту етилового, розташованому на акцизному складі, витратомірами-лічильниками спирту етилового, що призначені для безперервного вимірювання, запам'ятовування, фіксування та відображення в електронному вигляді даних про обсяг отримання або відпуску спирту етилового в декалітрах 100-відсоткового спирту, приведених до температури 20°C, та обсяг вмісту денатуруючих добавок, зареєстрованими в Єдиному державному реєстрі витратомірів-лічильників обсягу виробленого спирту етилового.

Згідно із пунктом 230.2 статті 230 Податкового кодексу на акцизних складах постійно діють представники контролюючого органу за місцем розташування акцизного складу (крім пального).

Довідково. Під час ввезення спирту представник контролюючого органу на акцизному складі підприємства, на якому виробляється горілка та лікєро-горілочані вироби (пункт 230.13 статті 230 Податкового кодексу):

– бере участь у роботі комісії з прийому спирту етилового та здійснює у журналі реєстрації отримання спирту етилового запис про кількість отриманого спирту, час в'їзду та показники пробігу транспортного засобу;

– надсилає протягом трьох робочих днів довідку про отримання спирту етилового представнику контролюючого органу на акцизному складі підприємства, що відпустило спирт, про що робить відмітку у зазначеному журналі.

Транспортування горілки та лікєро-горілочаних виробів, відвантажених з акцизного складу підприємства, на якому виробляються горілка та лікєро-горілочані вироби, без товарно-транспортних накладних, зареєстрованих в Єдиному реєстрі товарно-транспортних накладних на переміщення алкогольних напоїв, з відміткою представника контролюючого органу на акцизному складі забороняється (пункт 230.18 статті 230 Податкового кодексу).

Аудитом встановлено, що **КМУ не забезпечено узгодження окремих нормативно-правових актів, якими регулюються питання адміністрування акцизного податку, з нормами чинних актів законодавства**, зокрема постанови КМУ від 18.12.2018 № 1200 "Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України" в частині назв контролюючих органів. Так:

– **пунктом 5 Положення № 500** передбачено, що ліцензії на право оптової торгівлі спиртом, алкогольними напоями і тютюновими виробами **видаються Департаментом контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів ДПС** терміном на 5 років. Слід зазначити, що після 2011 року зміни до цього пункту не вносилися, відповідно, його положення не враховують зміну структури цього державного органу (зокрема, назва вказаного департаменту є неактуальною).

Довідково. Згідно із підпунктом 2.1.4 пункту 2.1 Положення про Департамент контролю за підакцизними товарами, затвердженого наказом ДПС від 15.07.2020 № 341, до функцій цього департаменту віднесено ліцензування діяльності СГ, зокрема виробництва спирту, алкогольних напоїв, оптової торгівлі спиртом, оптової та роздрібної торгівлі алкогольними напоями.

Крім того, у пунктах 2 і 20 Положення № 500 містяться посилання на **Закон України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів"**, назва якого на час завершення аудиту змінювалась двічі.

Довідково. Назва Закону № 481 змінювалась двічі: Законом № 2628 (набрав чинності з 01.01.2019), яким у назві Закону № 481 слова "та тютюнових виробів" замінено словами "тютюнових виробів та пального", та Законом України від 16.01.2020 № 465 "Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві" (набрав чинності з 27.02.2020) – слова "та пального" замінено словами "рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального";

Також у Положенні № 500 містяться посилання на **постанови КМУ, які втратили чинність**, зокрема: у пункті 13 – на постанову від 20.11.2000 № 1719 "Про запровадження ліцензії єдиного зразка для певних видів господарської діяльності", яка **втратила чинність у 2016 році** відповідно до постанови від 11.02.2016 № 93 "Про бланки ліцензії єдиного зразка для певних видів господарської діяльності" (що **також вже втратила чинність** згідно з постановою від 04.12.2019 № 1079 "Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2016 р. № 93");

у пункті 17 – на постанову від 08.11.2000 № 1658 "Про затвердження Порядку формування, ведення і користування відомостями ліцензійного реєстру та подання їх до Єдиного ліцензійного реєстру", що **втратила чинність** відповідно до постанови від 26.08.2020 № 755 "Про затвердження Порядку формування і ведення ліцензійного реєстру";

– у пунктах 2 Порядку ведення Єдиного реєстру товарно-транспортних накладних на переміщення алкогольних напоїв та Порядку ведення Єдиного державного реєстру витратомірів–лічильників обсягу виробленого спирту етилового, затверджених постановою № 806, визначено, що **адміністратором та держателем цих реєстрів є Державна фіскальна служба**.

Довідково. За інформацією ДПС, нею розроблено та надіслано до Мінфіну листом від 09.06.2021 № 1407/4/99-00-09-03-02-04 проєкт постанови КМУ "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2013 р. № 806". Доопрацьований Мінфіном проєкт листом від 19.07.2021 № 11000-03-5/22645 надіслано на розгляд до ДПС, який погоджено без зауважень (лист ДПС від 28.07.2021 № 1804/4/99-00-09-03-02-04);

– у постанові КМУ від 24.02.2016 № 114 "Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру акцизних накладних" містяться посилання на ДФС.

Встановлено, що **Мінфіном також не забезпечено в повному обсязі перегляду нормативно-правових актів з питань адміністрування акцизного податку з метою узгодження з нормами чинних актів, зокрема:**

– Порядок роботи представників контролюючих органів на акцизних складах та податкових постах, що утворюються на території підприємств, де виробляється продукція з використанням спирту етилового та біоетанолу, які отримуються за нульовою ставкою акцизного податку, затверджений наказом Мінфіну від 23.01.2015 № 9, зареєстрованим у Мін'юсті 14.02.2015 за № 155/26600, містить посилання на Державну фіскальну службу України, головні управління ДФС в областях та місті Києві, Міжрегіональне головне управління ДФС – Центральний офіс з обслуговування великих платників, а також Закон України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів";

– Порядок заповнення форми звіту № 1-РС "Звіт про обсяги виробництва та реалізації спирту" та Порядок заповнення форми звіту № 1-ОА "Звіт про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв у оптовій мережі", затверджені наказом Мінфіну № 49, **містять посилання на органи ДФС**.

Довідково. Пунктом 20 Плану діяльності Державної податкової служби України з підготовки проєктів регуляторних актів у сфері господарської діяльності на 2021 рік, затвердженого Головою ДПС 03.12.2020, передбачено розроблення проєкту наказу Мінфіну "Про затвердження форм звітів щодо виробництва й обігу спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та порядків їх заповнення" (термін підготовки – друге півріччя 2021 року).

За інформацією ДПС, Мінфін листом від 22.07.2021 № 11320-10-62/22997 надіслав до ДПС вказаний проєкт для подальшого погодження з іншими заінтересованими органами виконавчої влади (підготовки матеріалів для оприлюднення, аналізу регуляторного впливу).

Разом з тим, оскільки Верховною Радою України прийнято Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень" (реєстр. № 5600 від 02.06.2021), в якому серед іншого передбачено внесення змін до статті 16 Закону № 481 в частині складання звітів платниками податків щодо виробництва та обігу відповідних підакцизних товарів, проєкт наказу Мінфіну потребує доопрацювання з урахуванням цих змін;

– Порядок ведення Єдиного державного реєстру місць зберігання, затверджений наказом ДПА № 251, містить посилання на ДПА України, Департамент контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів Державної податкової адміністрації України та його регіональні управління, а також Закон України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів".

Довідково. За інформацією ДПС, нею розроблено та надіслано до Мінфіну листом від 29.07.2021 № 1825/4/99-00-09-03-02-04 проєкт наказу Мінфіну "Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру місць зберігання, форми довідки про внесення місця зберігання до Єдиного державного реєстру місць зберігання" з метою приведення нормативних актів у відповідність до Положення про ДПС та норм статей 1, 2 і 15 Закону № 481, якими, зокрема, визначено, що Єдиний реєстр ведеться податковими органами. Проєктом також запропоновано запровадити нові форми заяви про внесення місць зберігання до Єдиного реєстру та довідки про внесення місця зберігання до Єдиного реєстру.

Таким чином, нормативно-правове регулювання справляння акцизного податку з алкогольних напоїв, а також державного регулювання їх виробництва і обігу протягом періоду, що досліджувався, було недосконалим.

КМУ, Мінфіном не забезпечено в повному обсязі узгодження нормативно-правових актів з питань адміністрування акцизного податку з алкогольних напоїв з нормами чинних актів.

3. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ПОВНОВАЖЕНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГНОЗУВАННЯ (ПЛАНУВАННЯ) НАДХОДЖЕНЬ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ З АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Згідно із частиною другою статті 32 Бюджетного кодексу Мінфін відповідає за складання, зокрема, проєкту закону про Державний бюджет України, визначає основні організаційно-методичні засади бюджетного планування, що використовуються для його розроблення.

Крім того, підпунктом 19².1.3 пункту 19².1 статті 19² Податкового кодексу визначено, що **Мінфін**⁵ прогнозує, аналізує надходження податків, зборів, платежів, визначених, зокрема, Податковим та Митним кодексами України, джерела податкових надходжень, вивчає вплив макроекономічних показників, законодавства, угод про вступ до міжнародних організацій, інших міжнародних договорів України на надходження податків, зборів, платежів, надає пропозиції щодо збільшення їх обсягу та зменшення втрат бюджету.

На 2019 і 2020 роки розрахунки акцизного податку з алкогольних напоїв з вироблених в Україні та ввезених на митну територію України товарів (продукції) здійснювалися Мінфіном за методиками прогнозування № 1646, а на 2021 рік – методиками прогнозування № 573.

Відповідно до методик прогнозування № 1646 прогнозні надходження акцизного податку з лікєро-горілчаних виробів, вироблених в Україні,

⁵ ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику в частині забезпечення формування та реалізації податкової і митної політики.

визначалися підсумком прогнозних надходжень цього податку за трьома групами цих виробів залежно від вмісту в них спирту етилового (до 8,5 %, від 8,5 до 37 % та від 37 % і більше), а ввезених на митну територію України, що адмініструвалися ДПА України⁶ – залежно від обсягу імпорту лікеро-горілчаних виробів, їх середньої міцності та ставки акцизного податку.

При цьому методики прогнозування № 1646 в частині ввезених на митну територію України товарів (продукції) не враховували надходжень акцизного податку з лікеро-горілчаних виробів за його видами взагалі, а вироблених в Україні – за кодами товару (продукції) 2103 90 30 00 і 2106 90 згідно з УКТ ЗЕД, що оподатковувалися за ставкою податку 169,27 грн за 1 л 100-відсоткового спирту, а не як інші лікеро-горілчані вироби – 126,96 грн за 1 л 100-відсоткового спирту.

Довідково. Після неодноразових рекомендацій (пропозицій) Рахункової палати щодо удосконалення методики прогнозування акцизного податку, наданих за останні 7 років, методики прогнозування № 1646 в частині акцизного податку з алкогольних напоїв як вироблених в Україні, так і ввезених на митну територію України, викладено в новій редакції: змінено алгоритми розрахунків цього податку та окремі формули зведених його розрахунків за основними категоріями видів алкогольних напоїв, зокрема для лікеро-горілчаних виробів та виноробної продукції.

Запропоновані методиками прогнозування № 573 алгоритми розрахунків акцизного податку дали можливість здійснювати більш обґрунтовані розрахунки залежно від виду та різних ставок оподаткування алкогольних напоїв, але при прогнозуванні надходжень державного бюджету акцизного податку з алкогольних напоїв на 2021 рік, Мінфіном вони ще не застосовувалися, оскільки були затверджені 17.09.2020.

Відповідно до методик прогнозування № 1646 і № 573 основою інформаційного забезпечення для розрахунків прогнозних показників акцизного податку є прогноз макроекономічних показників економічного і соціального розвитку України та для їх розрахунків використовується інформація Держстату, ДПА (ДПС), Держмитслужби, Казначейства, НБУ, Мінекономіки тощо.

Аудитом встановлено, що ДФС (ДПС) щомісячно протягом періоду, що досліджувався, на запити Мінфіну надавала узагальнену інформацію щодо обсягів виробництва і реалізації алкогольних напоїв, а також їх залишків, **за кодами продукції, встановленими наказом Мінфіну № 49. Разом з тим ці коди переважно не відповідали градації лікеро-горілчаних виробів та виноробної продукції, передбаченій у методиках прогнозування № 1646, що ускладнювало визначення обсягів виробництва, експорту та реалізації цієї продукції під час здійснення прогнозних розрахунків акцизного податку з алкогольних напоїв на плановий рік.**

Мінекономіки на запити Мінфіну щорічно (в березні або квітні) надсидало прогнозні розрахунки показників розвитку виробництва алкогольних напоїв, експорту, імпорту цієї продукції, обсягів її реалізації для прогнозування надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв під час підготовки законопроектів про державний бюджет на відповідний рік.

⁶ До методик прогнозування № 1646 Мінфіном не внесено змін у частині адміністративних реформ у податкових органах, що відбувалися протягом 2013–2019 років.

Встановлено, що ці розрахунки містили неповну інформацію за видами алкогольних напоїв щодо обсягів їх реалізації (у тому числі експорту, імпорту), очікуваний у поточному році та прогнозний ресурс на наступний (плановий) рік з акцизного податку з алкогольних напоїв не розраховувався.

Довідково. За інформацією Мінекономрозвитку (лист до Мінфіну від 18.04.2019 № 3801-05/16643-03), прогнозування показників розвитку виробництва підакцизних товарів за кодами згідно з УКТ ЗЕД відповідно до пункту 215.3 статті 215 Податкового кодексу, обсягів їх експорту та імпорту не належить до сфери відповідальності Міністерства. Методичних засад прогнозування вказаних показників у нього не існує. В додатку до вказаного листа Мінекономрозвитку з розрахунками обсягів виробництва, реалізації, експорту та імпорту підакцизних товарів у частині показників лікero-горілчаних виробів вказано, що дані Держстату щодо експорту та імпорту підакцизних товарів, які Міністерство використовує в своїх розрахунках, надані в 100-відсотковому спирті, що не дає можливості обрахунку показників внутрішнього ринку і ресурсів до оподаткування.

У листі Мінекономіки від 11.03.2021 № 3812-05/15583-03 зазначено, що Мінфіном передбачено надання запитуваної інформації відповідно до переліку алкогольних напоїв згідно з кодами УКТ ЗЕД, а обсяги їх виробництва, експорту та імпорту – у тис. літрів із зазначенням середньої міцності алкогольних напоїв. Разом з тим оскільки на сайті Держстату опубліковано інформацію про обсяги виробництва алкогольної продукції згідно з номенклатурою продукції промисловості (НПП), а про їх фактичні дані про обсяги виробництва, експорту та імпорту – в перерахунку на 100-відсотковий спирт, запитувані Мінфіном розрахунки Мінекономіки не може надати. Очікувані обсяги виробництва виноробної продукції у 2021 році Мінекономіки розраховані з урахуванням динаміки їх виробництва у 2020 році порівняно з 2019 роком (спаду виробництва вина виноградного натурального на 44,2 відс., вина натурального з додаванням спирту та міцного (кріпленого) – на 26 відс., вина ігристого та газованого – на 15,4 відс., вермутів та інших вин виноградних натуральних з додаванням рослинних або ароматизувальних екстрактів – на 42,7 відс., бренді, "коньяку України" – на 17 відс. та зростання виробництва сидру, перрі на 22,7 відсотка).

Крім того, за інформацією Мінфіну, **при формуванні дохідної частини бюджету на 2021 рік були враховані додаткові надходження від індексації (збільшення на 9,7 відс., крім вина виноградного натурального)⁷ ставок акцизного податку⁸, передбаченої законопроектом "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень"** (реєстр. № 4101 від 15.09.2020), який так і не був прийнятий Верховною Радою України у 2020 році, що призвело до завищення прогнозних показників акцизного податку з алкогольних напоїв за всіма ККДБ. У зв'язку з цим Законом № 1434 показники акцизного податку з алкогольних напоїв, визначені Законом № 1082 на 2021 рік, зменшено на суму, яку передбачалось отримати у 2021 році за рахунок індексації ставок цього податку.

Довідково. Проект Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень" (реєстр. № 4101 від 15.09.2020) включено до Порядку денного шостої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 07.09.2021 № 1708.

Встановлено, що Законом № 1434 планові показники акцизного податку з алкогольних напоїв на 2021 рік зменшено непропорційно заявленій під час формування дохідної частини бюджету індексації його ставок: у цілому їх зменшено на 8,3 відс., у

⁷ Де ставка акцизного податку 0,01 грн та 1 л постійно залишається незмінною.

⁸ За даними пояснювальної записки до законопроекту з урахуванням зростання прогнозного індексу споживчих цін на 2020 рік на 11,6 відсотка.

тому числі за ККДБ 14020200 – на 9,5 відс., ККДБ 14020300 – на 11,8 відс., ККДБ 14020400 – на 9,8 відс., а показники чотирьох ККДБ залишено без змін, зокрема ККДБ 14022300, сума надходжень якого порівняно з попереднім роком зменшилася у 2019 році на 10,4 відс., у 2020 році – на 25,4 відс. та мало місце невиконання планового показника у 2020 році на 17,4 відсотка.

Про неналежну обґрунтованість Мінфіном прогнозних показників з надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв свідчать дані щодо їх виконання за окремими ККДБ. Так, у 2019 році рівень виконання індикативних показників з акцизного податку з алкогольних напоїв, вироблених в Україні, коливався від 89,1 відс. за ККДБ 14020200 до 128,4 відс. за ККДБ 14022300, у 2020 році – від 82,5 відс. за ККДБ 14022300 до 109,8 відс. за ККДБ 14020200, за 9 місяців 2021 року – від 89,3 відс. за ККДБ 14022300 до 122,1 відс. за ККДБ 14020200 (додаток 1).

Подібна ситуація і з прогнозуванням акцизного податку з алкогольних напоїв, ввезених на митну територію України. Так, у 2019 році рівень виконання індикативних показників з цього податку коливалися від 153,2 відс. за ККДБ 14030200 до 314,6 відс. за ККДБ 14030300, у 2020 році – від 104,1 відс. за ККДБ 14030200 до 158,1 відс. за ККДБ 14030300, за 9 місяців 2021 року – від 92,5 відс. за ККДБ 14030400 до 141,8 відс. за ККДБ 14030300.

Отже, невиконання індикативних показників з цього податку за окремими ККДБ перекривалось перевиконанням за іншими, що зменшувало похибки при прогнозуванні загальних надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв. Наприклад, у 2019 році індикативні показники акцизного податку з вироблених в Україні алкогольних напоїв за двома ККДБ (14020300, 14022300) перевиконано на 305,0 млн грн, за іншими двома (14020200, 1402400) – не виконано на 780,9 млн грн, загалом за всіма ККДБ невиконання – 475,9 млн гривень.

Планові показники акцизного податку з алкогольних напоїв на 2019 рік Законом № 2629 затверджено у загальній сумі 13 953,0 млн грн; на 2020 рік Законом № 294 – 14 302,0 млн грн; на 2021 рік Законом № 1082 з урахуванням змін, внесених Законом № 1434, – 14 343,0 млн гривень.

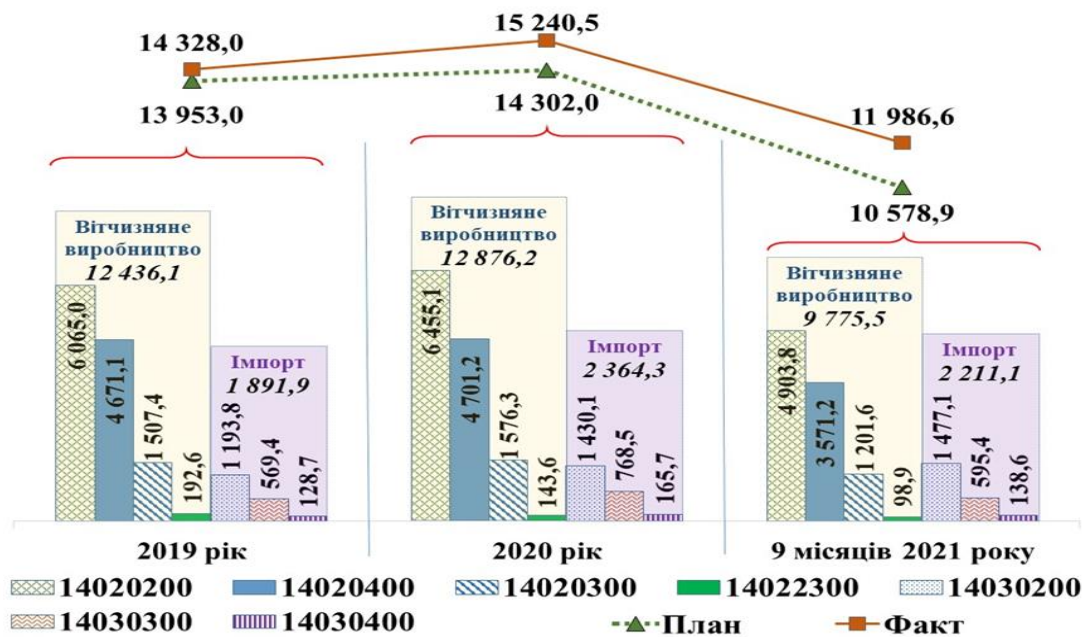
Контроль за справлянням надходжень до бюджету акцизного податку з алкогольних напоїв згідно з додатком до постанови КМУ від 16.02.2011 № 106 "Деякі питання ведення обліку податків, зборів, платежів та інших доходів бюджету" до 26.12.2019 здійснювала ДФС за всіма його ККДБ, з 26.12.2019 – ДПС за ККДБ 14020200, 14020300, 14020400, 14022300, а також ККДБ 14030200, 14030300 і 14030400 з маркованих товарів (продукції), Держмитслужба – за ККДБ 14030200, 14030300 і 14030400.

Разом з тим індикативні показники виконання дохідної частини державного бюджету з акцизного податку з алкогольних напоїв були доведені Мінфіном у визначених законами № 2629, № 294 і № 1082 сумах на 2019 рік – ДФС за всіма ККДБ з розподілом їх контролю за митними органами за ККДБ 14030400, на 2020 і 2021 рік – Держмитслужбі за ККДБ 14030400, за іншими ККДБ – ДПС. При цьому індикативні показники митним органам ДФС і Держмитслужбі за ККДБ 14030200 і 14030300 та податковим органам ДФС і ДПС за ККДБ 14030400 Мінфіном не доводилися, оскільки їх частина, що контролюється цими органами, не була значною в загальній сумі надходжень.

Аналіз надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв свідчить, що за 2019 рік фактичні надходження цього податку становили 14 328,0 млн грн, що **на 2,7 відс.** (або на 375,0 млн грн) **більше** доведеного Мінфіном індикативного (планового) показника (13 953,0 млн грн) (діаграма 1). При цьому індикативний (плановий) показник з акцизного податку з **алкогольних напоїв, вироблених в Україні** (12 912,0 млн грн), **виконано на 96,3 відс.** (12 436,1 млн грн), що на 475,9 млн грн менше індикативного (планового) показника, а з **алкогольних напоїв, ввезених на митну територію України** (1 041,0 млн грн), – **на 181,7 відс.** (1 891,9 млн грн), що на 850,9 млн грн більше індикативного (планового) показника (додаток 1).

Діаграма 1. Динаміка надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв за ККДБ

млн грн

Довідково. За інформацією Мінфіну, невиконання надходжень за ККДБ 14020200 у 2019 році пов'язано із зменшенням фактичних обсягів реалізації лікєро-горілкової продукції вітчизняного виробництва на внутрішній ринок, які становили 158,2 млн л, що на 9,0 відс. менше, ніж обсяг, врахований при визначенні планового показника акцизного податку на цей рік (173,9 млн л). При цьому обсяги виробництва лікєро-горілкової продукції у 2019 році проти попереднього року зменшились на 3,1 відсотка. Також у 2019 році порівняно з попереднім роком збільшились на 0,3 відс. обсяги виробництва пива, проте зменшились обсяги виноробної продукції, для виробництва якої використовується спирт етиловий, – на 0,8 відс., зокрема вермутів – на 10,2 відсотка.

Перевиконання надходжень за ККДБ 14030200 у 2019 році пов'язано з тим, що фактичні обсяги імпорту лікєро-горілкової продукції становили 51,7 млн л, що на 54,0 відс. більше, ніж імпорт, врахований при визначенні показника акцизного податку на цей рік у обсязі 33,6 млн л. При цьому обсяги імпорту лікєро-горілкової продукції у 2019 році порівняно з попереднім роком зросли на 20,4 відсотка. Перевиконання надходжень за ККДБ 14030300 також пов'язано з перевищенням фактичних обсягів імпорту виноробної продукції проти врахованих при визначенні їх планового показника акцизного податку на 2019 рік. Так, фактичні обсяги імпорту виноробної продукції у 2019 році становили 62,6 млн л, що на 36,4 відс. більше, ніж імпорт, врахований при визначенні показника акцизного податку на цей рік в обсязі 45,9 млн л. При цьому фактичні обсяги імпорту зброджених плодових та ягідних напоїв (сидр, перрі) з додаванням

спирту у 2019 році становили 13,9 млн л, що у 9,9 раза більше імпорту, врахованого при визначенні планового показника акцизного податку в обсязі 1,4 млн л. Обсяги імпорту виноробної продукції у 2019 році порівняно з попереднім роком зросли на 21,0 відсотка.

За 2020 рік фактичні надходження акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету становили 15 240,5 млн грн, що **на 6,6 відс.** (або на 938,3 млн грн) **більше** доведеного Мінфіном індикативного (планового) показника. Індикативний (плановий) показник надходжень акцизного податку з **алкогольних напоїв, вироблених в Україні** (12 314,0 млн грн), **виконано на 104,6 відс.** (12 876,2 млн грн), або на 562,2 млн грн більше, а з **алкогольних напоїв, ввезених на митну територію України** (1 988,0 млн грн), – **на 118,9 відс.** (2 364,3 млн грн), що на 376,3 млн грн більше індикативного (планового) показника.

Довідково. За інформацією Мінфіну, обсяги виробництва лікero-горілчаної продукції у 2020 році порівняно з попереднім роком зросли на 7,3 відс., її імпорту – на 12,5 відс.; виробництва пива зменшились на 0,4 відс., його імпорту зросли на 28,4 відсотка. При цьому, незважаючи на збільшення у 2020 році надходжень акцизного податку за ККДБ 14020300, обсяги виробництва виноробної продукції, виробленої в Україні, для виробництва якої не використовується спирт етиловий, порівняно з 2019 роком зменшились на 16,7 відсотка. Обсяги виробництва виноробної продукції, виробленої в Україні, для виробництва якої використовується спирт етиловий, у 2020 році порівняно з попереднім роком зменшились на 52,6 відсотка.

Протягом січня–вересня 2021 року фактичні надходження акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету становили 11 986,6 млн грн, що **на 13,3 відс.** (або на 1 407,7 млн грн) **більше** доведеного Мінфіном індикативного (планового) показника. Індикативний (плановий) показник надходжень акцизного податку з **алкогольних напоїв, вироблених в Україні** (8 845,4 млн грн), **виконано на 110,5 відс.** (9 775,5 млн грн), або на 930,1 млн грн більше, а з **алкогольних напоїв, ввезених на митну територію України** (1 733,5 млн грн), – **на 127,6 відс.** (2 211,1 млн грн), що на 477,6 млн грн більше індикативного (планового) показника.

Слід зазначити, що суттєве перевиконання індикативних показників акцизного податку з алкогольних напоїв, ввезених на митну територію України протягом періоду, що досліджувався, **може свідчити про зниження таких показників.**

Довідково. За інформацією Мінфіну, обсяги виробництва лікero-горілчаної продукції протягом січня–серпня 2021 року порівняно з аналогічним періодом попереднього року зросли на 2,3 відс., протягом січня–липня 2021 року її обсяги імпорту – на 33,1 відс.; виробництва виноробної продукції, виробленої в Україні, для виробництва якої не використовується спирт етиловий, – на 1,5 відс., зокрема коньяку – на 4,6 відс.; виробництва пива зменшились на 4,5 відс., його імпорту зросли на 0,5 відс., а також імпорту виноробної продукції – на 13,3 відсотка. При цьому обсяги виробництва виноробної продукції, виробленої в Україні, для виробництва якої використовується спирт етиловий, протягом січня–вересня 2021 року порівняно з аналогічним періодом попереднього року зменшились на 7,8 відсотка.

Аудитом встановлено, що ДФС на I квартал 2019 року, ДПС на II–IV квартали 2020 року було доведено до своїх територіальних органів індикативні показники доходів за окремими ККДБ з акцизного податку з алкогольних напоїв дещо більші, ніж їх було визначено Мінфіном (сумарно за квартал). За поясненнями ДПС, вказані суми доведені до територіальних органів ДФС і ДПС з урахуванням сум надходжень, які планувалось

отримати за рахунок погашення податкового боргу, як передбачено методичними рекомендаціями ДФС⁹ і ДПС¹⁰.

Разом з тим **формули розрахунків прогнозних надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв, встановлені цими методичними рекомендаціями ДФС і ДПС, не передбачали використання даних щодо динаміки та структури споживання алкогольних напоїв, зміни поточних і прогнозованих обсягів виробництва, експорту та імпорту підакцизних товарів, що призводило до суттєвих похибок у прогнозуванні.**

Так, аналіз виконання індикативних показників з акцизного податку з алкогольних напоїв у розрізі територіальних органів ДФС і ДПС засвідчив суттєві розбіжності між фактичними надходженнями цього податку та доведеними індикативними показниками, зокрема:

– **за ККДБ 14020200 (додаток 2) у 2019 році** в ГУ ДФС у Чернігівській області виконання становило 66,5 відс., Кіровоградській – 67,0, Миколаївській – 173,1, у м. Києві – 166,7 відс., при виконанні в цілому по Україні – 89,1 відс.; **у 2020 році** в ГУ ДПС у Чернігівській області виконання становило 81,2 відс., Полтавській – 177,0, Донецькій – 280,8 відс., Вінницькій – 882,4, при виконанні в цілому по Україні – 109,8 відс., **протягом січня–серпня 2021 року**¹¹ в ГУ ДПС у Дніпропетровській області виконання становило 228,1 відс., Одеській – 285,2, Волинській – 883,1, Харківській – 2 051,9 відс., при виконанні в цілому по Україні – 122,0 відс.;

– **за ККДБ 14020300 (додаток 3) у 2019 році** в ГУ ДФС у Сумській області виконання становило 95,3 відс., Закарпатській – 217,6, Миколаївській – 252,5, Харківській – 263,9 відс., при виконанні в цілому по Україні – 121,1 відс., **у 2020 році** в ГУ ДПС у м. Києві виконання становило 42,4 відс., Миколаївській області – 352,6, Сумській – 808,4, Київській – 1 372,6 відс., при виконанні в цілому по Україні – 104,3 відс., **протягом січня–серпня 2021 року** в ГУ ДПС у Чернігівській області виконання становило 7,2 відс., Львівській – 232,9, Сумській – 633,0, Дніпровській – 825,4 відс., при виконанні в цілому по Україні – 114,1 відс.;

– **за ККДБ 14020400 (додаток 4) у 2019 році** в ГУ ДФС у Житомирській області виконання становило 18,1 відс., Вінницькій – 64,3, Черкаській – 349,8, Херсонській – 695,2 відс., при виконанні в цілому по Україні – 99,1 відс., **у 2020 році** в ГУ ДПС у Вінницькій області виконання становило 1,0 відс., Черкаській – 44,8, Житомирській – 388,2, Херсонській –

⁹ Методичні рекомендації щодо визначення індикативних показників доходів та очікуваних надходжень платежів за основними напрямками роботи та у розрізі територіальних органів ДФС, затверджені наказом ДФС від 27.04.2017 № 305 "Про організацію діяльності Державної фіскальної служби України із визначення індикативних показників та забезпечення надходжень платежів".

¹⁰ Методичні рекомендації щодо визначення індикативних показників доходів та очікуваних надходжень платежів за основними напрямками роботи та у розрізі територіальних органів ДПС, затверджені наказами ДПС від 26.12.2019 № 228 "Про організацію роботи Державної податкової служби України з визначення індикативних показників доходів та забезпечення надходжень платежів" та від 08.07.2021 № 672 "Про організацію роботи Державної податкової служби України з визначення індикативних показників доходів та надходження платежів".

¹¹ Інформація про стан виконання індикативних показників з акцизного податку з алкогольних напоїв у розрізі територіальних органів ДФС і ДПС надана ДПС тільки за січень–серпень 2021 року.

458,2 відс., при виконанні в цілому по Україні – 99,0 відс., **протягом січня–серпня 2021 року** в Центральному і Західному МУ ДПС по роботі з ВПП виконання становило 96,0 і 90,6 відс. відповідно, ГУ ДПС у Херсонській області – 189,4 відс., Кіровоградській – 225,8 відс., при виконанні в цілому по Україні – 98,3 відсотка.

Отже, ДФС (ДПС) не забезпечено обґрунтованого розподілу індикативних показників надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв між територіальними органами відповідно до наявної в них податкової бази, а затверджені методичні рекомендації щодо визначення індикативних показників доходів та очікуваних надходжень платежів мали суттєві недоліки, що призводило до неточностей у розрахунках.

Разом з тим ДПС з метою забезпечення виконання доведених індикативних показників вживала окремих заходів з координації діяльності своїх територіальних органів шляхом надсилання листів. Так, у вересні 2019 року ДПС надіслано листи до деяких територіальних органів щодо необхідності покращення **прогнозно-аналітичної роботи із забезпечення виконання індикативних показників надходжень акцизного податку з вироблених в Україні товарів та вказано, зокрема, що в ГУ ДПС у Вінницькій, Дніпропетровській областях та Офісі ВПП ДПС очікуються у вересні 2019 року надходження акцизного податку з лікєро-горілочної продукції менші, ніж фактичні їх надходження за серпень 2019 року; ГУ ДПС у Сумській області та Офісі ВПП ДПС – з виноробної продукції; ГУ ДПС у Запорізькій, Полтавській, Сумській, Тернопільській областях та Офісі ВПП ДПС – з пива.**

Подібні листи надсилалися ДПС до територіальних органів у листопаді 2019 року, березні та липні 2020 року та лютому 2021 року. Зокрема, у листі від 08.07.2020 № 11096/7/99-00-09-03-01-07 зазначено про **неврахування ГУ ДПС при плануванні індикативних показників обсягів замовлених СГ марок акцизного податку для маркування алкогольних напоїв.** Так, при замовленні виробниками алкогольних напоїв у ГУ ДПС у Черкаській області на липень–серпень 2020 року акцизних марок на суму акцизного податку 11,5 млн грн, очікувані надходження у цьому періоді були визначені у сумі 6,3 млн грн, Чернігівській – при замовленні на 2 млн грн, очікувані – 0,4 млн грн, у м. Києві – при замовленні на 260 млн грн, очікувані – 186 млн грн, Одеській – при замовленні на 55 млн грн, очікувані – 22 млн гривень.

***Довідково.** Методичними рекомендаціями ДПС щодо обчислення прогнозних показників з акцизного податку з алкогольних напоїв, зокрема лікєро-горілочної продукції, виноробної продукції з додаванням спирту та імпортованих алкогольних напоїв, рекомендовано здійснювати розрахунки з урахуванням кількості замовлених марок акцизного податку та залишку невикупленого замовлення попереднього періоду.*

Така методика є недосконалою, оскільки підприємства-виробники та імпортери алкогольних напоїв здійснюють замовлення марок акцизного податку щомісяця для їх отримання через два місяці. При цьому чинним законодавством не передбачено, що обсяг замовлених акцизних марок необхідно викупити у тому місяці, на який ці марки замовлені, що зумовлювало накопичення марок на складах у продавців марок (ГУ ДФС і ГУ ДПС) і похибки в розрахунках очікуваних надходжень акцизного податку у відповідному періоді.

ДФС на жовтень–грудень 2019 року, Держмитслужбою на І півріччя та вересень 2020 року індикативні показники доходів до митниць доводилися в

цілому за митними платежами¹² без розподілу за ККДБ, на липень, листопад і грудень 2020 року¹³, січень 2021 року – в цілому за акцизним податком із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) до загального та спеціального фондів державного бюджету без розподілу за підкодами ККДБ, на лютий і березень 2021 року – в цілому за вказаним акцизним податком до загального фонду без розподілу за підкодами ККДБ, чим не дотримано помісячного розпису Мінфіну в цілому по Україні, а також методичних рекомендацій ДФС, які протягом січня–серпня 2020 року застосовувались Держмитслужбою для визначення митницям індикативних показників, і методичних рекомендацій Держмитслужби¹⁴. До митниць акцизний податок за ККДБ 14030400 Держмитслужбою доводився починаючи з квітня 2021 року. Як наслідок, здійснити аналіз стану виконання митницями ДФС та Держмитслужби індикативних показників акцизного податку за ККДБ 14030400 за 2019 і 2020 роки та I квартал 2021 року неможливо.

Довідково. Інформація щодо стану виконання індикативних показників за ККДБ 14030400 в розрізі митниць на запит Рахункової палати Держмитслужбою не надана.

Таким чином, протягом періоду, що досліджувався, Мінфіном не забезпечено належного прогнозування акцизного податку з алкогольних напоїв. Методики прогнозування цього податку, на підставі яких Мінфін здійснював його розрахунки на 2019–2021 роки, були недосконалими.

Крім того, Мінфіном не запроваджено ефективної координації діяльності Мінекономіки, Держстату, ДФС (ДПС, Держмитслужби), які залучались до прогнозування надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету. У багатьох випадках інформація, яка надавалась цими державними органами, була незіставною, неповною, а прогнози щодо розвитку відповідних галузей мали помилки, що в подальшому призводило до суттєвих похибок у прогнозах надходжень цього податку до державного бюджету.

Як наслідок, розповсюдження набула практика, коли невиконання прогнозних показників надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв за одними ККДБ перекривалось перевиконанням за іншими, що у загальному підсумку зменшувало допущені Мінфіном похибки при прогнозуванні цього податку.

Органами ДФС, ДПС і Держмитслужби у 2019–2020 роках та за 9 місяців 2021 року в цілому забезпечено виконання доведених Мінфіном індикативних (планових) показників надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв, проте за окремими ККДБ ці показники не було досягнуто. Крім того, незабезпечення ДФС (ДПС) обґрунтованого розподілу індикативних показників надходжень акцизного податку з

¹² Акцизний податок, ПДВ, ввізне і вивізне мито.

¹³ Даних щодо затверджених індикативних показників доходів на жовтень 2020 року Держмитслужбою не надано.

¹⁴ Методичні рекомендації щодо визначення індикативних показників та розрахунку очікуваних доходів Державного бюджету України, які контролюються Держмитслужбою, затверджені наказом Держмитслужби від 07.08.2020 № 304 "Про організацію діяльності Державної митної служби з питань визначення індикативних показників та розрахунку очікуваних доходів Державного бюджету України".

алкогольних напоїв між своїми територіальними органами призвело до нерівнонапруженого виконання ними завдань щодо забезпечення надходжень цього податку. Недоведення Держмитслужбою до митниць індикативних показників надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв не дає можливості оцінити стан їх виконання.

4. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СТАНУ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ПОВНОВАЖЕНЬ У ЧАСТИНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИРОБНИЦТВОМ ТА ОБІГОМ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ І АДМІНІСТРУВАННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ З ЦІЄЇ ПРОДУКЦІЇ

4.1. Оцінка стану ліцензування виробництва, оптової і роздрібної торгівлі алкогольними напоями та реєстрації (обліку) платників акцизного податку з алкогольних напоїв

Підпунктом 212.3.1 пункту 212.3 статті 212 Податкового кодексу передбачено, що **реєстрація у контролюючих органах як платника податку суб'єкта господарювання, постійного представництва, які здійснюють діяльність з виробництва підакцизних товарів (продукції), що підлягає ліцензуванню, здійснюється на підставі відомостей щодо видачі такому суб'єкту відповідної ліцензії.**

Інші платники підлягають обов'язковій реєстрації як платники податку контролюючими органами за місцезнаходженням юридичних осіб, місцем проживання фізичних осіб – підприємців **не пізніше граничного терміну подання декларації акцизного податку за місяць, в якому розпочато господарську діяльність** (підпункт 212.3.2 пункту 212.3 статті 212 Податкового кодексу).

Відповідно до підпункту 27 пункту 4 Положення про ДПС до повноважень ДПС, зокрема, віднесено здійснення ліцензування діяльності СГ з виробництва спирту, алкогольних напоїв, оптової та роздрібної торгівлі алкогольними напоями та контроль за таким виробництвом.

Аудитом встановлено, що ДПС як органом ліцензування створено та розміщено на офіційному вебсайті такі реєстри:

- Єдиний державний реєстр виробників спирту етилового, коньячного і плодового та зернового дистиляту, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, дистиляту виноградного спиртового, спирту-сирцю плодового, біоетанолу, алкогольних напоїв та тютюнових виробів;

- Ліцензійний реєстр діючих ліцензій на оптову торгівлю спиртом, алкогольними напоями, тютюновими виробами та рідин, що використовуються в електронних сигаретах;

- Ліцензійний реєстр діючих ліцензій на роздрібну торгівлю алкогольними напоями, тютюновими виробами та рідин, що використовуються в електронних сигаретах.

За інформацією ДПС, станом на 01.10.2021 обліковувалось 456 діючих ліцензій на провадження господарської діяльності з виробництва алкогольних

напоїв (табл. 1). Значна кількість переоформлення ліцензій (34,4 відс. загальної кількості чинних), за поясненнями ДПС, обумовлена змінами відомостей про СГ, які зазначалися в ліцензіях. Водночас через несвоєчасність внесення чергового платежу за ліцензію було тимчасово призупинено дію 34,5 відс. раніше виданих ліцензій.

Таблиця 1

Кількість ліцензій на право провадження господарської діяльності з виробництва алкогольних напоїв, оптової та роздрібною торгівлі алкогольними напоями

Показники		Кількість ліцензій на:			Разом
		Виробництво	Опт, крім сидру та перрі (без додавання спирту)	Роздріб	
Чинні					
Станом на	01.01.2019	379	848	105 972	107 199
	01.01.2020	404	891	105 104	106 399
	01.01.2021	429	916	105 682	107 027
	01.10.2021	456	947	108 366	109 769
Призупинені					
2019		12	122	10 333	10 467
2020		41	135	18 353	18 529
9 місяців 2021		41	86	8 710	8 837
Переоформлені					
2019		59	47	9 055	9 161
2020		68	60	20 697	20 825
9 місяців 2021		44	44	7 674	7 762
Анульовані					
2019		19	112	15 389	15 520
2020		21	116	20 964	21 101
9 місяців 2021		22	83	13 644	13 749
Термін дії яких закінчився					
2019		22	32	62 799	62 853
2020		95	140	171 003	171 238
9 місяців 2021		57	40	129 448	129 545

Рахунковою палатою проведено вибірккову перевірку дотримання ліцензіатами вимог Закону № 481 шляхом аналізу наданої ДПС звітності про обсяги виробництва та реалізації алкогольних напоїв (звіт № 2-РС). За результатами перевірки виявлено три випадки звітування про обсяги операцій з виробництва та оптової реалізації алкогольних напоїв СГ, які не мали чинної ліцензії на право проведення такої діяльності або дію ліцензії яких призупинено, а саме:

– ПП "Голден Бір Трейдинг" (дія ліцензії на виробництво алкогольних напоїв (пива) призупинена з 01.06.2020 по 14.08.2020 через несвоєчасне внесення чергового платежу за ліцензію) в липні 2020 року звітувало про виробництво 840 дал пива;

– ПП "Нікопольська броварня" (дія ліцензії на виробництво алкогольних напоїв (пива) закінчилась 24.07.2020) у вересні–листопаді 2020 року та січні–травні 2021 року звітувало про виробництво 680,0 дал пива. Крім того, за відсутності в Ліцензійному реєстрі діючих ліцензій на оптову торгівлю спиртом, алкогольними напоями, тютюновими виробами та рідин, що використовуються в електронних сигаретах, даних про наявність

ліцензії, підприємство звітувало про реалізацію у вересні–грудні 2020 року та січні–травні 2021 року в загальному обсязі 652,2 дал пива;

– ФОП Ушаков А. В. (дія ліцензії на виробництво алкогольних напоїв (пива) призупинялась з 02.10.2020 по 15.06.2021) в листопаді і грудні 2020 року, а також січні–травні 2021 року, звітував про виробництво 2 300 дал пива. Крім того, за відсутності в Ліцензійному реєстрі діючих ліцензій на оптову торгівлю спиртом, алкогольними напоями, тютюновими виробами та рідин, що використовуються в електронних сигаретах, даних про наявність ліцензії, ФОП звітував про реалізацію у грудні 2020 року та січні–квітні 2021 року в загальному обсязі 1 705,5 дал пива.

Слід зазначити, що статтею 17 Закону № 481 передбачено застосування фінансових санкцій у вигляді штрафів за **виробництво алкогольних напоїв без наявності ліцензії, у разі тимчасового призупинення ліцензії такі штрафи не застосовуються**. Отже, до ПП "Голден Бір Трейдинг", яке здійснювало виробництво пива в період призупинення дії ліцензії, фінансові санкції у вигляді штрафів не можуть бути застосовані.

Довідково. Як вбачається із змісту частини другої статті 17 Закону № 481, до СГ (у тому числі іноземних СГ, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) застосовуються фінансові санкції у вигляді штрафів у разі: виробництва, зокрема, алкогольних напоїв без наявності ліцензії – 200 відс. вартості виробленої продукції (за оптово-відпускними цінами), але не менше 85 000 грн; оптової і роздрібної торгівлі, зокрема, алкогольними напоями без наявності ліцензій (крім випадків, передбачених цим Законом¹⁵), – 200 відс. вартості отриманої партії товару, але не менше 17 000 гривень.

Проектом Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень" (реєстр. № 5600 від 02.06.2021) передбачено внесення змін до Закону № 481, зокрема вилучення слова "призупинення" з всіх статей цього Закону. Цей Закон прийнято Верховною Радою України 30.11.2021.

Під час здійснення цього аудиту, ДПС повідомила про проведення її відповідними територіальними органами фактичних перевірок за виявленими Рахунковою палатою фактами, зокрема:

– за результатами фактичної перевірки ПП "Нікопольська броварня" складено акт від 13.10.2021 № 3537/04-36-09-01/37196494 про порушення статті 15 Закону № 481, а саме виробництво алкогольних напоїв без наявності ліцензії, який надіслано поштою з повідомленням про вручення. За поясненнями ДПС, будівлі та споруди підприємства були зачинені, а оскільки охорона не допустила представників податкових органів на об'єкт, зняття залишків готової продукції не проведено;

– стосовно ФОП А. В. фактичну перевірку з питань дотримання вимог законодавства розпочато 18.10.2021 і на час завершення аудиту в ДПС (22.10.2021) інформації про її результати Рахунковій палаті не надано. Водночас за розрахунками, проведеними Рахунковою палатою, загальна сума

¹⁵ Частиною чотирнадцятою статті 15 Закону № 481 передбачено, що СГ (у тому числі іноземний СГ, який діє через своє зареєстроване постійне представництво), який отримав ліцензію на виробництво алкогольних напоїв (вин виноградних, вин плодово-ягідних або напоїв медових) та виробляє їх з виноматеріалів (виноградних, плодово-ягідних, медових) виключно власного виробництва (не придбаних), має право здійснювати оптову торгівлю зазначеними алкогольними напоями без отримання окремої ліцензії на таку оптову торгівлю.

штрафів, яка може бути застосована до ФОП А. В., становить **орієнтовно 7 млн гривень**.

Довідково. Оскільки у мережі Інтернет немає офіційного сайту ПП "Нікопольська броварня", здійснити розрахунки фінансових санкцій у вигляді штрафів, які можуть бути застосовані до цього виробника пива, не є можливим.

За інформацією, розміщеною на офіційному сайті ФОП А. В., через який цим СГ здійснюється оптовий та роздрібний продаж пива, встановлено, що мінімальна оптова ціна 1 пляшки пива 0,33 л цього виробника становила 35 грн, роздрібна – 45 гривень. Для розрахунку штрафу за виробництво пива без ліцензії взято оптову вартість 1 л пива 75 грн (вираховано вартість тари – 10 грн за пляшку), за оптову торгівлю без ліцензії – 105 гривень.

Розрахунок штрафу за виробництво пива без ліцензії: 23 000 л X 75,0 грн X 200 відс. = 3 450 000 грн; за оптову торгівлю без ліцензії: 17 055 л X 105 грн X 200 відс. = 3 581 550 гривень. Всього: 3 450 000 грн + 3 581 550 грн = 7 031 550 гривень.

Підпунктом 19^{1.1.8} пункту 19^{1.1} статті 19¹ Податкового кодексу, зокрема, встановлено, що **контролюючі органи забезпечують достовірність та повноту обліку платників податків, об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням**.

Довідково. Пунктом 1.4 розділу I Порядку обліку платників податків та зборів, затвердженого наказом Мінфіну від 09.12.2011 № 1588, зареєстрованим у Мін'юсті 29.12.2011 за № 1562/20300¹⁶, зокрема, встановлено, що з метою проведення податкового контролю платники податків підлягають реєстрації або взяттю на облік у контролюючих органах за місцезнаходженням юридичних осіб, відокремлених підрозділів юридичних осіб, місцем проживання осіб (основне місце обліку), а також за місцем розташування (реєстрації) їх підрозділів, рухомого та нерухомого майна, об'єктів оподаткування або об'єктів, які пов'язані з оподаткуванням або через які провадиться діяльність (неосновне місце обліку).

За даними ДПС, на обліку в органах ДПС станом на 01.10.2021 перебувало 544 платники акцизного податку – виробники алкогольних напоїв і 155 СГ – імпортерів алкогольних напоїв (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість платників акцизного податку з алкогольних напоїв, які перебували на обліку в органах ДПС

Показник	2019 р.	2020 р.	9 місяців 2021 р.
Виробники	522	541	544
Імпортери	146	153	155
Разом	668	694	699
Платники, які подали декларацію акцизного податку	556	613	638

Слід зазначити, що з **01.07.2019¹⁷ імпортер та експортер алкогольних напоїв** здійснювалися СГ (у тому числі іноземними СГ, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) всіх форм власності **без наявності ліцензії**.

За даними Держмитслужби, у 2019 році фактично здійснювали імпортер та експортер алкогольних напоїв 237 СГ, з них **сплачували акцизний податок 160 СГ**, у 2020 році – 282 і **190 СГ** відповідно, за 9 місяців 2021 року – 256 і **180 СГ** відповідно. Отже, дані Держмитслужби про кількість імпортерів, які

¹⁶ У редакції наказу Мінфіну від 22.04.2014 № 462 "Про внесення змін до Порядку обліку платників податків і зборів", зареєстрованого у Мін'юсті 14.05.2014 за № 503/25280.

¹⁷ Відповідно до редакції частини першої статті 15 Закону № 481 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2628.

фактично сплачували акцизний податок з алкогольних напоїв¹⁸, перевищували дані ДПС про загальну кількість імпортерів у 2019 році **на 14 СГ**, у 2020 році – **на 37 СГ**, за 9 місяців 2021 року – **на 25 СГ**, що **свідчить про неподання окремими СГ, які імпортували алкогольну продукцію, декларацій акцизного податку до територіальних органів ДФС та ДПС**. При цьому згідно із нормами пункту 223.2 статті 223 Податкового кодексу імпортери алкогольних напоїв мали подавати декларацію акцизного податку.

***Довідково.** Як вбачається зі змісту пункту 223.2 статті 223 Податкового кодексу, платники податку, визначені пунктом 212.1 статті 212 цього Кодексу (крім імпортерів підакцизних товарів, зазначених у підпунктах 215.3.4 (пальне), 215.3.5 (моторні транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, включаючи водія), 215.3.5¹ (автомобілі легкові та інші моторні транспортні засоби, призначені головним чином для перевезення людей), 215.3.5² (моторні транспортні засоби для перевезення вантажів), 215.3.6 (кузови для автомобілів), 215.3.7 (мотоцикли (включаючи мопеди) та велосипеди з допоміжним двигуном, з колясками або без них), 215.3.8 (причепи та напівпричепи для тимчасового проживання у кемпінгах, типу причіпних будиночків) пункту 215.3 статті 215 цього Кодексу), подають щомісяця не пізніше 20 числа наступного звітного (податкового) періоду контролюючому органу за місцем реєстрації декларацію акцизного податку за формою, затвердженою у порядку, встановленому статтею 46 цього Кодексу.*

Водночас наказом Мінфіну від 08.12.2020 № 747 "Про затвердження Змін до форми декларації акцизного податку та Порядку заповнення та подання декларації акцизного податку", зареєстрованим у Мін'юсті 03.02.2021 за № 145/35767 (набрав чинність з 16.02.2021) до пункту 2 Порядку № 14 внесено зміни, згідно з якими за кожний встановлений Податковим кодексом звітний період незалежно від того, чи провадили платники господарську діяльність у звітному періоді та чи виникають податкові зобов'язання зі сплати акцизного податку, заповнюють та подають відповідні розділи та додатки до декларації, зокрема, суб'єкти господарювання, які відповідно до пункту 212.1 статті 212 розділу VI Податкового кодексу є платниками акцизного податку та мають чинні (у тому числі призупинені) ліцензії на право здійснення діяльності з підакцизною продукцією, яка підлягає ліцензуванню згідно із законодавством.

Інші платники заповнюють та подають розділи і додатки до декларації лише щодо тих операцій, які вони здійснюють і за якими у них виникають податкові зобов'язання зі сплати акцизного податку.

За інформацією ДПС, СГ, які здійснюють ввезення на митну територію України алкогольних напоїв міцністю до 8,5 відс. об'ємних одиниць, сплачують акцизний податок на рахунки, відкриті в органах Держмитслужби, відповідно, у таких СГ не виникає обов'язку подання декларації акцизного податку до територіальних органів ДПС.

Через неподання декларації акцизного податку ці СГ не обліковуються в органах ДПС як платники акцизного податку, що ускладнює здійснення ефективного контролю за їх діяльністю, зокрема правомірністю обігу імпортованих ними алкогольних напоїв у роздрібній торговельній мережі, а також повнотою сплати акцизного податку з роздрібного продажу цих напоїв до місцевих бюджетів.

Таким чином, ДФС, ДПС та їх територіальними органами не забезпечено належного контролю за звітуванням та наявністю чинних ліцензій у СГ, які провадили діяльність з виробництва та оптової торгівлі алкогольними напоями.

¹⁸ Операції з експорту підакцизних товарів не оподатковуються акцизним податком.

Неперебування на обліку в органах ДПС як платників акцизного податку СГ, які здійснюють імпортування алкогольних напоїв міцністю до 8,5 відс. об'ємних одиниць, ускладнює контроль за обігом цих алкогольних напоїв та створює ризики необлікованого їх продажу в роздрібній торговельній мережі.

4.2. Стан організації роботи органів Державної податкової служби України щодо контролю за замовленням, зберіганням та обігом марок акцизного податку для маркування алкогольних напоїв

Відповідно до пунктів 226.5 та 226.6 статті 226 Податкового кодексу маркування алкогольних напоїв здійснюється марками акцизного податку, зразки яких затверджуються Кабінетом Міністрів України. Маркуванню підлягають усі алкогольні напої з вмістом спирту етилового понад 8,5 відс. об'ємних одиниць.

Згідно з підпунктом 14.1.198 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу продавцем марок акцизного податку є контролюючі органи.

Аудитом встановлено, що функції продавця марок покладено на ГУ ДПС (ДФС) в областях та місті Києві. На Офіс ВПП ДПС (ДФС) та міжрегіональні управління ДПС по роботі з ВПП, в яких обліковувалася більшість СГ, які протягом періоду, що досліджувався, провадили діяльність з виробництва та імпорту алкогольних напоїв, функції продавця марок та контролю за їх обігом не покладено.

Протягом 2019–2020 років і січня–вересня 2021 року покупцям марок реалізовано 1 519,4 млн шт. марок для маркування алкогольних напоїв, з них вітчизняного виробництва – 1 234,2 млн шт., імпортного – 357,1 млн штук.

За видами найбільше марок у цей період використовувалось для маркування лікєро-горілочної продукції вітчизняного виробництва (АВ ЛГП), що в середньому становило 47,6 відс. загальної кількості, маркування виноробної продукції вітчизняного виробництва (АВ ВП) – 31,5 відс., маркування імпортованих алкогольних напоїв (АІ ЛГП, АІ ВП) – 20,9 відс. (діаграма 2).

Діаграма 2. Обсяги замовлення, реалізації та використання марок суб'єктами господарювання для маркування алкогольних напоїв

МЛН ШТ.

		Замовлено марок	Реалізовано марок	Використано марок
Січень-вересень 2021 року	АІ ВП	85,3	73,3	61,0
	АІ ЛГП	54,5	52,3	42,8
	АВ ВП	154,7	128,6	138,2
	АВ ЛГП	234,3	225,1	223,5
Січень-вересень 2020 року	АІ ВП	72,8	61,4	54,0
	АІ ЛГП	48,4	41,7	35,0
	АВ ВП	144,9	153,2	132,2
	АВ ЛГП	258,1	229,0	215,8
2020 рік	АІ ВП	106,1	69,2	84,0
	АІ ЛГП	68,6	46,7	53,6
	АВ ВП	218,7	165,3	192,8
	АВ ЛГП	364,1	259,3	300,0
2019 рік	АІ ВП	86,0	72,2	70,4
	АІ ЛГП	46,2	43,4	39,7
	АВ ВП	206,0	191,3	203,3
	АВ ЛГП	276,7	264,6	281,6

Довідково. Відповідно до пункту 5 Положення № 1251 на кожну марку наносяться реквізити, зокрема позначення виду марки, що складається із слів та літер "алкоголь вітчизняний (лікєро-горілочана продукція)" – "АВ ЛГП", "алкоголь вітчизняний (виноробна продукція)" – "АВ ВП", "алкоголь імпортовий (лікєро-горілочана продукція)" – "АІ ЛГП", "алкоголь імпортовий (виноробна продукція)" – "АІ ВП".

На кількість замовлених, реалізованих та використаних марок певною мірою впливали зміни зразка та реквізитів марок у зв'язку із змінами ставок акцизного податку, а також виду марок через нанесення додаткових відомостей. Так, відповідно до пункту 2 постанови № 74 з **01.05.2020 запроваджено марки нового зразка** для алкогольних напоїв вітчизняного та імпортованого виробництва.

Постановою № 74 доручено ДПС припинити з **01.05.2020 продаж марок** для маркування алкогольних напоїв, зразки яких затверджені постановою № 296, та **забезпечити проведення станом на 01.05.2020 інвентаризації марок** для маркування алкогольних напоїв попереднього зразка у продавця марок, які на підставі актів інвентаризації до 01.06.2020 необхідно було повернути ДП "Поліграфічний комбінат "Україна" по виготовленню цінних паперів" для подальшого знищення. На підставі актів інвентаризації до вказаного підприємства – виробника марок ДПС повернено **164,5 млн шт. марок для подальшого знищення** на загальну суму їх вартості **31,7 млн гривень**¹⁹.

Довідково. За інформацією ДПС, Службою погоджено (листи від 04.02.2020 № 248/4/99-00-17-02-03-04, від 06.02.2020 № 271/4/99-00-17-02-03-04) та надіслано Мінфіну проект постанови КМУ "Деякі питання маркування алкогольних напоїв", в якому передбачено припинення продажу марок для маркування алкогольних напоїв, зразки яких затверджені постановою № 296, з 01.09.2020 та запровадження нових зразків марок акцизного податку з 01.09.2020. Водночас постановою № 74, проект якої не погоджувався ДПС, визначено терміни запровадження марок акцизного податку нового зразка з 01.05.2020.

Запровадження марок нового зразка з 01.09.2020 дало б змогу при середньомісячному обсязі реалізації близько 50 млн шт. марок зменшити наявні залишки та забезпечити своєчасні надходження акцизного податку до державного бюджету.

Під час аудиту в ГУ ДПС у Черкаській області встановлено, що за результатами інвентаризації марок станом на 01.05.2020 виявлено **залишки марок попереднього зразка в кількості 15,4 млн шт.**, які повернено ДП "Поліграфічний комбінат "Україна" по виготовленню цінних паперів" для подальшого знищення. Крім того, у сховищах цього ГУ зберігалися **марки зразка, що діяли до 01.03.2017, у кількості 16,7 млн шт.**, що є порушенням вимог пункту 29 Положення № 1251.

Подібно в ГУ ДПС у Дніпропетровській області за результатами інвентаризації марок станом на 01.05.2020 **залишки марок попереднього зразка становили 10,8 млн шт.**, які повернено ДП "Поліграфічний комбінат "Україна" по виготовленню цінних паперів" для подальшого знищення.

При цьому станом на **01.10.2021 марки нового зразка у кількості переданих на знищення марок попереднього зразка до цих ГУ ДПС не надходили.**

¹⁹ Відповідно до пункту 5 Положення № 1251 розмір плати за одну марку акцизного податку для алкогольних напоїв становить 0,1926 гривні.

Довідково. Згідно з абзацами четвертим–п'ятим пункту 29 Положення № 1251 в редакції, чинній до 19.02.2020, марки, які не можуть бути використані через невідповідність нанесеної на них суми акцизного податку сумі, визначеній з урахуванням діючої ставки акцизного податку на дату розливу продукції, повернуті СГ, та ті, що зберігаються у продавців марок, підлягають знищенню в місячний строк після зміни ставки акцизного податку відповідно до встановленого порядку. Вартість марок не відшкодовується.

З 19.02.2020 набрали чинності зміни, внесені до Положення № 1251 постановою КМУ від 12.02.2020 № 97 "Про внесення змін до Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів": згідно з абзацами п'ятим–восьмим пункту 29 Положення № 1251 марки, які не можуть бути використані у зв'язку з невідповідністю нанесеної на них суми акцизного податку сумі, визначеній з урахуванням діючої ставки акцизного податку на дату розливу продукції, повернуті СГ, та ті, що зберігаються у продавців марок, продавець марок повертає підприємству-виробнику в місячний строк після зміни ставки акцизного податку для знищення відповідно до встановленого порядку. Повернуті невикористані марки, що не пошкоджені, продавець марок повертає підприємству-виробнику щороку до 30 квітня та до 30 жовтня для знищення відповідно до встановленого порядку. Підприємство-виробник здійснює знищення зазначених марок протягом трьох місяців після їх отримання. Вартість марок не відшкодовується.

Для вирішення питання знищення повернених марок ДПС зверталась до ДП "Поліграфічний комбінат "Україна" по виготовленню цінних паперів" (лист від 08.04.2021 № 8018/6/99-00-04-01-03-06), яке повідомило (лист від 15.04.2021 № 02/1396), що Положення № 1251 **не передбачає джерел фінансування витрат підприємства на знищення повернених марок або порядку компенсації таких витрат.**

Слід зазначити, що під час аудиту в ГУ ДПС у Дніпропетровській області встановлено розбіжність у кількості проінвентаризованих і відправлених ГУ ДПС підприємству – виробнику марок (10,8 млн шт.) з фактичною кількістю отриманих на знищення марок. Різниця (19 827 шт.) виникла у зв'язку із втратою державним підприємством спеціального зв'язку, що здійснювало доставку марок, одного відправлення з акцизними марками, а отже, є ризики використання цих марок для маркування незаконно виготовлених алкогольних напоїв.

Довідково. Державним підприємством спеціального зв'язку було відшкодовано ГУ ДПС вартість послуги спеціального зв'язку та сплачено штраф у розмірі 100 відс. вартості цих послуг у загальній сумі 174,0 гривень.

Аудитом встановлено, що для маркування пива із вмістом спирту етилового понад 8,5 відс. об'ємних одиниць покупці марок замовляли марки з реквізитами "АВ ЛГП", "АВ ВП" та "АІ ВП". На сьогодні окремої марки для маркування пива із вмістом спирту етилового понад 8,5 відс. об'ємних одиниць не запроваджено, що утворює ризики нецільового використання придбаних марок.

Довідково. З 01.07.2015 набрав чинності Закон № 71, яким, зокрема, внесено зміни до Закону № 481, згідно з якими пиво віднесено до алкогольних напоїв. При цьому, як вже зазначалось, згідно із пунктом 226.6 статті 226 Податкового кодексу маркуванню підлягають усі алкогольні напої з вмістом спирту етилового понад 8,5 відс. об'ємних одиниць.

Пунктом 9 розділу II "Прикінцеві положення" Закону № 71 доручено Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом, зокрема, прийняти нормативно-правові акти, необхідні для реалізації цього Закону.

У періоді, що досліджувався, СГ – виробниками та/або імпортерами замовлено **630,3 тис. шт. акцизних марок для маркування пива** із вмістом спирту етилового понад 8,5 відс. об'ємних одиниць, в тому числі акцизних марок з реквізитами "АВ ЛГП" – 2,5 тис. шт., "АВ ВП" – 173,3 тис. шт. та "АІ ВП" – 454,5 тис. штук.

Довідково. За повідомленням СГ, виробникам пива марки з реквізитами "АВ ЛГП" у кількості 2,5 тис. шт. замовлені помилково і придбаватись, використовуватись не будуть.

Під час аудиту в ГУ ДПС у Тернопільській області встановлено, що виробники алкогольних напоїв **із недотриманням вимог пункту 10 Положення № 1251** подавали до ГУ ДПС довідки про сплату суми податку, яка розрахована за ставками для готової продукції, та заявки-розрахунки кількості марок у паперовому вигляді.

Довідково. Пунктом 10 Положення № 1251 передбачено, що продаж акцизних марок здійснюється на підставі поданих покупцем марок за місцем його реєстрації як платника акцизного податку в електронній формі: довідки про сплату суми податку, яка розрахована за ставками для готової продукції (для вітчизняних виробників алкогольних напоїв, для виробництва яких використовується спирт етиловий неденатурований); заявки-розрахунку кількості марок.

За поясненням ГУ ДПС у Тернопільській області, платники акцизного податку з алкогольних напоїв подавали ці документи у паперовому вигляді у зв'язку з відсутністю електронної форми заявки-розрахунку в електронному кабінеті платника. Крім цього, аудитом встановлено, що в порушення вимог наказу Мінфіну № 102 платники акцизного податку з алкогольних напоїв після 01.06.2021 подавали до ГУ ДПС у Тернопільській і Дніпропетровській областях заявки-розрахунки кількості марок акцизного податку, а цими ГУ ДПС вівся журнал обліку видачі марок акцизного податку для маркування алкогольних напоїв вітчизняного виробництва, за формами, затвердженими наказом Мінфіну від 11.04.2016 № 428²⁰, який втратив чинність з 01.06.2021.

Довідково. Наказом Мінфіну № 102 визнано таким, що втратив чинність, наказ Мінфіну № 428 та затверджено форми заявки-розрахунку на виготовлення та придбання марок, звіту про використання марок акцизного податку та журналів обліку видачі марок.

Контроль за наявністю та автентичністю акцизних марок на алкогольних напоях у ДПС проводився підрозділами контролю за обігом підакцизних товарів під час здійснення фактичних перевірок СГ, що є платниками акцизного податку з алкогольних напоїв.

Протягом 2019–2020 років та січня–вересня 2021 року до СГ, які провадили діяльність з виробництва, оптової та роздрібної торгівлі алкогольними напоями, було застосовано штрафних (фінансових) санкцій за встановленими 920 фактами обігу алкогольних напоїв без марок або з підробленими марками на загальну суму понад 85,4 млн грн (табл. 3).

Імпортери алкогольних напоїв, які отримували марки для маркування імпортованих алкогольних напоїв, передавали їх підприємству-виробнику алкогольних напоїв за кордоном для здійснення маркування цієї продукції під час її виробництва.

²⁰ "Про затвердження форм заявок-розрахунків на виготовлення та придбання марок акцизного податку, звіту про використання марок акцизного податку та журналів для обліку марок акцизного податку", зареєстрованим у Мін'юсті 29.04.2016 за № 663/28793.

Штрафні (фінансові) санкції, застосовані органами ДФС і ДПС за встановленими фактами обігу алкогольних напоїв без марок або з підробленими марками

Показники		2019	2020	Січень-вересень 2021
Виробництво	Кількість фактів	—	—	3
	Штрафних (фінансових) санкцій, тис. грн	—	—	407,2
Оптова торгівля	Кількість фактів	11	21	20
	Штрафних (фінансових) санкцій, тис. грн	1 601,3	1 188,0	47 751,3
Роздрібна торгівля	Кількість фактів	372	212	281
	Штрафних (фінансових) санкцій, тис. грн	8 377,0	4 456,4	21 636,1
Всього	Кількість фактів	383	233	304
	Штрафних (фінансових) санкцій (тис. грн)	9 978,3	5 644,4	69 794,6

Контроль за обігом марок, які було вивезено за межі митної території України, здійснювався органами Держмитслужби з використанням ЄАІС.

З метою імпорту алкогольної продукції СГ подавали імпорتنу МД, в якій зазначалися кількість ввезених алкогольних напоїв, номери та кількість марок акцизного податку, номер експортної МД, за якою здійснено вивіз марок, номер заявки-розрахунку на отримання марок. Контроль за рухом марок здійснювався за допомогою баз даних АСМО "Інспектор".

Аудитом в Одеській і Київській митницях Держмитслужби встановлено, що ЄАІС Держмитслужби містить інформаційний блок моніторингу марок, проте цей блок через недосконалість програмного забезпечення не дає можливості посадовим особам митниць вносити інформацію та контролювати рух марок у повному обсязі. Здебільшого такий контроль здійснювався у паперовому вигляді інспекторами митних постів.

Під час аудиту в Київській митниці Держмитслужби за результатами вибіркової перевірки встановлено невнесення за трьома МД інформації до ЄАІС Держмитслужби про митні формальності, що виконувались щодо марок акцизного податку, які були тимчасово вивезені у 2018 році та реімпортовані з товарами, для маркування яких вони тимчасово вивозились, протягом 2018–2019 років, чим порушено вимоги абзацу першого пункту 5 глави 5 розділу III Порядку виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму, затвердженого наказом Мінфіну від 31.05.2012 № 657, зареєстрованим у Мін'юсті 02.10.2012 за № 1669/21981.

Так, за даними АСМО "Інспектор" відповідно до МД від 21.09.2018 № UA100030/2018/20652 тимчасово вивезено 224 146 шт. марок (реімпортовані на алкогольних напоях протягом жовтня 2018 року – серпня 2019 року), МД від 18.05.2018 № UA100030/2018/20304 – 182 928 шт. (реімпортовані на алкогольних напоях протягом червня 2018 – березня 2019 року), МД від 04.10.2018 № UA100130/2018/84820 – 91 973 шт. марок (реімпортовані на алкогольних напоях протягом жовтня 2018 року – листопада 2019 року), проте в ЄАІС відомостей про марки за вказаними МД немає.

Таким чином, відповідні дані АСМО "Інспектор" та ЄАІС не співпадали, а отже, існували ризики несвоєчасного повернення акцизних марок та маркованих алкогольних напоїв.

Довідково. Відповідно до статті 116 Митного кодексу строк тимчасового вивезення товарів встановлюється митним органом у кожному конкретному випадку, але не повинен перевищувати трьох років з дати поміщення товарів у зазначений митний режим. З урахуванням мети тимчасового вивезення товарів та інших обставин строк може бути продовжений відповідним митним органом.

Київською митницею Держмитслужби повідомлено (лист від 23.11.2021 № 7.8-1/17/6/148900), що з метою усунення виявлених Рахунковою палатою порушень проведено суцільний моніторинг баз даних АСМО "Інспектор" та ЄАІС і встановлено невнесення до ЄАІС подібної інформації про акцизні марки для маркування алкогольних напоїв за 533 МД (за 2018 рік – 261 МД, за 2020 рік – 272 МД). Зазначене спричинено технічною помилкою, яку станом на 23.11.2021 усунуто, інформацію про марки в ЄАІС приведено у відповідність до фактичного стану.

Таким чином, КМУ з 2015 року не впроваджено окремої акцизної марки з відповідними реквізитами для маркування пива із солоду із вмістом спирту етилового понад 8,5 відс. об'ємних одиниць. Як наслідок, таке пиво маркувалося в Україні акцизними марками з реквізитами, що використовувалися для маркування виноробної продукції.

ДПС не забезпечено належного контролю за дотриманням її територіальними органами норм законодавства при здійсненні контролю за обігом акцизних марок для маркування алкогольних напоїв.

Інформаційний блок моніторингу марок акцизного податку ЄАІС Держмитслужби у зв'язку з недосконалістю програмного забезпечення не дає змоги посадовим особам митниць у повному обсязі контролювати рух марок, що знижує ефективність такого контролю. При цьому внесення інформації до ЄАІС про тимчасове вивезення та реімпорт акцизних марок у ручному режимі, неналежна інтеграція ЄАІС з АСМО "Інспектор" створили ризики несвоєчасного повернення цих марок та маркованих імпортованих алкогольних напоїв.

4.3. Стан виконання повноважень з контролю за дотриманням суб'єктами господарювання законодавства при використанні механізму видачі та погашення податкових векселів під час отримання спирту етилового неденатурованого для виробництва алкогольних напоїв

Особливості оподаткування акцизним податком алкогольних напоїв визначені статтею 225 Податкового кодексу, зокрема, **подання контролюючому органу до отримання спирту етилового, призначеного для переробки на алкогольні напої, податкового векселя, який є забезпеченням платника податків у строк до 90 календарних днів, починаючи з дня видачі податкового векселя, сплатити суму акцизного податку, розраховану за ставками для цієї продукції.**

Довідково. Підпунктом 14.1.176 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу, зокрема, визначено, що податковий вексель, авальований банком (податкова розписка), – простий вексель, авальований банком, що видається векселедавцем до отримання з акцизного складу спирту етилового і є забезпеченням виконання ним зобов'язання сплатити суму акцизного податку у строк, визначений статтями 225, 229 цього Кодексу.

При цьому під час отримання спирту етилового неденатурованого СГ – виробник алкогольних напоїв за участі представника контролюючого органу на акцизному складі складає **акт про фактично отриману кількість спирту та розрахунок суми зменшення акцизного податку**²¹. Цей акт є коригуванням вже сплаченої суми податку або наданого податкового векселя із зазначенням остаточної суми податку, яка підлягає сплаті.

Скоригована сума акцизного податку в податковому векселі сплачується частково у разі **придбання акцизних марок у період дії такого векселя**. Податковий вексель вважається погашеним векселедавцем у разі сплати суми акцизного податку в повному обсязі та зазначений у податковому векселі строк.

Відповідно до Журналу обліку погашення податкових векселів²² протягом 2019–2020 років та січня–жовтня 2021 року (станом на 13.10.2021) органами ДПС отримано 4 302 податкових векселі, виданих векселедавцями, на суму акцизного податку 19 239,2 млн грн, з них погашено – 4 012. У вказаному періоді обліковувалось 29 векселедавців.

Довідково. Журнал обліку погашення податкових векселів формується органами ДПС в електронному вигляді за допомогою підрежиму "Векселі" режиму "Ведення окремих реєстрів" меню "Реєстрація платників податків" ІС "Податковий блок".

Протягом 2019–2020 років та січня–жовтня 2021 року (станом на 13.10.2021) в погашення податкових векселів відповідно до Журналу обліку погашення податкових векселів векселедавцями сплачено до державного бюджету 14 745,2 млн грн акцизного податку, в тому числі за податковими векселями, що повністю погашені у вказаному періоді, – 14 737,9 млн грн (табл. 4).

Таблиця 4

Сплата векселедавцями до державного бюджету акцизного податку з алкогольних напоїв

Період		2019 р.	2020 р.	Січень-жовтень 2021 р.*	Всього
Кількість прийнятих ПВ**		1 409	1 547	1 056	4 012
Сума АП*** в ПВ, млн грн		6 464,7	7 185,0	4 494,0	18 143,7
Погашення ПВ, млн грн	- розрахунок суми зменшення акцизного податку	102,7	95,2	63,2	261,1
	- довідка про цільове використання спирту етилового	16,9	27,8	0,2	44,9
	- експорт	1 293,7	1 102,0	704,1	3 099,8
	- сплата АП	5 051,5	5 959,9	3 726,5	14 737,9

* станом на 13.10.2021;

** податковий вексель;

*** акцизний податок.

²¹ Форми Акта про фактично отриману кількість спирту та розрахунок акцизного податку та Розрахунку суми зменшення акцизного податку на суму податку, визначену виходячи із фактично втраченої кількості спирту етилового неденатурованого під час транспортування та зберігання, у процесі виробництва готової продукції, а також з фактично повернутого невинного браку, затверджені постановою КМУ від 27.12.2010 № 1260 "Про затвердження Порядку проведення розрахунку суми зменшення акцизного податку".

²² Звітна форма розроблена з урахуванням форм, затверджених наказами ДПА від 19.04.2011 № 224, від 07.06.2011 № 332, наказами Мінфіну від 17.02.2012 № 196, від 07.08.2012 № 899, з внесенням додаткових відомостей щодо складових погашення податкових векселів, статусу векселя, виконавців.

Станом на 13.10.2021 залишались непогашеними 290 податкових векселів на суму акцизного податку 1 095,5 млн грн, за якими термін сплати не настав.

Аудитом виявлено **факт неправильного внесення до Журналу обліку погашення податкових векселів через ІС "Податковий блок"** складових погашення податкових векселів, що зумовило **викривлення узагальнених даних** у частині обсягів погашення у 2019–2020 роках податкових векселів довідкою про цільове використання спирту етилового.

Так, у Журналі обліку погашення податкових векселів протягом 2019–2020 років наявні 496 податкових векселів (на суму акцизного податку 1 889,3 млн грн), виданих ТОВ "Глобал спірітс груп" (42735405), які повністю погашені за складовими: на суму податку з обсягів експортних операцій – 306,9 млн грн; сплатою акцизного податку – 1 540,0 млн грн; документальним підтвердженням факту цільового використання спирту етилового на підставі довідки²³ – 42,4 млн гривень.

Встановлено, що **дані в Журналі обліку погашення податкових векселів за позицією "довідка про цільове використання спирту етилового" на суму 42,4 млн грн за вказаним СГ заповнювались помилково**, оскільки мали бути віднесені за позицією "розрахунок суми зменшення акцизного податку", що **вплинуло на викривлення узагальнених даних у частині обсягів погашення податкових векселів у 2019–2020 роках.**

У січні–жовтні 2021 року (станом на 13.10.2021) такі помилки в Журналі обліку погашення податкових векселів не допускались.

Крім цього, під час аудиту в ГУ ДПС у Черкаській області встановлено, що за даними **Журналу обліку погашення податкових векселів** податковий вексель № АА0746472 від 11.12.2019, виданий ДП "Уманський ЛГЗ" на суму акцизного податку 3,9 млн грн, **погашено з порушенням 90-денного терміну – 25.03.2020** (останній день погашення векселя – **09.03.2020**). Водночас згідно з відміткою про погашення цей податковий вексель **фактично погашено ДП "Уманський ЛГЗ" 06.03.2020**. За поясненнями ГУ ДПС, зазначене зумовлено помилкою в роботі ІС "Податковий блок" в частині **несприйняття програмою записів про оформлення МД**, про що повідомлено ДПС листом від 11.03.2020 № 6076/23-00-32-0409.

Таким чином, **незважаючи на ведення органами ДПС Журналу обліку погашення податкових векселів за допомогою автоматизованих інформаційних систем, що передбачає насамперед забезпечення своєчасності, точності та повноти відображення інформації про погашення кожного векселя, встановлено окремі факти викривлення відомостей в обліку та термінів кінцевого погашення податкових векселів, а також невнесення (несприйняття) деяких обов'язкових документів за векселями до таких систем, що призводило до неточностей в ІС "Податковий блок".**

²³ Форма довідки про цільове використання спирту етилового затверджена наказом ДПА від 19.04.2011 № 224.

4.4. Аналіз та оцінка стану звітування суб'єктами господарювання про обсяги вироблених, імпортованих і експортованих алкогольних напоїв і контролю за ним контролюючими органами

Підпунктом 19¹.1.14 пункту 19¹.1 статті 19¹ Податкового кодексу визначено, що контролюючі органи (ДПС), зокрема, здійснюють контроль у сфері виробництва, обігу та реалізації підакцизних товарів, контроль за їх цільовим використанням.

Відповідно до статті 16 Закону № 481 СГ (у тому числі іноземні СГ, які діють через свої зареєстровані постійні представництва), які отримали ліцензії на виробництво та/або оптову торгівлю, зокрема, алкогольними напоями та здійснюють таку діяльність та/або експорт, імпорт зазначеної продукції, подають до органу виконавчої влади, уповноваженого КМУ видавати такі ліцензії, щомісяця до 10 числа наступного місяця звіт про обсяги виробництва та/або обігу (в тому числі імпорту та експорту) алкогольних напоїв за формою, встановленою цим органом.

Довідково. Наказом Мінфіну № 49 затверджено форми звітів №№ 1-ОА і 2-РС та порядки їх заповнення, коди продукції згідно з УКТ ЗЕД та адміністративно-територіальних одиниць, які використовуються при заповненні цих звітів.

За інформацією ДПС, обсяги виробленої лікєро-горілочаної продукції у 2020 році порівняно з 2019 роком збільшилися на 10,8 відс., а виноробної продукції та пива із солоду (солодового) зменшилися на 13 і 0,5 відс. відповідно. Найбільшу питому вагу у загальному обсязі виробленої алкогольної продукції протягом періоду, що досліджувався, займало пиво із солоду (солодове) – від 77 до 80 відс., виноробна продукція – від 9 до 12 відс., лікєро-горілочана – від 9 до 10 відс. (діаграма 3).

Діаграма 3. Обсяги вироблених алкогольних напоїв

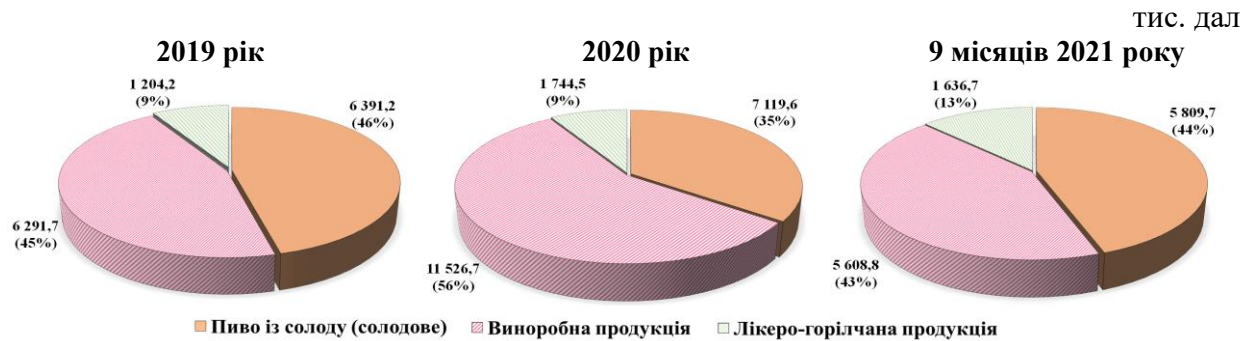
Слід зазначити, що зробити коректне порівняння даних Держстату і ДПС щодо фактичних обсягів виробництва алкогольних напоїв неможливо, оскільки Держстат узагальнює цю інформацію за номенклатурою продукції промисловості, ДПС – за УКТ ЗЕД і кодами, визначеними наказом Мінфіну № 49.

Скорочення обсягів вироблених алкогольних напоїв частково було компенсовано збільшенням обсягів їх імпорту. Так, імпорт лікєро-горілочаної продукції у 2020 році порівняно з 2019 роком збільшився на 44,9 відс., виноробної – майже у 2 рази, пива із солоду (солодового) – на 11,4 відсотка.

Найбільшу питому вагу у загальному обсязі імпортованих алкогольних напоїв протягом періоду, що досліджувався, займало пиво із солоду

(солодове) – від 35 до 46 відс. та виноробна продукція – від 43 до 56 відс., лікєро-горілочна продукція – від 9 до 13 відс. (діаграма 4).

Діаграма 4. Обсяги імпортованих алкогольних напоїв

Експорт виноробної продукції у 2020 році порівняно з 2019 роком збільшився на **67,4 відс.**, пива – на **50,0 відс.**, лікєро-горілочної продукції зменшився на **15,5 відс.** (додаток 5).

Слід зазначити, що дані Держмитслужби та ДПС щодо обсягів імпортованих алкогольних напоїв у розрізі їх видів різняться між собою, а окремі показники є **незіставними**, оскільки мають різні одиниці виміру. Зокрема, дані про обсяги імпортованої лікєро-горілочної продукції в інформації ДПС відображено у декалітрах (дал) згідно зі звітами № 1-ОА, а Держмитслужби – в літрах чистого спирту (л 100% спирту) (додаток 6).

Аудитом встановлено, що затверджені Мінфіном форми звітів № 1-ОА та № 2-РС не дають можливості здійснити ґрунтовний порівняльний аналіз узагальнених даних про обсяги вироблених і реалізованих алкогольних напоїв. Так, узагальнені дані про обсяги реалізованих виробниками на внутрішньому ринку алкогольних напоїв²⁴ та обсяги придбання алкогольних напоїв оптовиками від виробників цієї продукції²⁵, які мають відповідати один одному, **фактично є незіставними**. Оскільки підприємства – виробники алкогольних напоїв мають одночасно як ліцензію на їх виробництво, так і ліцензію на оптову торгівлю ними, такі СГ подають обидва звіти і при поданні звіту № 1-ОА зазначають **власну вироблену та реалізовану продукцію** як отриману від виробника. У подальшому ця ж продукція, яка фактично реалізована іншому СГ – оптовику, також відображається ним у звіті № 1-ОА як отримана від виробника, що **призводить до дублювання обсягів реалізованої продукції**, тобто одна й та ж продукція відображається у звітах № 1-ОА двічі.

Так, за результатами аналізу інформації, наданої ДПС на підставі поданих СГ за 2019 і 2020 роки звітів №№ 1-ОА та № 2-РС, щодо обсягів реалізованих виробниками на внутрішньому ринку алкогольних напоїв (без урахування виноматеріалів) та обсягів алкогольних напоїв, які надійшли оптовикам від виробників цієї продукції, **встановлено розбіжність між цими показниками у сумі 223 327,7 тис. дал** (додаток 7).

Отже, чинний порядок заповнення форми звіту № 1-ОА виробниками алкогольних напоїв у частині звітування про обсяги придбання алкогольних напоїв оптовиками від виробників потребує вдосконалення,

²⁴ Цей показник зазначається у звіті № 2-РС.

²⁵ Цей показник зазначається у звіті № 1-ОА.

адже співставлення цих даних з іншими даними про обсяги виробництва та обігу алкогольних напоїв, в тому числі за контрагентами, **покращить ефективність та результативність контрольно-перевірочної роботи та боротьби з нелегальним обігом алкогольних напоїв.**

Водночас встановлено, що ДФС (ДПС) та їх територіальними органами не забезпечено належного контролю за своєчасністю подання СГ звітів №№ 1-ОА і 2-РС та достовірністю даних про обсяги реалізації алкогольних напоїв, наведених у цих звітах.

Так, окремі виробники алкогольних напоїв зазначали у звітах № 1-ОА дані про обсяги придбання алкогольних напоїв оптовиками від виробників на власний розсуд. Зокрема, ПРАТ "Карлсберг Україна" не вказувало зазначених обсягів, ТОВ "Напої плюс" вказувало менші обсяги придбання власної продукції ніж реалізовувало на внутрішній ринок, ПАТ "Пиво-безалкогольний комбінат "Радомишль" – **більші обсяги** придбання власної продукції ніж реалізовувало на внутрішній ринок.

ТОВ "Закарпатська продовольча компанія", яке знаходилося на обліку в ГУ ДПС у Закарпатській області та здійснювало оптову торгівлю алкогольними напоями, у звітах № 1-ОА, поданих за січень–жовтень 2020 року, за позицією "Обсяги реалізації алкогольних напоїв у звітному місяці" прозвітувало про реалізацію алкогольних напоїв у графі "усього" на загальну суму 1 835 175,5 дал, що **на 51 885 086,7 дал менше, ніж зазначено у графах "у тому числі у роздрібну торгівлю" – 1 069 567,3 дал, та "підприємствам оптової торгівлі" – 52 650 605,9 дал, а отже, дані, наведені в цих звітах, є недостовірними.**

За інформацією ДПС, протягом 2019–2020 років та 9 місяців 2021 року за результатами перевірок щодо неподання, несвоечасного подання звітів № 2-РС і № 1-ОА або подання їх з недостовірними відомостями, територіальними органами ДФС (ДПС) до 320 СГ – оптовиків та 168 СГ – виробників алкогольних напоїв застосовано фінансових санкцій (штрафів) на загальну суму 18 037 тис. грн, з яких **сплачено до державного бюджету 6 277,5 тис. грн, або 34,8 відсотка.**

Водночас Рахунковою палатою встановлено, що територіальними органами ДФС (ДПС) у порушення вимог статті 17 Закону № 481 не застосовано штрафних (фінансових) санкцій до 11 СГ за 30 випадками неподання, несвоечасного подання звітів №№ 1-ОА та 2-РС про обсяги виробництва та/або обіг алкогольних напоїв, а також подання цих звітів з недостовірними відомостями, у загальній сумі, за розрахунками, **510 тис. гривень²⁶.**

Довідково. Статтею 17 Закону № 481, зокрема, передбачено, що до СГ (у тому числі іноземних СГ, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) застосовуються фінансові санкції у вигляді штрафів у разі неподання чи несвоечасного подання звіту або подання звіту з недостовірними відомостями про обсяги виробництва та/або обігу (в тому числі імпорту та експорту), зокрема, алкогольних напоїв до органу виконавчої влади, уповноваженого Кабінетом Міністрів України видавати відповідні ліцензії, – у розмірі 17 000 гривень.

Крім того, аудитом у ГУ ДПС у Тернопільській області встановлено: протягом періоду, який досліджувався, **в порушення вимог пункту 7**

²⁶ 30 x 17 тис. грн = 510,0 тис. гривень.

розділу I Порядку заповнення форми звіту № 1-ОА "Звіт про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв у оптовій мережі", затвердженого наказом Міністерства № 49, ГУ ДФС (ДПС) у Тернопільській області не подавались до ДФС (ДПС) щомісячні зведені звіти про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв в оптовій мережі у розрізі підприємств. Отже, ДПС не володіла повною та достовірною інформацією про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв в оптовій мережі.

Довідково. Пунктом 7 розділу I Порядку заповнення форми звіту № 1-ОА "Звіт про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв у оптовій мережі", затвердженого наказом Міністерства № 49, передбачено, що ГУ ДФС подають зведений звіт у розрізі підприємств до ДФС в електронному вигляді до 13 числа місяця, що настає за звітним.

Таким чином, ДФС (ДПС) та їх територіальними органами не забезпечено належного контролю за обсягами виробництва та обігом алкогольних напоїв. Чинний порядок звітування про виробництво та обіг алкогольних напоїв є недосконалим, що унеможлиблює здійснення ґрунтовного аналізу ринку алкогольних напоїв та, відповідно, створює передумови для функціонування нелегального виробництва та обігу алкогольних напоїв, ухилення від сплати акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету.

4.5. Результативність роботи контролюючих органів щодо забезпечення повноти і своєчасності надходження акцизного податку з алкогольних напоїв

За даними ДПС, протягом 2019–2020 років і 9 місяців 2021 року подано 51 913 декларацій (у тому числі уточнюючих розрахунків) акцизного податку з алкогольних напоїв (табл. 5).

Таблиця 5

Аналіз результатів камеральних перевірок декларацій акцизного податку, поданих платниками акцизного податку з алкогольних напоїв

Показник		2019 р.	2020 р.	9 місяців 2021 р.	Разом
Кількість поданих декларацій (уточнюючих розрахунків), од.		17 813	19 370	14 730	51 913
Кількість проведених перевірок, од.		17 813	19 370	12 166*	49 349
Рівень забезпечення проведення перевірок, %		100	100	82,6	95,1
Виявлено порушень та складено ППР, у тому числі:	кількість	111	180	61	352
	сума штрафів	4 868,0	3 808,7	1 969,6	10 646,3
- несвоєчасне подання податкових декларацій	кількість	31	35	34	100
	сума штрафів	16,3	43,4	33,4	93,1
- несвоєчасна сплата акцизного податку	кількість	80	145	27	252
	сума штрафів	4 851,7	3 765,3	1 936,2	10 553,2
Сплачено за результатами перевірок	кількість	19	31	9	59
	сума штрафів	2 012,8	3 529,7	1 910,2	7 452,7
% сплати суми штрафів		41,3	92,7	96,9	70,0
ППР, які перебували на оскарженні	кількість	3	—	—	3
	сума штрафів	2 593,9	—	—	2 593,9
% оскаржуваної суми штрафів		52,3	—	—	24,4

* Відхилення щодо кількості непроведених перевірок декларацій акцизного податку становило 2 564 одиниці. Зазначені декларації акцизного податку були подані за серпень, вересень 2021 року. На час надання ДПС цієї інформації (лист від 29.09.2021 № 13549/5/99-00-09-03-01-05) кінцевий термін проведення камеральних перевірок декларацій за серпень, вересень 2021 не настав.

Територіальними органами ДФС (ДПС) за результатами камеральних перевірок декларацій (уточнюючих розрахунків) акцизного податку з алкогольних напоїв виявлено 352 порушення, що становило 0,7 відс. перевірених декларацій на суму 10,6 млн гривень. При цьому майже 99 відс. загальної суми застосованих штрафів становили штрафи за несвоєчасну сплату акцизного податку. Рівень сплати застосованих штрафів за виявленими порушеннями становив **70 відсотків**.

Аудитом виявлено **окремі факти неналежного контролю територіальними органами ДФС (ДПС) за своєчасністю подання СГ декларацій акцизного податку та повнотою заповнення обов'язкових додатків до неї**.

Так, в листі ДПС до територіальних органів від 18.11.2019 № 5287/7/99-00-04-02-05-14, зокрема, звернено увагу на недоліки в організації роботи та зазначено, що станом на 06.11.2019 немає відміток про проведення камеральних перевірок у **1 449 деклараціях** акцизного податку (найбільше в ГУ ДПС у Дніпропетровській, Донецькій та Львівській областях).

Аудитом у ГУ ДПС у Дніпропетровській області встановлено недотримання термінів проведення камеральних перевірок щодо двох платників. Зокрема, камеральну перевірку імпортера виноробної продукції ТОВ "ВІНО ДІВІНО", яким декларації акцизного податку не було подано **за 5 звітних періодів** 2019 року, проведено у грудні 2019 року та застосовано штраф на суму 850 грн; камеральну перевірку виробника пива ТОВ "ЕКО-Продукт", яким декларації акцизного податку не було подано **за 11 звітних періодів**, починаючи з листопада 2020 року, **проведено лише у листопаді 2021 року під час аудиту Рахунковою палатою** та застосовано штраф на суму 3 740 гривень. Слід зазначити, що у разі своєчасного проведення камеральних перевірок цих платників, сума штрафів становила б **14 790 грн, або у 3,2 раза більше²⁷**.

Довідково. Відповідно до абзацу першого пункту 76.3 статті 76 Податкового кодексу камеральна перевірка податкової декларації або уточнюючого розрахунку може бути проведена лише протягом 30 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку їх подання, а якщо такі документи були надані пізніше, – за днем їх фактичного подання.

Також під час аудиту в ГУ ДПС у Дніпропетровській області виявлено **три СГ, які систематично не дотримувалися вимог Порядку № 14**. Так, ТОВ "Алкогольно-безалкогольний комбінат Дніпро", ТОВ "Стронгдрінк" протягом 2019–2020 років та ТОВ "Дніпровський алкогольний завод" протягом травня-вересня 2021 року не заповнювали рядок А10 декларації акцизного податку, в якому має відображатися сума акцизного податку з обсягів алкогольних напоїв, для маркування яких придбавалися марки акцизного податку, **які були отримані та втрачені платником податку**. Значення рядка А10 декларації акцизного податку використовується при розрахунку суми податкових зобов'язань з вироблених та ввезених підакцизних товарів.

При цьому згідно з даними Звіту про використання марок акцизного податку, форму якого затверджено наказом Мінфіну № 428, цими

²⁷ По ТОВ "ВІНО ДІВІНО" розмір штрафу становив би 4 250 грн (170 грн + (1 020 грн X 4 звітні періоди)), по ТОВ "ЕКО-ПРОДУКТ" – 10 540 грн (340 грн + (1 020 X 10 звітні періоди)). 4 250 грн + 10 540 грн = 14 790 гривень.

платниками в графі 14 "використано марок акцизного податку у звітному місяці, у тому числі пошкоджені в процесі виробництва та не підлягають поверненню" вказано загалом 487 шт. марок, а у графі 15 "сума акцизного податку, грн" – загальна сума **7,2 тис. гривень**.

Довідково. Згідно зі *Звітом про використання марок акцизного податку ТОВ "Алкогольно-безалкогольний комбінат Дніпро"* зазначено 89 шт. пошкоджених марок на суму акцизного податку 1 873,93 грн, ТОВ "Стронгдрінк" – 324 шт. та 4 515,25 грн відповідно, ТОВ "Дніпровський алкогольний завод" – 74 шт. та 795,31 грн відповідно.

Під час аудиту в ГУ ДПС у м. Києві Рахунковою палатою виявлено **чотири випадки незастосування штрафних санкцій за порушення граничних термінів подання декларації акцизного податку до ТОВ "Крафт Беверідж" (за квітень 2021 року) та ТОВ "Торгпродуніверсал - 2" (за листопад і грудень 2020 року, січень 2021 року). Виявлені в роботі ГУ ДПС у м. Києві недоліки усунуто під час проведення аудиту.**

Крім того, за результатами вибіркової перевірки виявлено **випадок неподання платником акцизного податку декларації акцизного податку за наявності чинної ліцензії на виробництво алкогольних напоїв**. Так, ТОВ "Харківпаб" не подано декларації за квітень 2021 року, при цьому ліцензія на виробництво алкогольних напоїв діє з 23.09.2020. Вже під час проведення Рахунковою палатою аудиту, за інформацією ДПС, ГУ ДПС у Харківській області у зв'язку з неподанням декларації акцизного податку ТОВ "Харківпаб" за квітень 2021 року складено акт камеральної перевірки від 28.09.2021 на суму штрафних санкцій 2 040 грн, який надіслано платнику поштою. 11.10.2021 акт повернено до ГУ ДПС з відміткою про неможливість вручення. Протягом 10 днів ГУ ДПС у Харківській області має бути сформовано ППР та направлено платників.

Також встановлено **непоодинокі випадки неподання СГ додатків до декларації акцизного податку, на підставі яких проводяться розрахунки суми податкових зобов'язань з вироблених в Україні та з ввезених на митну територію України підакцизних товарів, що є недотриманням вимог абзацу четвертого пункту 46.1 статті 46 Податкового кодексу**²⁸.

Так, за результатами аналізу даних ДПС, Рахунковою палатою встановлено, що додаток Д1 до декларації (уточнюючого розрахунку) в 2019 році не подано до 81 декларації, у 2020 – до 115, за січень–вересень 2021 року – до 99 декларацій.

Довідково. Пунктом 4 розділу III Порядку № 14 в редакції наказу Мінфіну від 08.12.2020 № 747 "Про затвердження Змін до форми декларації акцизного податку та Порядку заповнення та подання декларації акцизного податку", зареєстрованого в Мін'юсті 03.02.2021 за № 145/35767 (набрала чинності з 16.02.2021), передбачено, що платник, визначений підпунктом 212.1.15 пункту 212.1 статті 212 Податкового кодексу, а також платник, який має чинні (у тому числі призупинені) ліцензії на право провадження діяльності з підакцизною продукцією, яка підлягає ліцензуванню згідно із законодавством, зобов'язані подавати відповідний розділ декларації та додаток/додатки до нього за кожний звітний (податковий) період незалежно від того: чи провадив такий платник господарську діяльність у цьому періоді чи не провадив; чи виникають податкові зобов'язання зі сплати акцизного податку чи не виникають.

²⁸ Відповідно до абзацу четвертого пункту 46.1 статті 46 Податкового кодексу додатки до податкової декларації є її невід'ємною частиною.

За результатами проведеного Рахунковою палатою аналізу щодо правильності заповнення додатків до декларації акцизного податку встановлено, що значна кількість СГ не заповнювала в додатку Д1 графі, в яких мали зазначатися код та опис товару (продукції) згідно з УКТ ЗЕД, фізичні характеристики товару (продукції) тощо. Так, в 2019 році **312 СГ** подано додаток Д1 до декларації акцизного податку без заповнення зазначених граф, в 2020 році – **340 СГ**, за 9 місяців 2021 року – **376 СГ**.

Також протягом 2019–2020 років та 9 місяців 2021 року в додатку Д3 такі показники, як код та опис товару (продукції) згідно з УКТ ЗЕД, вміст спирту (%), ємність пляшки (л), кількість пляшок, оподатковуваний оборот (л) **заповнили лише 4 СГ**.

Крім того, виявлено **68 СГ**, які в деклараціях акцизного податку, поданих протягом 2020 року і 9 місяців 2021 року, декларували податкові пільги з цього податку, проте в додатку Д4 не заповнили графі 16 "строк користування податковою пільгою у звітному періоді" та 17 "сума податкової пільги, що використана за цільовим призначенням".

***Довідково.** Постановою КМУ від 31.10.2018 № 891 "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2010 р. № 1233" (набрала чинності 01.01.2020) внесено зміни до Порядку обліку сум податків та зборів, не сплачених суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг, якими, зокрема, передбачено: СГ, що не сплачує податки та збори у зв'язку з отриманням податкових пільг, веде облік сум таких пільг та відображає інформацію про суми податкових пільг у податковій звітності, що подається контролюючому органу у строки, встановлені Податковим кодексом.*

Встановлено, що **ДПС не забезпечено єдиного методологічного підходу щодо правильності відображення сум акцизного податку з алкогольних напоїв, не сплачених з операцій, що звільняються від оподаткування, та операцій, що оподатковуються за нульовою або зниженою ставкою, в деклараціях акцизного податку та додатках до них**, що призводило до невідповідностей даних, наведених у деклараціях та додатках до них. Так, за інформацією ДПС, загальна сума податкового зобов'язання з акцизного податку з алкогольних напоїв, не сплачена через отримання пільг з цього податку протягом 2020 року та 8 місяців 2021 року, за даними декларацій акцизного податку (рядки А 14 і А 15) становила **15 952,8 млн грн**, а за даними додатка Д4 (колонки 9²⁹ і 10³⁰) загальна сума акцизного податку з алкогольних напоїв, не сплачена з операцій, що звільнялися від оподаткування, та операцій, що не підлягали оподаткуванню, становила **16 610,8 млн грн**, що на 4,1 відс. більше суми, зазначеної в деклараціях акцизного податку.

Отже, ДПС та її територіальними органами не забезпечено належного контролю за правильністю заповнення декларацій акцизного податку та додатків до них, а також проведення роз'яснювальної роботи з платниками акцизного податку з цих питань.

²⁹ Відображається сума акцизного податку, не сплачена з операцій, що звільняються від оподаткування, яка переноситься до рядка А14 декларації акцизного податку.

³⁰ Відображається сума акцизного податку, не сплачена з операцій, що оподатковуються за нульовою або зниженою ставкою, яка переноситься до рядка А 15 декларації акцизного податку.

Довідково. Відповідно до підпункту 76 пункту 4 Положення про ДПС, ДПС організовує у засобах масової інформації роз'яснювальну роботу, пов'язану із застосуванням законодавства з питань, що належать до компетенції ДПС.

Протягом періоду, що досліджувався, територіальними органами ДФС (ДПС) проведено **251 документальну** (42 планових та 209 позапланових) перевірку СГ – юридичних і фізичних осіб – платників акцизного податку з алкогольних напоїв (табл. 6).

Таблиця 6

Аналіз результатів документальних перевірок СГ – юридичних і фізичних осіб, які мали ліцензії на право виробництва, оптової та роздрібної торгівлі алкогольними напоями

тис. грн

Показники	Кількість проведених перевірок	Донараховано акцизного податку	Узгоджено		Сплачено		
			сума	відс.	сума	відс. донарахованої суми	відс. узгодженої суми
Планові документальні перевірки*							
2019 р.	25	6 509,9	5 139,7	79,0	132,2	2,0	2,6
2020 р.	12	530,9	405,4	76,4	2,4	0,5	0,6
9 місяців 2021 р.	5	33 980,7	8 528,3	25,1	-	-	-
Разом	42	41 021,5	14 073,4	34,3	134,6	0,3	1,0
Позапланові документальні перевірки							
2019 рік	23	16 822,5	83,2	0,5	1,6	0,01	2,0
2020 рік	90	773,7	175,1	22,6	33,2	4,3	18,9
9 місяців 2021 р.	96	388,9	319,9	82,2	121,6	31,3	38,0
Разом	209	17 985,2	578,2	3,2	156,4	0,9	27,0
Всього документальних перевірок							
2019 рік	48	23 332,4	5 222,9	22,4	133,8	0,6	2,6
2020 рік	102	1 304,6	580,6	44,5	35,6	2,7	6,1
9 місяців 2021 р.	101	34 369,6	8 848,2	25,7	121,6	0,4	1,4
Разом	251	59 006,6	14 651,7	24,8	291,0	0,5	2,0

* Відповідно до пункту 77.3 статті 77 Податкового кодексу забороняється проведення документальної планової перевірки за окремими видами зобов'язань перед бюджетами, крім правильності обчислення, повноти і своєчасності сплати митних платежів, податків, зборів та єдиного внеску при виплаті (нарахуванні) доходів фізичним особам, податку з доходів фізичних осіб та зобов'язань за бюджетними позиками і кредитами, що гарантовані бюджетними коштами.

Загалом за результатами проведених документальних перевірок (планових і позапланових) територіальними органами ДПС донараховано 50 702,2 тис. грн акцизного податку з алкогольних напоїв за ККДБ 14020000, що становило 85,9 відс. загальної суми донарахованого акцизного податку, та 8 304,5 тис. грн акцизного податку з роздрібною торгівлі алкогольними напоями за ККДБ 14040000, що становило 14,1 відс. загальної суми донарахованих платежів.

Довідково. Майже 87,5 відс. донарахованих сум акцизного податку припадало на п'ять виробників алкогольних напоїв.

Аналіз наданої ДПС інформації свідчить про **низький рівень сплати донарахованих за результатами документальних перевірок сум податків, зборів, платежів, в тому числі акцизного податку з алкогольних напоїв.** Так, протягом періоду, що досліджувався, до бюджету платниками податків було сплачено 0,5 відс. донарахованих сум.

За інформацією ДПС, фактичні перевірки³¹ проводилися підрозділами податкового аудиту та контролю за обігом підакцизних товарів територіальних підрозділів ДФС (ДПС) з метою здійснення контролю за сплатою акцизного податку з алкогольних напоїв, дотриманням вимог Закону № 481 щодо організації виробництва, обігу і реалізації алкогольних напоїв.

Встановлено, що відповідними підрозділами ДПС облік результатів фактичних перевірок, проведених територіальними органами, здійснювався за різними формами, більшість показників яких неможливо інтегрувати в єдину форму звітності (додаток 8).

Загалом протягом періоду, що досліджувався, за результатами проведених фактичних перевірок встановлено **35 742 факти порушень вимог законодавства** платниками податків, які провадили діяльність з виробництва алкогольних напоїв та оптової і роздрібної торгівлі ними, та застосовано штрафів (фінансових санкцій) та донараховано акцизного податку на загальну суму **463,3 млн грн**, з яких до бюджету сплачено **246,3 млн грн, або 53,2 відсотка**.

Слід зазначити, що протягом цього періоду податковий борг з акцизного податку з алкогольних напоїв збільшився на 22,3 млн грн, або на **5,6 відс.** (табл. 7).

Таблиця 7

Податковий борг до державного бюджету з акцизного податку з алкогольних напоїв

млн грн

Станом на	Податковий борг з акцизного податку з алкогольних напоїв*	У тому числі за джерелами виникнення:						У тому числі борг	
		за податковими зобов'язаннями, самостійно визначеними платниками податків, у тому числі з розстроченнями, термін сплати яких не настав		пеня за несвоечасну сплату з урахуванням розстрочених сум, термін сплати яких настав, та відсотки за користування кредитом		за результатами контрольно-перевірочної роботи з урахуванням розстрочених сум, термін сплати яких настав		платників податків, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство**	
		сума	відс.	сума	відс.	сума	відс.		
01.01.2019	398,1	229,5	57,7	17,2	4,3	151,4	38,0	321,6	80,8
01.01.2020	390,1	222,3	57,0	16,7	4,3	151,1	38,7	325,0	83,3
01.01.2021	400,0	235,6	58,9	14,6	3,7	149,8	37,5	331,6	82,9
01.10.2021	420,4	259,3	61,7	11,8	2,8	149,3	35,5	338,0	80,4

* Показники не враховують боргу за ККДБ 14030400, індикативні показники надходжень якого не доводяться Мініном до ДПС.

** Податковий борг з акцизного податку з алкогольних напоїв у платників податків, щодо яких прийнято рішення суду про призупинення стягнення, протягом періоду, що досліджувався, був відсутній.

³¹ Згідно з підпунктом 75.1.3 пункту 75.1 статті 75 Податкового кодексу фактичною вважається перевірка, що здійснюється за місцем фактичного провадження платником податків діяльності, розташування господарських або інших об'єктів права власності такого платника. Така перевірка здійснюється контролюючим органом щодо дотримання норм законодавства з питань регулювання обігу готівки, порядку здійснення платниками податків розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявності ліцензій, свідоцтв, у тому числі про виробництво та обіг підакцизних товарів, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами).

За джерелами виникнення податковий борг з акцизного податку з алкогольних напоїв у середньому становив 58,8 відс. за податковими зобов'язаннями, самостійно визначеними платниками податків, 37,4 відс. за результатами контрольно-перевірочної роботи та 3,8 відс. – пеня за несвоєчасну сплату податкових зобов'язань. Найбільші частки (50,4 і 47,1 відс.) податкового боргу з акцизного податку з алкогольних напоїв на 01.09.2021³² становив борг за ККДБ 14020200 і 14020300 (205,9 і 192,6 млн грн відповідно).

Аудитом встановлено, що податковий борг з акцизного податку з алкогольних напоїв погашався переважно шляхом списання безнадійного податкового боргу. Так, протягом 2019–2020 років та січня–серпня 2021 року **за рахунок списання безнадійного податкового боргу з акцизного податку з алкогольних напоїв погашено 10,1 млн грн, а сплати коштами – 5,6 млн гривень.**

Водночас, за даними ДПС, надміру сплачені суми акцизного податку з алкогольних напоїв та суми платежу, які сплачені та будуть нараховані у наступному звітному періоді, на 01.01.2019 становили 1,1 млрд грн, 01.01.2020 – 1,6 млрд грн, на 01.01.2021 і 01.10.2021 – понад 1,5 млрд гривень.

Формування переплат з акцизного податку з алкогольних напоїв спричинено специфікою сплати податку при придбанні марок акцизного податку, а також особливостями декларування зобов'язань виробниками – у місяці, наступному за місяцем реалізації вироблених алкогольних напоїв на внутрішньому ринку; імпортерами – у місяці, наступному за місяцем ввезення алкогольних напоїв.

За інформацією ДПС, станом на 01.10.2021 на розгляді в судах перебувало 98 справ з питань адміністрування акцизного податку з алкогольних напоїв на загальну суму 275,1 млн гривень. За період, що досліджувався, винесено **82 остаточних рішення на загальну суму 65,4 млн грн, з них на користь ДПС – 57, або 69,5 відс., на 4,5 млн грн, або 6,9 відс., на користь платників податку – 25, або 30,5 відс., на 60,9 млн грн, або 93,1 відс. (додаток 9).**

Відповідно до статті 345 Митного кодексу контроль за правильністю визначення бази оподаткування, своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати митних платежів, а також обґрунтованістю та законністю надання (отримання) пільг і звільнення від оподаткування тощо здійснюється під час проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань митної справи.

Частиною третьою статті 346 Митного кодексу (із змінами, внесеними Законом № 141, які **набрали чинності з 07.11.2019**) передбачено, що **проведення документальних планових виїзних перевірок здійснюється митними органами** на підставі кварталних планів, які формуються ними самостійно, виходячи з результатів аналізу зовнішньоекономічних операцій підприємств, із застосуванням системи управління ризиками. Порядок планування митними органами виїзних перевірок визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

³² Станом на 01.10.2021 інформацію про податковий борг з акцизного податку з алкогольних напоїв у розрізі ККДБ ДПС не надано.

Порядок планування митними органами документальних виїзних перевірок затверджено наказом Мінфіну від 17.08.2020 № 509, зареєстрованим у Мін'юсті 08.09.2020 за № 861/35144 (**набрав чинності з 23.09.2020**). Як наслідок, **протягом 2020 року планові виїзні перевірки митницями Держмитслужби не передбачалися та не проводилися.**

Усього **протягом 9 місяців 2021 року**, за даними Держмитслужби, **проведено дві документальні перевірки суб'єктів ЗЕД**, які здійснювали операції з алкогольними напоями, щодо дотримання ними вимог законодавства України з питань митної справи, у тому числі щодо повноти сплати акцизного податку з ввезених алкогольних напоїв. За результатами цих перевірок **донараховано 2 592,0 тис. грн** грошових зобов'язань, у тому числі 1 381,7 тис. грн акцизного податку з алкогольних напоїв, з яких **сплачено до бюджету 22 тис. грн, або 0,8 відс. донарахованих сум.**

Водночас аудитом встановлено факт неналежного виконання контрольних функцій Дніпровською митницею Держмитслужби. Так, Східним міжрегіональним управлінням ДПС по роботі з великими платниками податків було повідомлено цю митницю про факт реалізації ТОВ "Стронг продукт ЛТД" у квітні 2021 року **без сплати акцизного податку** спирту коньячного 3-річної витримки у кількості 3 760,9 дал, спирту коньячного 8-річної витримки у кількості 428,025 дал та зернового дистиляту 3-річної витримки у кількості 1 136,89 дал, які було ним ввезено на митну територію України протягом 2018–2020 років **для виготовлення алкогольної продукції**. При цьому розрахункова сума несплаченого до державного бюджету акцизного податку з алкогольних напоїв становила близько **4 597,9 тис. гривень**³³.

Дніпровською митницею Держмитслужби не було проведено документальної позапланової виїзної або документальної невиїзної перевірки ТОВ "Стронг продукт ЛТД", хоча таке право передбачено Митним кодексом, а лише надано пропозиції до Держмитслужби про включення цього платника до плану-графіка документальних перевірок на I квартал 2022 року³⁴.

Довідково. Згідно із частиною сьомою статті 346 Митного кодексу документальною позаплановою виїзною перевіркою вважається перевірка підприємства, яка не передбачена планами роботи митного органу і може проводитися за наявності зокрема, такої обставини: виявлено факти або отримано документальну інформацію, які свідчать про порушення підприємством вимог законодавства з питань митної справи, якщо підприємство не надасть пояснення та їх документальні підтвердження на обов'язковий письмовий запит митного органу протягом 10 робочих днів з дня отримання такого запиту.

Крім того, дотримання вимог митного законодавства здійснювалося митницями під час митного оформлення ввезених на митну територію України алкогольних напоїв, а також при проведенні заходів протидії контрабанді.

За інформацією Держмитслужби, протягом 2019–2020 років та 8 місяців 2021 року митними органами виявлено 560 випадків незаконного переміщення через митний кордон спирту та алкогольних напоїв (286 – у 2019 році, 163 – у 2020 році, 111 – протягом 8 місяців 2021 року). У межах заходів реагування, спрямованих на припинення цих порушень, було

³³ $(3760,9 \text{ дал} + 428,025 \text{ дал} + 1136,89 \text{ дал}) \times 10 \times 68\% \times 126,96 = 4597,9 \text{ тис. гривень.}$

³⁴ Лист Дніпровської митниці Держмитслужби від 29.10.2021 № 7.5-08-01-2/19/4/2975.

вилучено 158,2 тис. л спирту, 25,1 тис. л алкогольних напоїв та 2 186,0 тис. предметів, схожих на марку акцизного податку.

Разом з тим аналіз матеріалів, наданих Держмитслужбою, свідчить про **необґрунтованість окремих рішень митних органів щодо вилучення підакцизних товарів**. Зокрема, майже 74 відс. обсягів вилученого спирту повернено власникам за рішенням суду. Так, у 2020 році посадовими особами Одеської митниці Держмитслужби було виявлено факт контрабанди ТОВ "Винокурня аккермана" спиртових дистилантів (спирту коньячного), вироблених компанією Cyprus lions beverage LTD (Республіка Кіпр) у кількості 126 570 л вартістю 5 527,0 тис. грн, які було вилучено, а на керівника цього ТОВ складено протокол про порушення митних правил, однак **на підставі судового рішення ці товари повернено імпортеру та справу припинено**.

Довідково. Спирт коньячний постачався до ТОВ "Винокурня аккермана" на підставі контракту від 25.02.2019 № 1900225 з подальшими змінами і доповненнями. Одеською митницею Держмитслужби було встановлено, що компанія Cyprus lions beverage LTD не внесена до державного реєстру компаній Республіки Кіпр, розміщеного в публічному доступі. Судами ухвалено рішення про відсутність у діях імпортера адміністративного правопорушення (рішення суду першої інстанції від 18.06.2020 № 89890765, рішення апеляційного суду від 27.07.2020 № 90612372). До суду касаційної інстанції Одеська митниця не зверталась.

За матеріалами справи № 521/8202/20, розміщеними на офіційному сайті "Судова влада України", встановлено, що компанія Cyprus lions beverage LTD не включена до реєстру компаній Республіки Кіпр, оскільки знаходиться на північній частині її території, яка є тимчасово окупованою Турецькою Республікою. Суди в своїх рішеннях посилалися на відсутність з боку України обмежень на дії компаній, зареєстрованих у вільній зоні FatagustaFreeZone (тимчасово окуповані Туреччиною території Північного Кіпру), з чого слідує можливість визнання Cyprus lions beverage LTD резидентом Республіки Кіпр та прийняття як правочинних укладених нею договорів.

За інформацією Держмитслужби, у 2019 році у судах за позовами суб'єктів ЗЕД перебувало 4 справи з питань адміністрування акцизного податку з алкогольних напоїв на суму 12,7 млн грн, у 2020 році – 13 справ на 48,4 млн грн, протягом січня–вересня 2021 року – 14 справ на 69,7 млн гривень. За позовами митних органів справ не відкрито. Протягом періоду, що досліджувався, судами прийнято **4 остаточні рішення** на загальну суму **13,3 млн грн**, з яких на користь митних органів – **одна справа** на суму **10,2 тис грн**, що становить **0,08 відс.** загальної суми за остаточно прийнятими рішеннями.

Протягом періоду, що досліджувався, у ДФС, ДПС і Держмитслужбі не планувались та не здійснювались заходи внутрішнього аудиту з питань адміністрування акцизного податку з алкогольних напоїв.

Таким чином, **протягом періоду, що досліджувався, територіальними органами ДФС (ДПС) не забезпечено якісного проведення камеральних перевірок податкових декларацій акцизного податку з алкогольних напоїв**.

Аудит засвідчив **низький рівень сплати штрафів (фінансових санкцій), застосованих органами ДФС (ДПС), та донарахованих сум акцизного податку з алкогольних напоїв**. Так, за результатами камеральних перевірок до бюджету сплачено 70 відс. нарахованих сум, фактичних перевірок – 53,2 відс., документальних (планових і позапланових) – 0,5 відсотка.

Заходи, що вживалися органами ДФС (ДПС), спрямовані на погашення та упередження зростання податкового боргу, виявились малоефективними.

Внаслідок несвоєчасного затвердження Мінфіном Порядку планування митними органами документальних виїзних перевірок, протягом 2020 року планові виїзні перевірки митницями Держмитслужби не передбачалися та не проводилися. Протягом 9 місяців 2021 року територіальними органами Держмитслужби проведено тільки дві документальні перевірки суб'єктів ЗЕД, які здійснювали операції з алкогольними напоями, за результатами яких донараховано 2,6 млн грн грошових зобов'язань, з яких сплачено до бюджету 0,8 відсотка.

5. ОЦІНКА СТАНУ КООРДИНАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ, ПОВ'ЯЗАНОЇ ІЗ СПРАВЛЯННЯМ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ З АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ, ЇХ ВИРОБНИЦТВОМ ТА ОБІГОМ

Відповідно до підпунктів 19¹.1.14 і 19¹.1.16 пункту 19¹.1 статті 19¹ Податкового кодексу **функції** здійснення контролю у сфері виробництва, обігу та реалізації підакцизних товарів, контролю за їх цільовим використанням, **забезпечення міжгалузевої координації у цій сфері**, а також здійснення заходів щодо виявлення порушень законодавства у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв, протягом періоду, що досліджувався, **покладались на органи ДФС (ДПС).**

Аудитом встановлено, що **ДФС (ДПС) не укладались угоди (договори) з державними органами щодо обміну інформацією з питань виробництва, обігу та реалізації алкогольних напоїв, виявлення такими органами випадків порушень СГ у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв.**

З метою забезпечення інформаційного обміну та вжиття координованих заходів контролю спільним наказом ДПС і ДФС від 23.03.2020 № 146/35 затверджено Алгоритм взаємодії між підрозділами органів ДПС, що здійснюють (очолюють) документальні та фактичні перевірки, оперативними підрозділами та слідчими підрозділами фінансових розслідувань органів ДФС. Цим Алгоритмом визначено порядок взаємодії та строки надання запитів і відповідей (інформації) органами ДПС під час організації перевірок платників податків та отримання від органів ДФС наявної в них інформації про можливі порушення такими платниками податків; а також у разі неможливості проведення перевірки у зв'язку з відсутністю платника податків за місцезнаходженням – звернень до органів ДФС щодо їх розшуку; порядку передачі матеріалів до слідчих підрозділів фінансових розслідувань.

Так, за даними ДПС, до оперативних підрозділів ДФС протягом 2020 року та 9 місяців 2021 року надіслано 42 запити про можливі порушення СГ на споживчому ринку алкогольних напоїв. Більшість запитів стосувалось незаконної торгівлі алкогольними напоями через мережу Інтернет та операторів поштового зв'язку.

За вказаний період за наданою інформацією ДФС проведено 26 фактичних перевірок, якими підтверджено порушення вимог законодавства та за результатами донараховано 760,83 тис. гривень.

За інформацією ДПС, від оперативних підрозділів ДФС за цей період надійшло 59 повідомлень про порушення СГ податкового та митного законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи ДПС. За результатами їх розгляду й опрацювання територіальними органами ДПС проведено 143 перевірки та застосовано близько 5,2 млн грн штрафних (фінансових) санкцій.

ГУ ДПС в областях та м. Києві до оперативних управлінь ДФС надіслано 228 запитів щодо встановлення місцезнаходження платника акцизного податку. За результатами опрацювання запитів встановлено 30 місцезнаходжень таких платників.

Крім того, до оперативних підрозділів ДФС направлено 9 справ для прийняття рішення згідно зі статтями 214, 216 Кримінального процесуального кодексу України про початок досудового розслідування у сфері виготовлення, зберігання, збуту або транспортування з метою збуту алкогольних напоїв, підробки акцизних марок.

За інформацією ДПС, Службою налагоджено співпрацю з Асоціацією легальних виробників алкоголю, яка надає ДПС списки господарських об'єктів (місць незаконної реалізації алкогольних напоїв) для проведення контрольно-перевірочних заходів щодо СГ, які провадять діяльність у сфері роздрібної торгівлі алкогольними напоями. Так, завдяки такій співпраці територіальними органами ДПС станом на 01.10.2021 на 488 торгових об'єктах встановлено факти незаконної торгівлі алкогольними напоями, а також спільно з представниками Національної поліції проведено 317 фактичних перевірок, за результатами яких застосовано 3,1 млн грн штрафних (фінансових) санкцій, з незаконного обігу ініційовано вилучення алкогольних напоїв на суму 429,1 тис. грн, до адміністративної відповідальності притягнуто 146 осіб.

Довідково. Територіальними органами ДПС спільно з представниками Національної поліції виявлено: 88 випадків реалізації необлікованих товарів; 48 – реалізації алкогольних напоїв без застосування РРО; 161 – реалізації алкогольних напоїв без відображення в чеку коду за УКТ ЗЕД; 17 – реалізації підакцизної продукції без дозвільних документів; 58 – реалізації алкогольних напоїв за цінами, нижчими за встановлені мінімальні.

Крім того, з метою реалізації положень статті 15³ Закону № 481, якою встановлено обмеження щодо продажу, зокрема, алкогольних напоїв, територіальними органами ДПС за період, що досліджувався, за матеріалами правоохоронних органів (Національної поліції) застосовано 5,7 млн грн фінансових санкцій за реалізацію СГ алкогольних напоїв особам, що не досягли 18 років, та анульовано 838 ліцензій на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями.

Для припинення незаконної реалізації алкогольних напоїв через роздрібну торговельну мережу, мережу Інтернет та операторів поштового зв'язку, ДПС налагоджено взаємодію з ТОВ "Нова пошта". Наразі розглядається питання щодо внесення змін до постанови КМУ від 05.03.2009 № 270 "Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку" в частині унеможливлення реалізації підакцизної продукції з використанням

операторів поштового зв'язку без відповідної ідентифікації (персональних) даних відправника.

Крім того, за інформацією ДПС, на виконання доручення Прем'єр-міністра України від 13.02.2020 утворені міжвідомчі регіональні робочі групи для припинення незаконного обігу алкогольних напоїв, до складу яких залучені, зокрема, представники Національної поліції, ДФС, ГУ ДПС у областях та м. Києві. За результатами проведення спільних заходів за порушення платниками податків законодавства у сфері обігу алкогольних напоїв ініційовано вилучення алкогольних напоїв на загальну суму 457,5 млн грн, припинено 111 нелегальних виробництв алкогольних напоїв.

29.01.2021 Головою ДПС затверджено План заходів щодо запобігання нелегальному виготовленню та реалізації спирту етилового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

Довідково. Згідно з цим планом його метою є посилення контролю за цільовим використанням спирту, контролю представників контролюючого органу на акцизних складах на підприємствах, що виробляють підакцизні товари, у тому числі за дотриманням встановленого порядку виробництва, оброблення (перероблення), змішування, розливу, пакування, фасування, зберігання, одержання чи видачі підакцизних товарів (продукції), у порядку, затвердженому ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну фіскальну політику.

На виконання зазначеного плану станом на 01.10.2021 територіальними органами ДПС проведено моніторинг 494 інтернет-сайтів з пропозиціями реалізації підакцизної продукції за цінами нижче ринкових та здійснено 589 замовлень такої продукції (з яких її доставлено за 501 замовленням). У межах виконання спільного протоколу робочої наради ДФС і ДПС від 11.08.2020 інформацію щодо 501 відправника та 501 отримувача коштів (фізичних осіб) разом із пакетом документів, що підтверджують придбання (замовлення), надіслано до ГУ ДФС для вжиття відповідних заходів реагування.

За результатами проведеної роботи ДПС у 62 випадках ініційовано перед ДФС та Національною поліцією (їх територіальними підрозділами) вилучення алкогольних напоїв з обігу на загальну суму 7,9 млн гривень.

Окрім цього, припинено діяльність 255 інтернет-сайтів, через які здійснювалася реалізація фальсифікованих підакцизних товарів (у тому числі алкогольних напоїв), зібрані матеріали передано до ГУ ДФС для порушення кримінальних справ за частинами першою та другою статті 204 Кримінального кодексу України.

При цьому ДФС не надано конкретної інформації щодо взаємодії з ДПС та Держмитслужбою в частині контролю за дотриманням СГ законодавства з питань справляння акцизного податку з алкогольних напоїв та державного контролю за їх виробництвом та обігом.

Довідково. ДФС поінформувала, що взаємодія Головного слідчого управління фінансових розслідувань з державними органами відбувалася виключно в межах, необхідних для виконання функціональних обов'язків з розслідування підслідних слідчим податкової міліції злочинів, визначених нормами Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України. Управління протидії злочинам у сфері обігу товарів акцизної групи Головного управління боротьби з фінансовими злочинами забезпечувало належну організацію роботи територіальних (обласних) підрозділів ДФС за напрямом протидії злочинам у сфері обігу товарів акцизної групи в межах наданих письмових вказівок та протокольних доручень за результатами проведених заслуховувань відповідних підрозділів, а також здійснювало відповідну координацію та взаємодію з іншими

правоохоронними та державними органами на рівні центральних апаратів. За резонансними реалізаціями матеріалів співробітники управління брали безпосередню участь у проведенні слідчих (розшукових) дій у межах досудового розслідування кримінальних проваджень.

Аудитом встановлено, що **обмін інформацією з інформаційними системами правоохоронних органів**, як це передбачено Порядком ведення Єдиного реєстру ТТН, затвердженим постановою № 806, ДФС (ДПС) **не здійснювався через неукладення договорів про інформаційне співробітництво та ненадходження заявок від відповідних органів.**

Довідково. Пунктом 2 Порядку ведення Єдиного реєстру ТТН, зокрема, визначено, що адміністратором та держателем реєстру є Державна фіскальна служба, яка здійснює заходи із створення реєстру шляхом адаптації його до автоматизованої системи "Єдине вікно подання електронної звітності", обміну інформацією з інформаційними системами правоохоронних органів відповідно до укладених договорів про інформаційне співробітництво за рахунок асигнувань, передбачених на утримання реєстру.

Правоохоронні органи мають відігравати важливу роль у здійсненні контрольно-наглядової діяльності у сфері виробництва та обігу підакцизних товарів, в тому числі алкогольних напоїв.

Так, відповідно до підпункту 64 пункту 4 Положення про ДФС, Службою провадилася робота, пов'язана з **боротьбою з незаконним виробництвом, переміщенням, обігом, зокрема, спирту й алкогольних напоїв.**

Довідково. Розпорядженням КМУ від 24.11.2021 № 1493-р "Про початок діяльності Бюро економічної безпеки" погоджено пропозицію Бюро про початок його діяльності та можливість виконання функцій та завдань щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави.

За інформацією ДФС протягом періоду, що досліджувався, територіальними органами ДФС із нелегального обігу вилучено спирту на загальну суму 1 061,7 млн грн³⁵ (2019 рік – 327,4 млн грн, 2020 рік – 362,5 млн грн, січень–серпень 2021 року – 371,8 млн грн) та лікєро-горілчаних виробів на суму 714,3 млн грн (2019 рік – 210,0 млн грн, 2020 рік – 364,0 млн грн, січень–серпень 2021 року – 140,3 млн гривень).

У січні–серпні 2021 року припинено діяльність 75 незаконних виробництв лікєро-горілчаних виробів і 7 незаконних виробництв спирту, а також конфісковано 3,2 млн марок акцизного податку з ознаками фальсифікації. Слідчими податкової міліції розслідувалось 947 кримінальних справ за статтею 204 Кримінального кодексу України (незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів), з них 302 справи скеровані до суду.

У межах планових заходів органами ДФС досліджено стан ведення діяльності 54 виробників спирту та встановлено, що 30 з них діяльність не вели і перебували на різних етапах приватизації. Щодо 5 підприємств у межах досудового розслідування кримінальних проваджень проводились оперативні заходи, за результатами яких вилучено 28 тис. дал спирту. Щодо 19 виробників спирту на час проведення аудиту відпрацювання не завершено.

Крім того, за інформацією Служби безпеки України (лист від 20.10.2021 № 4/569), протягом 2019–2020 років та 9 місяців 2021 року її співробітниками у співпраці з іншими правоохоронними органами припинено 43 нелегальних виробництва алкогольних напоїв, вилучено

³⁵ Обсяги вилучених алкогольних напоїв у натуральних величинах ДФС не надано.

453 тонни спирту, 98 тонн і 24,7 тис. літрів готової продукції та 124,5 тис. акцизних марок для маркування алкогольних напоїв. Зокрема, у 2021 році **припинено протиправну діяльність посадових осіб регіональних органів прокуратури** (Закарпатської, Львівської, Київської, Донецької, Кіровоградської областей), які запровадили протиправний механізм **реалізації речових доказів (горілчаних виробів)** через підконтрольних СГ. За результатами вжитих заходів вилучено 22 тис. пляшок алкогольних напоїв різних марок і 10 тис. літрів спиртовмісної продукції.

За інформацією **Держмитслужби** (лист від 20.10.2021 № 08-4/15-01/9603), з питань, пов'язаних з обігом алкогольних напоїв та справлянням акцизного податку з цієї продукції, здійснюється інформаційний обмін з ДПС щодо обсягів ввезених на митну територію України алкогольних напоїв на підставі оформлених належним чином митних декларацій у розрізі платників податків та умов оподаткування алкогольних напоїв за кожним кодом товарної підкатегорії згідно з УКТ ЗЕД. Такий інформаційний обмін передбачено Порядком взаємодії інформаційних систем Державної податкової служби України та Державної митної служби України щодо обміну інформацією, необхідною для адміністрування податків, зборів та інших обов'язкових платежів, здійснення контрольних процедур щодо дотримання податкового та митного законодавства, затвердженим наказом Мініфіну від 10.06.2020 № 286, зареєстрованим у Мін'юсті 26.06.2020 за № 593/34876, та протоколом щодо структур та формату інформації, що передається в порядку інформаційної взаємодії.

Разом з тим результати аудиту засвідчили, що дані ДПС і **Держмитслужби** щодо кількості СГ, які здійснювали імпорт та експорт алкогольних напоїв, а також обсягів імпорту і експорту цієї продукції **мають суттєві розбіжності, що свідчить про неналежний обмін інформацією між цими органами.**

Встановлено, що ДПС не забезпечила належної координації роботи своїх новоутворених міжрегіональних управлінь по роботі з ВПП щодо отримання ними необхідних даних про платників податків, які перейшли на їх облік, з ІС "Податковий блок".

Зокрема, під час аудиту ЦМУ ДПС ВПП не надано Рахунковій палаті інформації за 2019–2020 роки про платників акцизного податку з алкогольних напоїв, які перебували до 01.01.2021 і залишились в 2021 році на обліку в ЦМУ ДПС ВПП, щодо сплати ними вказаного податку, сум податкового боргу, переplat, даних податкової звітності, матеріалів документальних, фактичних та камеральних перевірок, винесених ППР, адміністративних та судових оскаржень платниками податків. За поясненнями ЦМУ ДПС ВПП, така інформація відсутня у зв'язку із перерозподілом у січні 2021 року великих платників податків, що перебували на обліку в Офісі ВПП ДПС, між п'ятьма міжрегіональними управліннями ДПС по роботі з ВПП та передачею інформаційною системою ДПС інтегрованих карток таких платників за усіма платежами до ЦМУ ДПС ВПП за кодом органу ДПС 3100, в той час як попередній код був 2800.

ДПС повідомила, що міжрегіональні управління ДПС по роботі з ВПП мають можливість переглядати інформацію з інтегрованих карток великих

платників податків, які перебували на обліку в Офісі ВПП ДПС у 2019–2020 роках. Також ЦМУ ДПС ВПП за необхідності проведення зіставлення самостійно підготовленої інформації з даними ДПС могло надіслати запит до ДПС для отримання інформації щодо платників, які перебували в 2019–2020 роках на обліку в Офісі ВПП ДПС.

Слід зазначити, що після звернення Рахункової палати до ДПС щодо ненадання ЦМУ ДПС ВПП вказаної вище інформації, ДПС листом від 11.10.2021 № 23079/7/99-00-12-09-02-07 надано рекомендації своїм територіальним органам щодо порядку отримання інформації про стан розрахунків платників податків з бюджетом через підрежим "Зведена ІКП" режиму "Ведення ІКП" підсистеми "Облік платежів" ІС "Податковий блок".

Отже, протягом періоду, що досліджувався, ДФС (ДПС) неналежно здійснювалась міжгалузева координація з питань адміністрування акцизного податку з алкогольних напоїв, а також контроль у сфері їх виробництва, обігу та реалізації.

ДПС не забезпечено ефективної координації роботи своїх новоутворених міжрегіональних управлінь по роботі з ВПП щодо отримання ними необхідних даних про платників податків, які перейшли на їх облік, з ІС "Податковий блок".

6. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ СПРАВЛЯННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ З АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ І ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИРОБНИЦТВОМ ТА ОБІГОМ ЦІЄЇ ПРОДУКЦІЇ

Господарська діяльність з виробництва та реалізації алкогольних напоїв є високоприбутковою. Неефективна податкова політика щодо справляння акцизного податку з алкогольних напоїв та неналежний державний контроль за виробництвом і обігом цієї продукції створюють передумови для тінізації ринку алкогольних напоїв і зменшення обсягів її легального виробництва і обігу, що в свою чергу створює загрози для життя і здоров'я населення, зменшення надходжень податків до бюджету, заподіяння шкоди правовласникам торговельних марок тощо.

За даними ВООЗ, у 2018 році обсяг нелегального алкоголю в Україні становив **36 відс.** загального обсягу ринку алкоголю і близько **54 відс.** ринку міцного алкоголю³⁶. За розрахунками, проведеними аудитором Рахункової палати, внаслідок функціонування нелегального ринку алкоголю, сума недонадходжень акцизного податку тільки по лікєро-горілочній продукції може становити **близько 9 млрд грн на рік** (додаток 10).

Основними чинниками, які впливають на збільшення нелегального виробництва та обігу алкогольних напоїв, зокрема, є:

неналежний контроль за виробництвом спирту. Незважаючи на функціонування державної монополії на виробництво спирту, ефективного контролю за його виготовленням та обігом не забезпечено. Законом України від 03.12.2019 № 318 "Про внесення змін до Закону України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового,

³⁶ <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/03/12/645238>.

алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального" щодо лібералізації діяльності у сфері виробництва і обігу спирту етилового" **скасовано державну монополію на виробництво спирту** (набрав чинності з 01.07.2020). За даними ДП "Укрспирт" (лист від 20.10.2021 № 1.1-2-1.7.3-1427) наприкінці 2020 року розпочалась приватизація структурних підрозділів підприємства. Так, із 42 місць провадження діяльності підписано договори про купівлю-продаж 25 місць, з них продано остаточно (підписано акт приймання-передачі) – 17;

нелегальний імпорт сировини та готових алкогольних напоїв;

незабезпечення ефективної системи контролю за роздрібною торгівлею алкогольними напоями. Незаконно виготовлені або ввезені в Україну алкогольні напої реалізуються на внутрішньому ринку в основному шляхом оптового і роздрібного продажу через мережу Інтернет, продажу через мережу закладів роздрібної торгівлі, а також на розлив через заклади громадського харчування;

підвищення ставок акцизного податку без урахування купівельної спроможності споживачів. Як вже зазначалось, протягом періоду, що досліджувався, ставки акцизного податку на всі види алкогольних напоїв не підвищувалися. Водночас **протягом 2014–2018 років** у зв'язку з ратифікацією Законом України від 16.09.2014 № 1678 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, згідно з якою Україною взято зобов'язання про наближення положень вітчизняного законодавства до законодавства ЄС, у тому числі і в частині акцизного податку, **ставки цього податку на пиво, вина натуральні з додаванням спирту та міцні, вина ігристі та газовані збільшено в 2,2 раза, спирт етиловий та інші зброджені напої – в 1,8 раза, сидр і перрі – в 1,7 раза.**

Одним із заходів, що дають можливість скоротити обіг нелегально вироблених та ввезених алкогольних напоїв, є запровадження електронних марок акцизного податку. Розпорядженням КМУ від 06.07.2016 № 497-р схвалено **Концепцію "Електронна акцизна марка"**, мета якої – створення та впровадження автоматизованої системи, яка забезпечить контроль за обігом підакцизних товарів від виробника або імпортера до кінцевого споживача, мінімізацію впливу людського фактора на адміністрування акцизного податку, збільшення доходів бюджету від сплати акцизного податку, зменшення обсягів реалізації підакцизних товарів без сплати акцизного податку, унеможливлення легалізації незаконно виготовлених/імпортованих підакцизних товарів та, відповідно, забезпечення зменшення обсягів незаконного обігу підакцизних товарів.

Згідно з Планом заходів з реалізації Концепції створення та впровадження автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів (алкогольних напоїв та тютюнових виробів) "Електронна акцизна марка", визначеним у додатку до Концепції, впровадження Концепції мало завершитися до **1 грудня 2018 року.**

На виконання пункту 2 цього плану Мінфіном та ДФС разом із зацікавленими ЦОВВ розроблено, а КМУ у червні 2017 року подано до Верховної Ради України законопроекти, які передбачали запровадження

автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів, що здійснюватиме контроль за обігом та залишками спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Ці законопроекти **відкликані у серпні 2019 року** відповідно до частини першої статті 95 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України від 10.02.2010 № 1861.

Довідково. За інформацією Мінекономіки (лист від 25.10.2021 № 2611-06/51426-03), проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення контролю за обігом алкогольних напоїв" (реєстр. № 2243 від 08.10.2019), поданий народним депутатом України Поляковим А. Е., погоджено міністерством з наданням редакційних правок. Цей законопроект відкликано 19.10.2021.

За поясненнями Мінфіну, **виконання інших завдань**, передбачених Планом заходів з реалізації Концепції "Електронна акцизна марка", є **можливим після прийняття зазначених законів**. Водночас **Мінфіном не ініційовано повторного подання КМУ вказаних законопроектів до Верховної Ради України IX скликання**.

Відповідно до наказу Мінфіну від 11.10.2019 № 426 утворено міжвідомчу робочу групу з питань запровадження електронної акцизної марки, одним із завдань якої є підготовка законодавчих ініціатив з цього питання. За результатами роботи зазначеної групи видано постанову № 74, якою, зокрема, затверджено нові зразки марок акцизного податку для алкогольних напоїв вітчизняного та імпортного виробництва, що запроваджені **з 1 травня 2020 року**, та постанову КМУ від 12.02.2020 № 97 "Про внесення змін до Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів", якою, зокрема, передбачено забезпечення ДПС до **1 квітня 2020 року** можливості формування інформаційного набору даних про реквізити марок акцизного податку та даних для генерації штрих-кодів і QR-кодів, а також передачі такого набору даних з використанням засобів захисту інформації.

Водночас залишилося **неврегульованим питання запровадження акцизної марки для маркування пива з вмістом спирту понад 8,5 відс. об'ємних одиниць**.

На офіційному вебсайті ДПС у розділі "Головна/Реєстри/Пошук марки акцизного податку" можна здійснити перевірку марки акцизного податку для маркування алкогольних напоїв, тобто встановити легальність походження алкогольного напою, однак **електронний сервіс "Пошук марки акцизного податку" з 01.05.2020 працює в тестовому режимі**.

Як вбачається з наказу Мінфіну від 08.06.2021 № 329 "Про затвердження Змін до Положення про форму та зміст розрахункових документів/електронних розрахункових документів", зареєстрованого в Мін'юсті 24.06.2021 за № 832/36454, з **01.10.2021** у фіскальних касових чеках, що формуються всіма без виключення РРО/програмними РРО, має **бути відображене цифрове значення штрихового коду марки акцизного податку на алкогольні напої**.

Таким чином, на час завершення аудиту План заходів з реалізації Концепції "Електронна акцизна марка" **в повному обсязі не виконано, що негативно впливає на ефективність контролю за виробництвом і обігом алкогольних напоїв та повнотою сплати акцизного податку з цієї продукції**.

Слід зауважити, що здійснення всіх заходів щодо запровадження електронної акцизної марки лише частково сприятиме зменшенню нелегального виробництва та обігу алкогольних напоїв, оскільки поза державним контролем будуть залишатись алкогольні напої, які згідно із законодавством не маркуються, та напої, марковані підробленими марками акцизного податку. **Отже, запроваджений інструмент дасть можливість взяти під контроль лише легально вироблені та ввезені алкогольні напої і частково – напої, марковані підробленими марками акцизного податку, які вдалося виявити.**

Потребують вдосконалення й інші інструменти контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв: механізм ліцензування, контроль податкових органів за діяльністю виробників алкогольної продукції, робота системи акцизних складів; функціонування технічних і електронних засобів обліку та контролю тощо.

Так, встановлено, що у порушення вимог Порядку ведення Єдиного державного реєстру місць зберігання, затвердженого наказом ДПА № 251, ДПС не забезпечено внесення до Єдиного державного реєстру місць зберігання інформації щодо наявності ліцензії (серія та номер ліцензії), виданої заявнику на відповідний вид діяльності, а також підстави і дати виключення місця зберігання з цього реєстру.

Довідково. Відповідно до пункту 1.1 Порядку ведення Єдиного державного реєстру місць зберігання, до цього реєстру, зокрема, вносяться: відомості про заявника, серія та номер ліцензії, виданої заявнику на відповідний вид діяльності; підстави та дата виключення місця зберігання з реєстру.

Крім того, за інформацією ДПС, введений у дію з 02.12.2016 Єдиний реєстр ТТН забезпечує здійснення контролю, зокрема, за сплатою акцизного податку, мінімальними оптово-відпускними цінами в режимі реального часу. Водночас дані Єдиного реєстру ТТН не дають можливості сформулювати обсяги готової продукції, переміщеної від виробників алкогольних напоїв на акцизні склади оптових продавців, в однакових одиницях виміру тис. дал, оскільки **автоматичного переведення в об'ємний вимір кожної позиції алкогольних напоїв, що зазначається розпорядником акцизного складу, залежно від тари, в яку розлито ці алкогольні напої, не здійснюється.**

Слід зазначити, що на ринку алкогольної продукції України **реалізується фальсифікована продукція, виготовлена як легально, так і нелегально.**

Аналіз інформації, наданої АМКУ (лист від 19.10.2021 № 126-29/01-14934), засвідчив, що **більшість прийнятих ним рішень** щодо встановлених порушень СГ – виробниками алкогольних напоїв норм Закону № 236 **стосувалась фальсифікації алкогольних напоїв відомих брендів, а також поширення на етикетках інформації, що вводить в оману.**

Загалом протягом 2019–2020 років та 9 місяців 2021 року АМКУ виявлено 19 фактів порушень вимог антимонопольного законодавства виробниками алкогольних напоїв, відкрито 11 справ, застосовано 5 санкцій (штрафів) на загальну суму понад 2,2 млн гривень.

Крім того, за інформацією Держпродспоживслужби, її територіальними органами проводились перевірки за зверненнями юридичних і фізичних осіб щодо **придбання фальсифікованих алкогольних напоїв, недотримання норм маркування такої продукції, а також правил торгівлі нею (табл. 9).**

Таблиця 9

Результати перевірок Держпродспоживслужбою СГ, які провадили діяльність з виробництва, оптової та роздрібно торгівлі алкогольними напоями

тис. грн

Період	Проведено перевірок	У тому числі:		Складено приписів	Складено протоколів	Накладено штрафів	Сплачено штрафів	Передано справ до правоохоронних органів
		планові	позапланові					
2019 р.	401	265	136	113	45	88,9	88,9	-
2020 р.	251	82	169	65	21	74,2	29,2	1
9 міс. 2021 р.	66	5	61	10	7	85,6	1,6	3
Разом	718	352	366	188	70	248,7	119,7	4

На сьогодні **широкого розповсюдження набула торгівля алкогольними напоями через мережу Інтернет**, хоча така торгівля законодавчо не врегульована. Закон № 481 не містить прямих норм щодо заборони торгівлі алкогольними напоями через мережу Інтернет³⁷, але статтею 15³ Закону № 481 встановлені обмеження щодо продажу, зокрема, пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових. Так, згідно із частиною першою цієї статті **забороняється продаж, зокрема, пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових особам, які не досягли 18 років, а також у невизначених для цього місцях торгівлі.**

Довідково. Частинами четвертою і п'ятою статті 15³ Закону № 481 передбачено: якщо у продавця, зокрема, пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових виникли сумніви щодо досягнення 18-річного віку покупцем, який купує пиво (крім безалкогольного), алкогольні, слабоалкогольні напої, вина столові, тютюнові вироби, електронні сигарети, рідини, що використовуються в електронних сигаретах, пристрої для споживання тютюнових виробів без їх згоряння, продавець повинен звернутися до такого покупця з вимогою пред'явити паспорт громадянина України або інший документ, що підтверджує його вік.

У разі відмови покупця надати такий документ, продаж, зокрема, пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових такий особі забороняється.

Під час продажу алкогольних напоїв через мережу Інтернет достовірно визначити вік покупця неможливо.

За інформацією ДФС, на підставі ухвал суду накладено арешт на майнові права інтелектуальної власності шляхом закриття доступу до 8 інтернет-ресурсів, на яких здійснювався продаж алкогольних напоїв (alcotrafic.com, stolichnyy.market, alcomag.store, alcoopt.in.ua, alkobutic.com.ua, elitalk.com.ua, alcotop.store та elit-al.com.ua). На час завершення аудиту тривали перевірки щодо ще 33 інтернет-ресурсів на предмет дотримання вимог законодавства при продажу з власних сайтів алкогольних напоїв.

Результати опитування у 2019 році учнів засвідчили, що більше половини опитаних підлітків можуть легко дістати пиво, вино або

³⁷ Питання реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем регулюються законами України від 03.09.2015 № 675 "Про електронну комерцію" та від 06.07.1995 № 265 "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг".

слабоалкогольні напої. Майже 86 відс. вже мали досвід вживання алкоголю, кожен п'ятий (22,5 відс.) п'є алкогольні напої майже щотижня³⁸.

Довідково. Кожна країна ЄС має свої особливості здійснення контролю за обігом алкогольних напоїв. Так, у Швеції виробляти, імпортувати та здійснювати оптову торгівлю алкогольними напоями з дотриманням існуючих вимог і стандартів можуть як приватні, так і державні підприємства, але реалізовувати алкогольну продукцію може виключно державне підприємство "Систембулагет" в спеціалізованих магазинах. Подібно шведському виключне право на роздрібну торгівлю алкогольними напоями у Фінляндії має державна компанія "Алко", у Норвегії – АТ "Вінмонополет" у мережі спеціалізованих магазинів з аналогічною назвою.

Ефективність державної політики у сфері оподаткування алкогольних напоїв і державного контролю за їх виробництвом та обігом впливає не тільки на надходження податків до державного бюджету від галузей, що виробляють алкогольні напої, а й на здоров'я громадян.

Згідно з даними Держстату **кількість померлих** в Україні, яким було встановлено діагнози, пов'язані з алкоголізмом (алкогольна кардіопатія, алкогольна хвороба печінки, отруєння алкоголем, розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю)³⁹, у 2018 році становила **10 070 осіб**, у 2019 році – **9 309**, у 2020 році – **8 853**, протягом січня–серпня 2021 року – **5 206 осіб**.

Довідково. Відповідно до даних Держстату кількість померлих в Україні, яким було встановлено діагноз отруєння алкоголем, у 2018 році становила 3 089 осіб, у 2019 році – 2 774, у 2020 році – 2 513, протягом січня–серпня 2021 року – 1 181 особа.

Державною установою "Центр психічного здоров'я і моніторингу наркотиків та алкоголю МОЗ" проводилися дослідження психіатричних аспектів споживання алкоголю відповідно до міжнародних рекомендацій і вимог чинного законодавства⁴⁰, результати яких розміщувалися в загальному доступі. За даними звітів Державної установи "Центр психічного здоров'я і моніторингу наркотиків та алкоголю МОЗ", на 01.01.2019 в Україні під наглядом у диспансерній групі перебувало **460 717 осіб** із розладами психіки та поведінки через вживання алкоголю, а в умовах стаціонарів у 2018 році лікувались **60 599 таких хворих**, на 01.01.2020 ці показники становили **456 636 і 66 720 хворих відповідно**.

Слід зазначити, що стан алкогольного сп'яніння сприяє девіантній поведінці у соціумі та є стимулюючим фактором при вчиненні протиправних правопорушень. За даними Генеральної прокуратури України⁴¹ протягом періоду, що досліджувався, громадянами у стані алкогольного сп'яніння було скоєно 22 819 злочинів (2019 рік – 9 446 злочинів, 2020 рік – 8 674, січень–вересень 2021 року – 4 699 злочинів).

³⁸ В Україні з 1995 року на регулярній основі здійснюється опитування учнівської молоді в рамках міжнародного проєкту "Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD".

³⁹ <http://www.ukrstat.gov.ua> > krops > arh_krops2021_u

⁴⁰ Постанова КМУ від 10.07.2019 № 689 "Питання проведення моніторингу наркотичної та алкогольної ситуації в Україні".

⁴¹ Офіційний сайт Генеральної прокуратури України, блок "Статистична інформація", звіт "Єдиний звіт про осіб, що вчинили кримінальний злочин" за 2019, 2020 роки, січень–вересень 2021 року.

Таким чином, у періоді, що досліджувався, робота системи державного контролю за виробництвом алкогольних напоїв та їх обігом була недостатньо ефективною, що створювало передумови для нелегального виробництва, обігу та контрабанди цієї продукції. Зокрема, не впроваджено функціонування в повному обсязі автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів "Електронна акцизна марка".

Реалізація та вживання неякісних і фальсифікованих алкогольних напоїв створюються ризики для здоров'я та життя населення.

ВИСНОВКИ

1. Державними органами протягом 2019–2020 років та 9 місяців 2021 року не забезпечено повною мірою прийняття ефективних управлінських рішень щодо створення дієвої системи контролю за суб'єктами господарювання, які провадили діяльність у сфері виробництва алкогольних напоїв та їх обігу, а також за справлянням акцизного податку з цієї продукції. Як наслідок, не забезпечено запобігання нелегальному виробництву, імпорту та обігу алкогольних напоїв, що призводило до втрат надходжень акцизного податку до державного бюджету.

1.1. За інформацією ДПС, обсяги виробленої в Україні лікеро-горілчаної продукції у 2020 році порівняно з 2019 роком збільшились на **10,8 відс.**, виноробної продукції та пива із солоду (солодового) зменшились на **13 і 0,5 відс. відповідно**.

Водночас, за даними Держмитслужби, у 2020 році порівняно з 2019 роком збільшився імпорт алкогольних напоїв, зокрема лікеро-горілчаної продукції на **44,9 відс.**, виноробної – майже у **2 рази**, пива із солоду (солодового) – на **11,4 відсотка**.

1.2. Протягом періоду, що досліджувався, до державного бюджету надійшло майже **41,6 млрд грн** акцизного податку з алкогольних напоїв.

За умов незмінності ставок акцизного податку з алкогольних напоїв протягом періоду, що досліджувався, зростання обсягів надходжень у 2020 році на **6,4 відс.** порівняно з 2019 роком відбулось за рахунок збільшення імпорту алкогольних напоїв та виробництва лікеро-горілчаної продукції. Разом з тим **частка надходжень цього податку у загальній сумі податкових надходжень до державного бюджету зменшилась з 1,9 відс. у 2018 році до 1,8 відс. у 2019 і 2020 роках та до 1,6 відс. за 9 місяців 2021 року**.

У 2019 році ДФС доведений Мінфіном індикативний (плановий) показник з акцизного податку з **алкогольних напоїв, вироблених в Україні**, виконано на **96,3 відс.** (12 436,1 млн грн), а з **алкогольних напоїв, ввезених на митну територію України**, – на **181,7 відс.** (1 891,9 млн гривень). У 2020 році виконання ДПС цих показників з **алкогольних напоїв, вироблених в Україні**, становило **104,6 відс.** (12 876,2 млн грн), ДПС і Держмитслужбою – з **алкогольних напоїв, ввезених на митну територію України**, – **118,9 відс.** (2 364,3 млн грн), протягом січня–вересня 2021 року ДПС – **110,5 відс.** (9 775,5 млн грн), ДПС і Держмитслужбою – **127,6 відс.** (2 211,1 млн гривень).

1.3. Мінфіном, ДФС не виконано в повному обсязі Плану заходів з реалізації Концепції створення та впровадження автоматизованої

системи контролю за обігом підакцизних товарів (алкогольних напоїв та тютюнових виробів) "Електронна акцизна марка", який є додатком до Концепції "Електронна акцизна марка", що негативно вплинуло на ефективність контролю за виробництвом і обігом алкогольних напоїв та повнотою сплати акцизного податку з цієї продукції.

На виконання пункту 2 цього Плану заходів Мінфіном та ДФС разом із зацікавленими ЦОВВ розроблено, а Кабінетом Міністрів України у червні 2017 року подано до Верховної Ради України законопроекти, які передбачали запровадження автоматизованої системи контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Ці законопроекти **відкликані у серпні 2019 року** відповідно до частини першої статті 95 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України від 10.02.2010 № 1861.

Встановлено, що виконання окремих завдань, передбачених Планом заходів, можливе тільки після прийняття законів про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів у сфері обігу підакцизних товарів щодо забезпечення функціонування автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів (алкогольних напоїв та тютюнових виробів) "Електронна акцизна марка".

Мінфіном та ДПС не розроблено та не подано Кабінету Міністрів України пропозиції щодо внесення змін до законодавства в частині забезпечення функціонування автоматизованої системи контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв і тютюнових виробів.

1.4. Протягом 2019–2020 років і 9 місяців 2021 року ДФС, ДПС, Держмитслужба та правоохоронні органи вживали окремих заходів щодо запобігання нелегальному виробництву, імпорту та обігу алкогольних напоїв, але **належної уваги дослідженню обсягів нелегального ринку алкогольних напоїв в Україні, розробці і впровадженню системних заходів, спрямованих на його суттєве скорочення, державними органами не приділялося.**

За оцінками експертів ВООЗ, частка нелегального алкоголю в Україні може становити близько **36 відс.** загального обсягу ринку алкоголю і **54 відс.** ринку міцного алкоголю. За розрахунками аудиторів Рахункової палати, внаслідок функціонування нелегального ринку алкоголю, сума недонадходжень акцизного податку тільки по лікero-горілчаній продукції може становити **близько 9 млрд грн на рік.**

Через недостатній державний контроль на ринку алкогольної продукції України **реалізується фальсифікована продукція, виготовлена як легально, так і нелегально,** про що свідчать матеріали перевірок АМКУ, Держпродспоживслужби, ДФС. Вживання такої продукції населенням може мати негативний вплив на здоров'я та життя людей. Так, згідно з даними Держстату за 2019–2020 роки та січень–серпень 2021 року в Україні померло через отруєння алкоголем **6 468 осіб.**

Нелегально вироблені та ввезені в Україну, а також фальсифіковані алкогольні напої реалізуються на внутрішньому ринку України переважно шляхом оптового і роздрібного продажу через мережу Інтернет, заклади роздрібної торгівлі, а також на розлив через заклади громадського харчування, що свідчить про **неефективність системи контролю державними органами за роздрібною торгівлею алкогольними напоями.**

2. Кабінетом Міністрів України, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та ДФС вживались заходи щодо реалізації рекомендацій (пропозицій) Рахункової палати, наданих у 2014 році за результатами проведення перевірки обґрунтованості планування та дієвості контролю за повнотою нарахування і своєчасністю надходжень акцизного податку на алкогольні напої до державного бюджету. Рекомендації (пропозиції) Рахункової палати реалізовані, зокрема, в одному законодавчому акті та чотирьох наказах ЦОВВ.

Водночас не забезпечено виконання рекомендації щодо **запровадження уніфікованої звітності**, що подається виробниками алкогольних напоїв різним ЦОВВ про обсяги виробництва та/або реалізації продукції. Як наслідок, виробниками до ДПС і Держстату надаються різні форми звітів, що ускладнює використання даних при проведенні аналізів, прогнозування тощо.

Крім того, **Мінекономрозвитку не підготовлено пропозицій** до законодавства щодо розмежування функцій видачі ліцензій СГ на виробництво алкогольних напоїв, оптову і роздрібну торгівлю ними та контролю за виконанням їх ліцензійних умов між різними державними органами, а також щодо збільшення вартості ліцензій на виробництво алкогольних напоїв з урахуванням інфляційних процесів в Україні, **розмір плати за які не переглядався 14 років.**

3. Нормативно-правове регулювання питання справляння акцизного податку з алкогольних напоїв протягом періоду, що досліджувався, було недосконалим і неузгодженим.

3.1. Торгівля алкогольними напоями через мережу Інтернет набула широкого розповсюдження, але це питання досі недостатньо законодавчо врегульовано.

У разі продажу алкогольних напоїв через мережу Інтернет достовірно визначити вік покупця неможливо, а отже, є ризики реалізації такої продукції неповнолітнім, що є порушенням вимог статті 15³ Закону № 481.

3.2. З 01.07.2019 імпорт та експорт алкогольних напоїв здійснюються СГ (у тому числі іноземними СГ, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) всіх форм власності без наявності ліцензії.

Встановлено, що СГ, які фактично здійснювали імпорт алкогольних напоїв, що не підлягають маркуванню марками акцизного податку (із вмістом спирту етилового до 8,5 відсотка об'ємних одиниць), та сплачували акцизний податок на рахунки, відкриті в органах Держмитслужби, не подавали декларацій акцизного податку до територіальних органів ДФС (ДПС).

Через неподання декларацій акцизного податку ці СГ **не обліковуються в податкових органах як платники акцизного податку**, що ускладнює здійснення ефективного контролю за їх діяльністю, зокрема в частині правомірності обігу імпортованих ними алкогольних напоїв у роздрібній торговельній мережі, а також повнотою сплати акцизного податку з роздрібного продажу до місцевих бюджетів.

3.3. Кабінетом Міністрів України не узгоджено окремих нормативно-правових актів, якими регулюються питання адміністрування акцизного податку, з нормами чинних актів законодавства, а також не внесено до них змін у зв'язку з проведенням адміністративної реформи, зокрема:

– пунктом 5 Положення № 500 передбачено, що ліцензії на право оптової торгівлі спиртом, алкогольними напоями і тютюновими виробами видаються Департаментом контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів ДПС терміном на 5 років. Слід зазначити, що оскільки після 2011 року зміни до цього пункту не вносилися, його редакція не враховує нинішню структуру цього державного органу, зокрема назва вказаного департаменту є неактуальною.

Крім того, у пунктах 2 і 20 Положення № 500 містяться посилання на Закон України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів", назва якого на час завершення аудиту змінювалась двічі.

Також у Положенні № 500 містяться посилання на постанови Кабінету Міністрів України, які втратили чинність, зокрема: у пункті 13 – на постанову від 20.11.2000 № 1719 "Про запровадження ліцензії єдиного зразка для певних видів господарської діяльності", яка втратила чинність у 2016 році відповідно до постанови від 11.02.2016 № 93 "Про бланки ліцензії єдиного зразка для певних видів господарської діяльності", що також вже втратила чинність згідно з постановою від 04.12.2019 № 1079 "Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2016 р. № 93"; у пункті 17 – на постанову від 08.11.2000 № 1658 "Про затвердження Порядку формування, ведення і користування відомостями ліцензійного реєстру та подання їх до Єдиного ліцензійного реєстру", яка втратила чинність відповідно до постанови від 26.08.2020 № 755 "Про затвердження Порядку формування і ведення ліцензійного реєстру";

– у пунктах 2 Порядку № 806 визначено, що адміністратором та держателем реєстрів є Державна фіскальна служба;

– у Порядку ведення Єдиного реєстру акцизних накладних, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 114, містяться посилання на ДФС;

– з 01.07.2015 набрали чинності норми Закону № 71, якими, зокрема, внесено зміни до Закону № 481, згідно з якими до алкогольних напоїв віднесено пиво. При цьому акцизної марки з реквізитами для маркування пива із солоду із вмістом спирту етилового понад 8,5 відс. об'ємних одиниць не впроваджено, і таке пиво маркується марками з реквізитами, що використовуються для маркування виноробної продукції.

3.4. Мінфіном не забезпечено в повному обсязі перегляду нормативно-правових актів з питань адміністрування акцизного податку з метою узгодження з нормами чинного законодавством, зокрема:

– Порядок роботи представників контролюючих органів на акцизних складах та податкових постах, що утворюються на території підприємств, де виробляється продукція з використанням спирту етилового та біоетанолу, які отримуються за нульовою ставкою акцизного податку, затверджений наказом Мінфіну від 23.01.2015 № 9, зареєстрованим у Мін'юсті 14.02.2015 за № 155/26600, містить посилання на Державну фіскальну службу України, головні управління ДФС в областях та місті Києві, Міжрегіональне головне управління ДФС – Центральний офіс з обслуговування великих платників, а також Закон України "Про державне регулювання

виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів";

– Порядок заповнення форми звіту № 1-РС "Звіт про обсяги виробництва та реалізації спирту" та Порядок заповнення форми звіту № 1-ОА "Звіт про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв у оптовій мережі", затверджені наказом Мінфіну № 49, містять посилання на органи ДФС;

– Порядок ведення Єдиного державного реєстру місць зберігання, затверджений наказом ДПА № 251, містить посилання на ДПА України, Департамент контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів Державної податкової адміністрації України та його регіональні управління, а також Закон України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів".

4. Протягом періоду, що досліджувався, Мінфіном не забезпечено належного прогнозування акцизного податку з алкогольних напоїв. Методики прогнозування цього податку, на підставі яких Мінфіном здійснювались розрахунки на 2019–2021 роки, були недосконалыми та недостатньо обґрунтованими.

Так, у 2019 році рівень виконання індикативних (планових) показників з акцизного податку з алкогольних напоїв, вироблених в Україні, коливався від 89,1 відс. за ККДБ 14020200 до 128,4 відс. за ККДБ 14022300, у 2020 році – від 82,5 відс. за ККДБ 14022300 до 109,8 відс. за ККДБ 14020200, за 9 місяців 2021 року – від 89,3 відс. за ККДБ 14022300 до 122,1 відс. за ККДБ 14020200.

Рівень виконання індикативних (планових) показників з акцизного податку з алкогольних напоїв, ввезених на митну територію України, у 2019 році коливався від 153,2 відс. за ККДБ 14030200 до 314,6 відс. за ККДБ 14030300, у 2020 році – від 104,1 відс. за ККДБ 14030200 до 158,1 відс. за ККДБ 14030300, за 9 місяців 2021 року – від 92,5 відс. за ККДБ 14030400 до 141,8 відс. за ККДБ 14030300. Слід зазначити, що суттєве перевиконання індикативних показників з акцизного податку з алкогольних напоїв, ввезених на митну територію України, протягом періоду, що досліджувався, може свідчити про зниження таких показників.

Невиконання прогнозних показників надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв за окремими ККДБ перекривалось перевиконанням за іншими ККДБ, що у загальному підсумку зменшувало допущені Мінфіном похибки при прогнозуванні цього податку. Так, у 2019 році індикативні показники акцизного податку з вироблених в Україні алкогольних напоїв за двома ККДБ (14020300, 14022300) перевиконано на 305,0 млн грн, за іншими двома (14020200, 1402400) – не виконано на 780,9 млн гривень.

При формуванні Мінфіном дохідної частини проєкту державного бюджету на 2021 рік були враховані додаткові надходження від індексації (збільшення на 9,7 відс., крім вина виноградного натурального) ставок акцизного податку, передбаченої законопроектом "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень" (реєстр. № 4101

від 15.09.2020), який у 2020 році так і не було прийнято Верховною Радою України, що призвело до завищення прогнозних показників надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв за всіма ККДБ. Законом України від 29.04.2021 № 1434 "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2021 рік" показники надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв, визначені Законом України від 15.12.2020 № 1082 "Про Державний бюджет України на 2021 рік" зменшено на суму, яку передбачалось отримати за рахунок індексації ставок.

Мінфіном не досягнуто ефективної координації діяльності Мінекономіки, Держстату, ДФС (ДПС, Держмитслужби), які залучались до процесу прогнозування надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету. У багатьох випадках інформація, яка надавалась цими державними органами, була незіставною, неповною, а прогнози щодо розвитку відповідних галузей були недостатньо обґрунтованими, що в подальшому призводило до суттєвих похибок у прогнозах надходжень цього податку до державного бюджету.

5. ДФС (ДПС) не забезпечено належного адміністрування акцизного податку з алкогольних напоїв, вироблених в Україні, дієвого контролю за їх виробництвом та обігом, що створювало передумови для нелегального виробництва та обігу цієї продукції і, як наслідок, до ненадходження цього податку до державного бюджету.

5.1. ДФС (ДПС) та її територіальними органами контроль за звітуванням та наявністю чинних ліцензій у СГ, які провадили діяльність з виробництва, імпорту та оптової торгівлі алкогольними напоями, здійснювався неналежно, зокрема:

– результати аналізу інформації, наданої ДПС на підставі даних поданих СГ за 2019 та 2020 роки звітів №№ 1-ОА та 2-РС, щодо обсягів реалізованих виробниками на внутрішньому ринку алкогольних напоїв (без урахування виноматеріалів) та обсягів алкогольних напоїв, які надійшли оптовикам від виробників цієї продукції, **засвідчили розбіжність між цими показниками у сумі понад 223,3 млн дал** (обсяги окремих видів алкогольних напоїв, придбані оптовиками від виробників, більші від реалізованих виробниками). Вказані розбіжності зумовлені в основному тим, що підприємства-виробники **мають одночасно як ліцензію на виробництво, так і ліцензію на оптову торгівлю** алкогольними напоями. Такі СГ подають обидва звіти і при поданні звіту № 1-ОА зазначають **власну вироблену та реалізовану продукцію** як отриману від виробника. У подальшому ця сама продукція, фактично реалізована іншому СГ – оптовику, також відображається ним у звіті № 1-ОА як отримана від виробника, що **призводить до дублювання обсягів реалізованої продукції, тобто одна і та сама продукція відображається у звітах № 1-ОА двічі.**

Таким чином, порядок звітування про виробництво та обіг алкогольних напоїв є недосконалим, що унеможливорює здійснення ґрунтовного аналізу ринку алкогольних напоїв та створює передумови для функціонування нелегального виробництва та обігу алкогольних напоїв і ухилення від сплати акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету;

– встановлено **30 випадків незастосування до 11 СГ штрафних (фінансових) санкцій** за неподання, несвоєчасне подання звітів №№ 1-ОА та 2-РС, а також подання цих звітів з недостовірними відомостями, чим не дотримано вимог статті 17 Закону № 481;

– за результатами вибіркової перевірки дотримання ліцензіатами вимог Закону № 481, Рахунковою палатою виявлено **три випадки звітування про обсяги операцій з виробництва та оптової реалізації алкогольних напоїв СГ, які не мали чинної ліцензії на право проведення такої діяльності.** За цими фактами вже під час здійснення Рахунковою палатою аудиту територіальними органами ДПС було розпочато перевірки цих СГ.

Лише по одному СГ загальна сума штрафів може становити **близько 7 млн грн** (розрахунки проведені Рахунковою палатою на підставі інформації про вартість пива, розміщеної на офіційному сайті цього СГ);

– аудитом у ГУ ДПС у Тернопільській області встановлено, що протягом періоду, який досліджувався, **в порушення вимог пункту 7 розділу I Порядку заповнення форми звіту № 1-ОА "Звіт про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв у оптовій мережі", затвердженого наказом Мінфіну № 49, ГУ ДФС (ДПС) у Тернопільській області не подавались до ДФС (ДПС) щомісячні зведені звіти про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв в оптовій мережі у розрізі підприємств. Отже, ДПС не володіла повною та достовірною інформацією про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв в оптовій мережі.**

5.2. Встановлено, що дані Держмитслужби про кількість імпортерів, які фактично сплачували акцизний податок з алкогольних напоїв, перевищували дані ДПС про загальну кількість імпортерів у 2019 році **на 14 СГ**, у 2020 році – **на 37 СГ**, за 9 місяців 2021 року – **на 25 СГ**, а отже, є ризики неподання окремими СГ, які імпортували алкогольну продукцію, декларацій акцизного податку до територіальних органів ДФС (ДПС).

5.3. Територіальними органами ДФС (ДПС) **не забезпечено повною мірою належного проведення камеральних перевірок декларацій акцизного податку з алкогольних напоїв, зокрема:**

– виявлено **68 СГ**, які в деклараціях акцизного податку, поданих протягом 2020 року і 9 місяців 2021 року, декларували податкові пільги з цього податку, проте в додатку Д4 до декларації не заповнили графи 16 "строк користування податковою пільгою у звітному періоді" та 17 "сума податкової пільги, що використана за цільовим призначенням".

При цьому ДПС не забезпечено єдиного методологічного підходу до правильності заповнення декларації акцизного податку та додатків до неї. Так, за інформацією ДПС, загальна сума податкового зобов'язання з акцизного податку з алкогольних напоїв, не сплачена через отримання пільг з цього податку протягом 2020 року та 8 місяців 2021 року, за даними декларацій акцизного податку становила **15 952,8 млн грн**, а за даними додатка Д4 загальна сума акцизного податку з алкогольних напоїв, не сплачена з операцій, що звільнялися від оподаткування, та операцій, що не підлягали оподаткуванню, становила **16 610,8 млн грн**, що на 4,1 відс. більше суми, зазначеної в деклараціях акцизного податку;

– **встановлено непоодинокі випадки неподання СГ додатків до декларації акцизного податку, що є порушенням вимог абзацу четвертого**

пункту 46.1 статті 46 Податкового кодексу. Так, за результатами аналізу даних ДПС встановлено, що додаток Д1 до декларації в 2019 році **не подано до 81 декларації**, у 2020 році – **до 115**, за січень–вересень 2021 року – **до 99 декларацій**;

– за результатами аналізу правильності заповнення додатків до декларації акцизного податку встановлено, що значна кількість СГ не заповнювала в додатку Д1 графи, в яких мали зазначатися код та опис товару (продукції) згідно з УКТ ЗЕД, фізичні характеристики товару (продукції) тощо. Так, в 2019 році **312 СГ** подано додаток Д1 до декларації акцизного податку без заповнення зазначених граф, в 2020 році – **340 СГ**, за 9 місяців 2021 року – **376 СГ**.

Також за 2019–2020 роки та 9 місяців 2021 року в додатку Д3 до декларації акцизного податку такі показники, як код та опис товару (продукції) згідно з УКТ ЗЕД, вміст спирту (%), ємність пляшки (л), кількість пляшок, оподатковуваний оборот (л) **заповнили лише 4 СГ**;

– в ГУ ДПС у Дніпропетровській області виявлено **три СГ, які систематично не дотримувалися вимог Порядку № 14**. Так, протягом травня–вересня 2021 року ними не заповнювався рядок А10 декларації акцизного податку, в якому має відображатися сума акцизного податку з обсягів алкогольних напоїв, для маркування яких придбавалися марки акцизного податку, **які були отримані та втрачені платником податку**;

– аудитами в ГУ ДПС у Дніпропетровській області та м. Києві встановлено **20 випадків** незастосування штрафних санкцій за порушення граничних термінів подання декларації акцизного податку 4 платниками. Камеральні перевірки за цими фактами проведено вказаними територіальними органами ДПС лише під час здійснення Рахунковою палатою аудиту.

5.4. ДПС та її територіальними органами контроль за дотриманням норм законодавства з питань обігу акцизних марок для маркування алкогольних напоїв здійснювався неналежно, зокрема:

– під час аудиту в ГУ ДПС у Тернопільській області встановлено, що виробники алкогольних напоїв **у порушення вимог пункту 10 Положення № 1251**, подавали до цього ГУ довідки про сплату суми податку, яка розрахована за ставками для готової продукції, та заявки-розрахунки кількості марок **у паперовому вигляді**. За поясненням ГУ ДПС у Тернопільській області, ці документи платники акцизного податку з алкогольних напоїв подавали у паперовому вигляді **у зв'язку з відсутністю електронної форми заявки-розрахунку в електронному кабінеті платника**;

– у порушення вимог наказу Мінфіну № 102 після **01.06.2021** платники акцизного податку з алкогольних напоїв подавали до ГУ ДПС у Тернопільській і Дніпропетровській областях заявки-розрахунки кількості марок акцизного податку, а цими ГУ ДПС вівся журнал обліку видачі марок акцизного податку для маркування алкогольних напоїв вітчизняного виробництва **за формами, затвердженими наказом Мінфіну № 428, який втратив чинність 01.06.2021**;

– у сховищах ГУ ДПС у Черкаській області на час проведення аудиту зберігалися **марки зразка, що діяли до 01.03.2017**, у кількості **16,7 млн шт.**, що є порушенням вимог пункту 29 Положення № 1251.

Крім того, ДПС на підставі актів інвентаризацій марок повернено до ДП "Поліграфічний комбінат "Україна" по виготовленню цінних паперів" **164,5 млн шт. марок**, які були вилучені з обігу з 01.05.2020 у зв'язку із запровадженням марок нового зразка, **для подальшого знищення** на загальну суму їх вартості **31,7 млн грн**, проте на час завершення аудиту ці марки ще не знищено. ДП "Поліграфічний комбінат "Україна" по виготовленню цінних паперів" на запит ДПС повідомило, що **Положення № 1251 не визначає джерел фінансування витрат підприємства на знищення повернутих марок або порядок компенсації таких витрат.**

5.5. ДФС (ДПС) допускались помилки при веденні Журналу обліку погашення податкових векселів, що призвело до викривлення даних в ІС "Податковий блок".

Так, аудитом виявлено **факт неправильного внесення до Журналу обліку погашення податкових векселів** складових погашення податкових векселів, що зумовило викривлення узагальнених даних у частині обсягів погашення податкових векселів у 2019–2020 роках довідкою про цільове використання спирту етилового. У січні–жовтні 2021 року (станом на 13.10.2021) таких помилок у Журналі обліку погашення податкових векселів не виявлено.

5.6. Протягом періоду, що досліджувався, за результатами документальних перевірок територіальними органами ДПС донараховано 59 млн грн акцизного податку з алкогольних напоїв, з яких до бюджету платниками податків сплачено лише близько 0,3 млн грн, або 0,5 відс. донарахованих сум.

За результатами фактичних перевірок застосовано штрафів (фінансових санкцій) та донараховано акцизного податку на загальну суму **463,3 млн грн**, з яких до бюджету сплачено **246,3 млн грн, або 53,2 відсотка.**

5.7. Протягом 2019–2020 років та 9 місяців 2021 року податковий борг з акцизного податку з алкогольних напоїв збільшився на 22,3 млн грн, або на 5,6 відс., і досяг 420,4 млн гривень.

Аудитом встановлено, що податковий борг з акцизного податку з алкогольних напоїв погашався переважно шляхом списання безнадійного податкового боргу. Так, протягом 2019–2020 років та січня–серпня 2021 року **за рахунок списання безнадійного податкового боргу з акцизного податку з алкогольних напоїв погашено 10,1 млн грн, коштами сплачено 5,6 млн гривень.**

5.8. У порушення вимог пункту 1.1 Порядку ведення Єдиного державного реєстру місць зберігання, затвердженого наказом ДПА № 251, ДПС не внесено до Єдиного державного реєстру місць зберігання інформації про наявність ліцензії (серія та номер ліцензії), виданої заявникові на відповідний вид діяльності, а також підставу та дату виключення місця зберігання з цього реєстру.

6. ДФС та Держмитслужбою не забезпечено належного митного контролю при здійсненні суб'єктами ЗЕД операцій з імпорту алкогольних напоїв та боротьби з нелегальним ввезенням цієї продукції.

6.1. Через несвоєчасне затвердження Мінфіном порядку планування митними органами документальних виїзних перевірок, протягом 2020 року планові виїзні перевірки митницями Держмитслужби не передбачалися та не

проводилися. За результатами проведених територіальними органами Держмитслужби протягом 9 місяців 2021 року двох документальних перевірок суб'єктів ЗЕД, які здійснювали операції з алкогольними напоями, донараховано 2,6 млн грн грошових зобов'язань, з яких сплачено до бюджету 0,8 відсотка.

6.2. Інформаційний блок моніторингу марок акцизного податку, що міститься в ЄАІС Держмитслужби, у зв'язку із недосконалістю програмного забезпечення не дає змоги посадовим особам митниць у повному обсязі контролювати рух таких марок. Здебільшого такий контроль здійснювався інспекторами митних постів шляхом перевірки документів у паперовому вигляді, що знижувало його ефективність.

6.3. Держмитслужбою та її територіальними органами в окремих випадках не дотримувались вимоги законодавства щодо ведення АСМО "Інспектор" та ЄАІС. Так, під час аудиту в Київській митниці Держмитслужби за результатами вибіркової перевірки Рахунковою палатою встановлено невнесення за трьома МД інформації до ЄАІС про митні формальності, що виконувались щодо марок акцизного податку, які були тимчасово вивезені та пізніше реімпортвані з алкогольними напоями, для маркування яких вони тимчасово вивозились, **чим порушено вимоги абзацу першого пункту 5 глави 5 розділу III Порядку виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму, затвердженого наказом Мінфіну від 31.05.2012 № 657, зареєстрованим у Мін'юсті 02.10.2012 за № 1669/21981.**

Київською митницею Держмитслужби повідомлено (лист від 23.11.2021 № 7.8-1/17/6/148900), що з метою усунення виявлених Рахунковою палатою порушень проведено суцільний моніторинг баз даних АСМО "Інспектор" та ЄАІС і встановлено невнесення до ЄАІС подібної інформації про акцизні марки за 533 МД. Також повідомлено, що зазначене спричинено технічною помилкою, яку станом на 23.11.2021 усунуто, інформація про марки в ЄАІС відповідає фактичному стану.

6.4. Контроль за незаконним переміщенням спирту та алкогольних напоїв, що здійснювався органами ДФС (Держмитслужби), був малоефективним.

За інформацією Держмитслужби, протягом 2019–2020 років та 8 місяців 2021 року митними органами виявлено 560 випадків незаконного переміщення через митний кордон спирту та алкогольних напоїв. За результатами вжиття заходів реагування, спрямованих на припинення цих порушень, вилучено 158,2 тис. літрів спирту, 25,1 тис. літрів алкогольних напоїв та 2 186,0 тис. предметів, схожих на марку акцизного податку.

Разом з тим майже 74 відс. обсягів вилученого митними органами спирту повернено власникам за рішенням суду, що свідчить про необґрунтованість окремих рішень митних органів щодо вилучення підакцизних товарів, а також непродуктивність витрат коштів державного бюджету на сплату судового збору за цими справами.

7. ДФС (ДПС) не забезпечено належної міжгалузевої координації з питань адміністрування акцизного податку з алкогольних напоїв, а також контролю у сфері їх виробництва, обігу та реалізації.

7.1. ДФС (ДПС) не укладались угоди (договори) з державними органами щодо обміну інформацією з питань виробництва, обігу та реалізації алкогольних напоїв та виявлення такими органами випадків порушень СГ у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв.

Зокрема, обмін інформацією з інформаційними системами правоохоронних органів, як це передбачено Порядком ведення Єдиного реєстру товарно-транспортних накладних на переміщення алкогольних напоїв, затвердженим постановою № 806, ДФС (ДПС) не здійснювався через неукладення договорів про інформаційне співробітництво та ненадходження заявок від відповідних органів.

Крім того, результати аудиту засвідчили, що ДФС, ДПС і Держмитслужбою не впроваджено належного обміну інформацією з питань адміністрування акцизного податку з ввезених на митну територію України алкогольних напоїв. Як наслідок, дані ДПС і Держмитслужби щодо кількості СГ, які здійснювали імпорту та експорт алкогольних напоїв, а також обсягів імпорту і експорту цієї продукції, **різняються.**

7.2. ДПС належно не координувалась робота своїх новоутворених територіальних органів у частині отримання ними необхідних даних про платників податків, які перебували на обліку в таких органах до їх реорганізації, з ІС "Податковий блок". Слід зазначити, що після звернення Рахункової палати до ДПС щодо відсутності у ЦМУ ДПС по роботі з ВПП вказаної вище інформації, ДПС 11.10.2021 надано рекомендації своїм територіальним органам щодо порядку отримання інформації про стан розрахунків платників податків з ІС "Податковий блок".

ПРОПОЗИЦІЇ

1. Рішення Рахункової палати та Звіт про результати аудиту ефективності планування та результативності контролю за повнотою нарахування і своєчасністю надходження акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету протягом 15 днів з дня затвердження надіслати Верховній Раді України.

2. Відомості про результати аудиту у формі рішення Рахункової палати надіслати Кабінетові Міністрів України та рекомендувати доручити:

2.1. Мінфіну, Мінекономіки підготувати та надати в установленому порядку на розгляд Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо:

внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів у сфері обігу підакцизних товарів у частині забезпечення функціонування автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів (алкогольних напоїв та тютюнових виробів) "Електронна акцизна марка";

внесення змін до законодавства у частині врегулювання питань торгівлі алкогольними напоями через мережу Інтернет або заборони такої торгівлі;

покращення державного контролю при здійсненні суб'єктами ЗЕД операцій з імпорту алкогольних напоїв, зокрема, за обігом цієї продукції в роздрібній торговельній мережі, а також повнотою сплати акцизного податку з роздрібного продажу до місцевих бюджетів;

розмежування функцій видачі ліцензій СГ на виробництво алкогольних напоїв, оптову і роздрібну торгівлю ними та контролю за виконанням ліцензійних умов між різними державними органами, а також збільшення вартості ліцензій на виробництво алкогольних напоїв з урахуванням інфляційних процесів в Україні;

2.2 Мінфіну розробити та подати в установленому порядку на розгляд Кабінетові Міністрів України проекти постанов щодо внесення змін до:

Положення № 500 з метою приведення у відповідність до чинного законодавства або визнання його таким, що втратило чинність, у разі неактуальності акта;

Порядку ведення Єдиного реєстру товарно-транспортних накладних на переміщення алкогольних напоїв та Порядку ведення Єдиного державного реєстру витратомірів – лічильників обсягу виробленого спирту етилового, затверджених постановою № 806, у частині посилання на Державну фіскальну службу;

Порядку ведення Єдиного реєстру акцизних накладних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 114, у частині посилання на ДФС;

Положення № 1251 в частині визначення джерел фінансування витрат на знищення повернених марок акцизного податку підприємству – виробнику та порядку їх знищення, джерел витрат на виробництво марок нового зразка на заміну повернених, а також впровадження акцизної марки з реквізитами для маркування пива із солоду із вмістом спирту етилового понад 8,5 відс. об'ємних одиниць.

2.3. Мінфіну:

внести зміни до:

Порядку роботи представників контролюючих органів на акцизних складах та податкових постах, що утворюються на території підприємств, де виробляється продукція з використанням спирту етилового та біоетанолу, які отримуються за нульовою ставкою акцизного податку, затвердженого наказом Мінфіну від 23.01.2015 № 9, зареєстрованим у Мін'юсті 14.02.2015 за № 155/26600, в частині посилання на Державну фіскальну службу України, Міжрегіональне головне управління ДФС – Центральний офіс з обслуговування великих платників, а також Закон України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів";

Порядку заповнення форми звіту № 1-РС "Звіт про обсяги виробництва та реалізації спирту" та Порядку заповнення форми звіту № 1-ОА "Звіт про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв у оптовій мережі", затверджених наказом Мінфіну № 49, у частині посилання на органи ДФС;

Порядку ведення Єдиного державного реєстру місць зберігання, затвердженого наказом ДПА № 251, в частині посилання на ДПА України, Департамент контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів Державної податкової адміністрації України та його регіональні управління, а також Закон України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів";

розглянути питання про вдосконалення форми звітів № 1-ОА "Звіт про обсяги придбання та реалізації алкогольних напоїв у оптовій мережі" та № 2-РС "Звіт про обсяги виробництва та реалізації алкогольних напоїв" та порядків їх заповнення з метою недопущення задвоювання звітних даних про обсяги алкогольних напоїв, зокрема тих, які надійшли оптовикам від виробників цієї продукції.

3. Рішення Рахункової палати та Звіт надіслати **Державній податковій службі України** та рекомендувати:

вжити заходів для усунення виявлених порушень;

поліпшити якість проведення камеральних перевірок податкової звітності з акцизного податку з алкогольних напоїв;

удосконалити Методичні рекомендації щодо визначення індикативних показників доходів та очікуваних надходжень платежів за основними напрямками роботи та у розрізі територіальних органів ДПС, затверджені наказом ДПС від 08.07.2021 № 672 "Про організацію роботи Державної податкової служби України з визначення індикативних показників доходів та надходження платежів", в частині обрахунків акцизного податку з алкогольних напоїв;

вжити заходів для забезпечення належного виконання передбаченої підпунктом 19¹.1.14 пункту 19¹ статті 19¹ Податкового кодексу України функції здійснення контролю у сфері виробництва, обігу та реалізації підакцизних товарів, контролю за їх цільовим використанням, міжгалузевої координації у цій сфері;

забезпечити внесення до Єдиного державного реєстру місць зберігання інформації про наявність ліцензії (серія та номер ліцензії), виданої заявникові на відповідний вид діяльності, а також підставу та дату виключення місця зберігання з цього реєстру відповідно до вимог Порядку ведення Єдиного державного реєстру місць зберігання, затвердженого наказом ДПА № 251;

вжити заходів для забезпечення належного контролю за поданням СГ, які провадять діяльність з виробництва, імпорту та оптової торгівлі алкогольними напоями, звітів № 1-ОА та № 2-РС, а також достовірністю зазначених у них даних;

інформувати Рахункову палату про стан виконання наданих рекомендацій.

4. Рішення Рахункової палати та Звіт надіслати ЦМУ ДПС по роботі з ВПП, ГУ ДПС у Дніпропетровській, Одеській, Тернопільській, Львівській, Черкаській областях і м. Києві та рекомендувати вжити заходів для усунення виявлених порушень.

5. Рішення Рахункової палати та Звіт надіслати Держмитслужбі, Одеській, Дніпровській, Київській митницям Держмитслужби та рекомендувати вжити заходів для усунення виявлених порушень.

Стан виконання індикативних показників надходжень акцизного податку з алкогольних напоїв до державного бюджету

млн грн

ККДБ	Факт 2018 рік	2019 рік						2020 рік						Факт 9 міс. 2020 року	9 місяців 2021 року					
		інди- катив	факт	темп росту		виконання індикативу		інди- катив	факт	темп росту		виконання індикативу			інди- катив	факт	темп росту		виконання індикативу	
				+/-	%	+/-	%			+/-	%	+/-	%				+/-	%		
Вироблені в Україні алкогольних напоїв																				
14020200	6 178,9	6 805,0	6 065,0	-113,9	98,2	-740,0	89,1	5 881,0	6 455,1	390,1	106,4	574,1	109,8	4 537,1	4 015,9	4 903,8	366,7	108,1	887,9	122,1
14020300	1 491,6	1 245,0	1 507,4	15,8	101,1	262,4	121,1	1 511,0	1 576,3	68,9	104,6	65,3	104,3	1 086,1	1 045,6	1 201,6	115,5	110,6	156,0	114,9
14020400	4 701,5	4 712,0	4 671,2	-30,3	99,4	-40,9	99,1	4 748,0	4 701,2	30,1	100,6	-46,8	99,0	3 689,2	3 673,1	3 571,2	-118,0	96,8	-101,9	97,2
14022300	215,0	150,0	192,6	-22,4	89,6	42,6	128,4	174,0	143,6	-49,0	74,6	-30,4	82,5	105,7	110,8	98,9	-6,8	93,6	-11,9	89,3
Разом	12 587,0	12 912,0	12 436,2	-150,8	98,8	-475,9	96,3	12 314,0	12 876,2	440,1	103,5	562,2	104,6	9 418,1	8 845,4	9 775,5	357,4	103,8	930,1	110,5
Ввезені на митну територію України алкогольні напої																				
14030200	983,0	779,0	1 193,8	210,8	121,4	414,8	153,2	1 374,0	1 430,1	236,3	119,8	56,1	104,1	1 068,9	1 163,6	1 477,1	408,2	138,2	313,5	126,9
14030300	471,9	181,0	569,4	97,5	120,7	388,4	314,6	486,0	768,5	199,1	135,0	282,5	158,1	484,8	420,0	595,4	110,6	122,8	175,4	141,8
14030400	99,8	81,0	128,7	28,9	129,0	47,7	158,9	128,0	165,7	37,0	128,7	37,7	129,5	126,7	149,9	138,6	11,9	109,4	-11,3	92,5
Разом	1 554,7	1 041,0	1 891,9	337,2	121,7	850,9	181,7	1 988,0	2 364,3	472,4	125,0	376,3	118,9	1 680,4	1 733,5	2 211,1	530,7	131,6	477,6	127,6
Всього	14 141,7	13 953,0	14 328,1	186,4	101,3	375,0	102,7	14 302,0	15 240,5	912,5	106,4	938,5	106,6	11 098,5	10578,9	11 986,6	888,1	108,0	1407,7	113,3

**Динаміка виконання індикативних показників надходжень акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів
(продукції) до державного бюджету – лікero-горілчана продукція**

		2019 рік				2020 рік				№ з/п	Головні управління	Січень-серпень 2021 року			
		індикатив. показник	факт	відхилення		індикатив. показник	факт	відхилення				індикатив. показник	факт	відхилення	
				(+/-)	(%)			(+/-)	(%)					(+/-)	(%)
1	Вінницька	388,0	406,4	18,4	104,7	23,2	204,7	181,5	882,4	1	Вінницька	0,0	103,1	103,1	-
2	Волинська	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-	2	Волинська	0,7	6,2	5,5	885,7
3	Дніпропетровська	115 825,0	110 290,8	-5 534,2	95,2	131 504,5	149 900,6	18 396,1	114,0	3	Дніпропетровська	10 841,3	24 726,1	13 884,8	228,1
4	Донецька	5 736,3	8 538,2	2 801,9	148,8	29 102,4	81 719,7	52 617,3	280,8	4	Донецька	0,0	0,0	0,0	-
5	Житомирська	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-	5	Житомирська	0,0	0,0	0,0	-
6	Закарпатська	251,0	211,3	-39,7	84,2	0,0	168,9	168,9	-	6	Закарпатська	0,0	1,5	1,5	-
7	Запорізька	0,0	4,1	4,1	-	0,0	0,0	0,0	-	7	Запорізька	0,0	0,0	0,0	-
8	Івано-Франківська	52,9	56,3	3,4	106,4	0,0	7,6	7,6	-	8	Івано-Франківська	0,0	15,9	15,9	-
9	Київська	0,0	0,0	0,0	-	0,0	4,7	4,7	-	9	Київська	0,0	2,0	2,0	-
10	Кіровоградська	5 412,8	3 623,9	-1 788,9	67,0	5,3	0,0	-5,3	0,0	10	Кіровоградська	0,0	1 301,6	1 301,6	-
11	Луганська	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-	11	Луганська	0,0	0,0	0,0	-
12	Львівська	374,2	292,1	-82,1	78,1	11 422,4	13 627,0	2 204,6	119,3	12	Львівська	3 652,1	7 335,2	3 683,1	200,8
13	Миколаївська	31,6	54,7	23,1	173,1	0,0	0,0	0,0	-	13	Миколаївська	0,0	0,0	0,0	-
14	Одеська	21 918,3	26 829,5	4 911,2	122,4	13 139,4	17 413,4	4 274,0	132,5	14	Одеська	6 712,5	19 144,4	12 431,9	285,2
15	Полтавська	847,9	974,9	127,0	115,0	665,1	1 177,3	512,2	177,0	15	Полтавська	139,6	269,5	129,9	193,1
16	Рівненська	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-	16	Рівненська	0,0	0,0	0,0	-
17	Сумська	14 707,9	11 262,1	-3 445,8	76,6	8 087,1	9 977,4	1 890,3	123,4	17	Сумська	5 453,3	8 804,2	3 350,9	161,4
18	Тернопільська	17 302,1	16 710,7	-591,4	96,6	14 461,1	15 474,9	1 013,8	107,0	18	Тернопільська	7 050,0	8 339,0	1 289,0	118,3
19	Харківська	0,0	-16,0 ¹	-16,0	-	0,0	0,0	0,0	-	19	Харківська	123,5	2 534,1	2 410,6	2 051,9
20	Херсонська, АРК та м. Севастополь	0,0	0,0	0,0	-	0,4	0,6	0,2	150,0	20	Херсонська, АРК та м. Севастополь	0,0	1,2	1,2	-
21	Хмельницька	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-	21	Хмельницька	0,0	0,0	0,0	-
22	Черкаська	44 916,1	41 936,4	-2 979,7	93,4	44 043,4	54 517,7	10 474,3	123,8	22	Черкаська	24 535,9	31 497,6	6 961,7	128,4
23	Чернівецька	0,0	0,0	0,0	-	1,2	1,8	0,6	150,0	23	Чернівецька	0,0	0,0	0,0	-
24	Чернігівська	9 477,5	6 307,1	-3 170,4	66,5	3 499,3	2 842,0	-657,3	81,2	24	Чернігівська	1 676,1	2 426,0	749,9	144,7
25	м. Київ	331 181,6	552 033,2	220 851,6	166,7	1 163 136,1	1 248 950,8	85 814,7	107,4	25	м. Київ	0,0	101,6	101,6	-
26	Офіс ВПП	6 236 576,8	5 285 466,4	-951 110,4	84,7	4 461 914,4	4 859 140,4	397 226,0	108,9	26 ²	ЦМУ ДПС	2 615 369,3	3 140 347,3	524 978,0	120,1
										27 ²	Східне МУ ДПС	590 268,1	714 936,3	124 668,2	121,1
										28 ²	Західне МУ ДПС	177 084,0	216 225,5	39 141,5	122,1
										29 ²	Південне МУ ДПС	448,0	-26,1 ¹	-474,1	-5,8
										30 ²	Північне МУ ДПС	92 288,6	135 322,4	43 033,8	146,6
Всього		6 805 000,0	6 064 982,1	-740 017,9	89,1	5 881 005,3	6 455 129,5	574 124,2	109,8	Всього		3 535 643,0	4 313 414,6	777 771,6	122,0

¹ Від'ємне значення надходження податку внаслідок повернення помилково та/або надміру сплачених коштів.

² Міжрегіональні управління по роботі з великими платниками податків.

**Динаміка виконання індикативних показників надходжень акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів
(продукції) до державного бюджету – виноробна продукція, для виробництва якої не використовується спирт етиловий**

№ з/П	Головні управління	2019 рік				2020 рік				№ з/П	Головні управління	Січень-серпень 2021 року			
		індикатив. показник	факт	відхилення		індикатив. показник	факт (+/-)	відхилення				індикатив. показник (+/-)	факт	відхилення	
				(+/-)					(%)					(+/-)	(%)
1	Вінницька	0,0	0,1	0,1	-	0,0	0,1	0,1	-	1	Вінницька	0,0	0,1	0,1	-
2	Волинська	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-	2	Волинська	0,0	1,0	1,0	-
3	Дніпропетровська	20 791,7	26 764,4	5 972,7	128,7	23 412,9	25 541,8	2 128,9	109,1	3	Дніпропетровська	62,9	519,2	456,3	825,4
4	Донецька	144,6	157,1	12,5	108,6	80,2	0,0	-80,2	0,0	4	Донецька	0,0	0,2	0,2	-
5	Житомирська	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-	5	Житомирська	0,0	0,0	0,0	-
6	Закарпатська	950,2	2 067,3	1 117,1	217,6	1 003,6	1 101,8	98,2	109,8	6	Закарпатська	668,3	896,7	228,4	134,2
7	Запорізька	56,2	108,8	52,6	193,6	82,1	93,0	10,9	113,3	7	Запорізька	49,2	53,5	4,3	108,7
8	Івано-Франківська	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-	8	Івано-Франківська	0,0	0,2	0,2	-
9	Київська	1,2	1,0	-0,2	83,3	12,0	164,7	152,7	1 372,5	9	Київська	101,8	188,8	87,0	185,5
10	Кіровоградська	0,0	0,0	0,0	-	0,9	0,0	-0,9	0,0	10	Кіровоградська	0,0	0,0	0,0	-
11	Луганська	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-	11	Луганська	0,0	0,0	0,0	-
12	Львівська	30,9	39,2	8,3	126,9	39,3	18,8	-20,5	47,8	12	Львівська	13,6	31,7	18,1	233,1
13	Миколаївська	0,2	0,5	0,3	250,0	0,5	1,8	1,3	360,0	13	Миколаївська	0,8	0,2	-0,6	25,0
14	Одеська	58 880,2	98 049,8	39 169,6	166,5	94 967,7	186 843,9	91 876,2	196,7	14	Одеська	31 762,3	43 635,5	11 873,2	137,4
15	Полтавська	31,5	39,9	8,4	126,7	39,6	0,0	-39,6	0,1	15	Полтавська	0,0	0,0	0,0	-
16	Рівненська	0,0	0,0	0,0	-	0,0	4,3	4,3	-	16	Рівненська	0,5	3,3	2,8	660,0
17	Сумська	33,6	32,0	-1,6	95,2	26,7	215,8	189,1	808,2	17	Сумська	60,6	383,6	323,0	633,0
18	Тернопільська	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-	18	Тернопільська	0,0	0,1	0,1	-
19	Харківська	640,8	1 690,9	1 050,1	263,9	1 460,8	1 779,3	318,5	121,8	19	Харківська	984,4	1 220,2	235,8	124,0
20	Херсонська, АРК та м. Севастополь	450,1	615,5	165,4	136,7	591,8	593,5	1,7	100,3	20	Херсонська, АРК та м. Севастополь	317,9	363,3	45,4	114,3
21	Хмельницька	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,4	0,4	-	21	Хмельницька	0,2	2,1	1,9	1 050,0
22	Черкаська	2 526,1	3 069,3	543,2	121,5	3 111,7	2 942,4	-169,3	94,6	22	Черкаська	1 645,0	2 143,1	498,1	130,3
23	Чернівецька	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-	23	Чернівецька	0,0	0,0	0,0	-
24	Чернігівська	34,9	68,1	33,2	195,1	57,8	38,0	-19,8	65,7	24	Чернігівська	32,0	2,3	-29,7	7,2
25	м. Київ	229,2	276,6	47,4	120,7	18 033,7	7 637,6	-10 396,1	42,4	25	м. Київ	16 311,6	19 053,8	2 742,2	116,8
26	Офіс ВПП	1 160 198,9	1 374 390,6	214 191,7	118,5	1 368 103,8	1 349 339,3	-18 764,5	98,6	26 ¹	ЦМУ ДПС	7 548,6	10 190,6	2 642,0	135,0
										27 ¹	Східне МУ ДПС	31 014,8	31 229,1	214,3	100,7
										28 ¹	Західне МУ ДПС	51 167,2	49 624,3	-1 542,9	97,0
										29 ¹	Південне МУ ДПС	744 657,0	848 990,6	104 333,6	114,0
										30 ¹	Північне МУ ДПС	48 988,3	58 897,8	9 909,5	120,2
	Всього	1 245 000,3	1 507 371,1	262 370,8	121,1	1 511 025,1	1 576 316,4	65 291,3	104,3		Всього	935 387,0	1 067 431,2	132 044,2	114,1

¹ Міжрегіональні управління по роботі з великими платниками податків.

**Динаміка виконання індикативних показників надходжень акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів
(продукції) до державного бюджету – пиво**

№ з/п	Головні управління	2019 рік				2020 рік				№ з/п	Головні управління	Січень-серпень 2021 року			
		індикатив. показник	факт	відхилення		індикатив. показник	факт (+/-)	відхилення				індикатив. показник (+/-)	факт	відхилення	
				(+/-)					(%)					(+/-)	(%)
1	Вінницька	508,3	327,0	-181,3	64,3	206,6	2,0	-204,6	1,0	1	Вінницька	19,9	21,8	1,9	109,5
2	Волинська	7 492,3	8 571,8	1 079,5	114,4	7 419,1	12 965,7	5 546,6	174,8	2	Волинська	6 382,7	9 019,8	2 637,1	141,3
3	Дніпропетровська	8 687,1	12 001,1	3 314,0	138,1	12 269,3	15 646,5	3 377,2	127,5	3	Дніпропетровська	9 344,5	10 998,2	1 653,7	117,7
4	Донецька	832,1	1 000,6	168,5	120,2	1 005,1	1 010,1	5,0	100,5	4	Донецька	695,6	928,2	232,6	133,4
5	Житомирська	28,3	5,1	-23,2	18,0	3,7	14,4	10,7	389,2	5	Житомирська	17,3	27,8	10,5	160,7
6	Закарпатська	2 126,5	2 390,8	264,3	112,4	2 120,1	2 349,0	228,9	110,8	6	Закарпатська	1 325,2	1 719,8	394,6	129,8
7	Запорізька	1 789,5	1 784,0	-5,5	99,7	1 776,7	1 833,0	56,3	103,2	7	Запорізька	1 174,8	1 244,8	70,0	106,0
8	Івано-Франківська	630,8	798,0	167,2	126,5	740,2	1 281,0	540,8	173,1	8	Івано-Франківська	666,7	1 229,6	562,9	184,4
9	Київська	2 615,8	3 343,8	728,0	127,8	3 393,3	4 622,8	1 229,5	136,2	9	Київська	2 768,5	3 666,6	898,1	132,4
10	Кіровоградська	378,4	667,8	289,4	176,5	586,8	560,0	-26,8	95,4	10	Кіровоградська	339,2	765,9	426,7	225,8
11	Луганська	22 009,1	24 025,7	2 016,6	109,2	24 315,5	26 698,7	2 383,2	109,8	11	Луганська	15 494,7	16 617,7	1 123,0	107,2
12	Львівська	8 245,7	8 180,4	-65,3	99,2	6 464,1	5 188,1	-1 276,0	80,3	12	Львівська	1 908,1	1 957,4	49,3	102,6
13	Миколаївська	510,7	549,8	39,1	107,7	545,0	673,6	128,6	123,6	13	Миколаївська	328,3	518,8	190,5	158,0
14	Одеська	2 504,8	2 670,8	166,0	106,6	2 661,1	3 143,1	482,0	118,1	14	Одеська	1 924,4	2 392,3	467,9	124,3
15	Полтавська	485,3	564,2	78,9	116,3	568,3	570,7	2,4	100,4	15	Полтавська	344,7	411,4	66,7	119,4
16	Рівненська	805,5	807,5	2,0	100,2	732,6	850,2	117,6	116,1	16	Рівненська	13 003,8	13 487,9	484,1	103,7
17	Сумська	14 744,3	16 874,7	2 130,4	114,4	17 041,3	13 978,8	-3 062,5	82,0	17	Сумська	7 871,0	8 339,4	468,4	106,0
18	Тернопільська	19 142,2	19 518,2	376,0	102,0	193,7	162,1	-31,6	83,7	18	Тернопільська	10 723,6	10 850,7	127,1	101,2
19	Харківська	3 142,4	2 848,4	-294,0	90,6	2 379,4	3 384,2	1 004,8	142,2	19	Харківська	1 884,6	3 511,9	1 627,3	186,3
20	Херсонська, АРК та м. Севастополь	11,9	82,7	70,8	695,0	180,9	828,8	647,9	458,2	20	Херсонська, АРК та м. Севастополь	628,5	1 190,3	561,8	189,4
21	Хмельницька	9 511,1	8 441,5	-1 069,6	88,8	7 766,3	7 690,5	-75,8	99,0	21	Хмельницька	4 755,9	4 789,5	33,6	100,7
22	Черкаська	2 060,4	7 207,8	5 147,4	349,8	6 616,1	2 961,6	-3 654,5	44,8	22	Черкаська	22 079,2	25 457,4	3 378,2	115,3
23	Чернівецька	164,9	194,0	29,1	117,6	315,7	316,0	0,3	100,1	23	Чернівецька	17,2	24,7	7,5	143,6
24	Чернігівська	1 384,1	1 615,2	231,1	116,7	1 867,2	2 577,0	709,8	138,0	24	Чернігівська	1 785,7	2 077,4	291,7	116,3
25	м. Київ	5 156,7	4 942,8	-213,9	95,9	4 602,3	3 685,2	-917,1	80,1	25	м. Київ	2 175,8	2 966,4	790,6	136,3
26	Офіс ВПП	4 597 031,8	4 541 754,2	-55 277,6	98,8	4 642 229,7	4 588 233,4	-53 996,3	98,8	26 ¹	ЦМУ ДПС	1 804 065,7	1 732 037,9	-72 027,8	96,0
										27 ¹	Східне МУ ДПС	995 896,6	1 016 172,1	20 275,5	102,0
										28 ¹	Західне МУ ДПС	214 160,4	193 968,9	-20 191,5	90,6
										29 ¹	Південне МУ ДПС	237,6	242,9	5,3	102,2
										30 ¹	Північне МУ ДПС	46 555,8	47 646,8	1 091,0	102,3
	Всього	4 712 000,0	4 671 167,8	-40 832,2	99,1	4 748 000,1	4 701 226,4	-46 773,7	99,0		Всього	3 168 576,0	3 114 284,4	-54 291,6	98,3

¹ Міжрегіональні управління по роботі з великими платниками податків.

**Інформація про виробництво, імпорт, експорт та реалізацію алкогольних напоїв за даними ДПС
протягом 2019-2020 років та січня-вересня 2021 року**

(тис. дал)

Показники		Лікero-горілчані вироби	Виноробна продукція	Пиво із солоду (солодове)	Інше	Всього
2019 рік						
Виробництво		20 530,6	32 948,0	181 392,6	126,8	234 998,0
Імпорт		1 204,2	6 291,7	6 391,2	5,1	13 892,2
Реалізація на внутрішньому ринку, всього	виробниками	17 323,5	27 677,0	169 983,0	22,3	215 005,8
	оптовиками	30 800,5	40 388,7	272 018,8	108,3	343 316,3
у т. ч. експорт		5 722,1	1 255,9	15 277,0	0	22 255,0
2020 рік						
Виробництво		22 742,8	28 673,6	180 436,5	19,3	231 872,2
Імпорт		1 744,5	11 526,7	7 119,6	7,7	20 398,5
Реалізація на внутрішньому ринку, всього	виробниками	19 706,6	26 482,0	168 185,0	8,5	214 382,1
	оптовиками	35 793,4	48 987,8	353 978,0	103,5	438 862,7
у т. ч. експорт		4 837,3	2 102,6	22 913,8	0	29 853,7
Січень-вересень 2021 року						
Виробництво		17 040,8	17 146,3	137 109,6	61,1	171 357,8
Імпорт		1 636,7	5 608,8	5 809,7	8,3	13 063,5
Реалізація на внутрішньому ринку, всього	виробниками	14 951,2	19 756,2	128 416,0	5,5	163 128,9
	оптовиками	32 000,5	37 774,0	257 280,7	77,6	327 132,8
у т. ч. експорт		3 534,4	1 268,6	17 157,7	1,4	21 962,1

Інформація про обсяги імпортованих алкогольних напоїв за даними Держмитслужби та ДПС

Назва продукції	Імпортовано 2019 рік							Імпортовано 2020 рік						
	дані Держмитслужби		дані ДПС				відхи- лення (ряд. 7- ряд.3)	дані Держмитслужби		дані ДПС				відхи- лення (ряд. 14- ряд.10)
	одиниці виміру	кількість	оди- ниці вимір у	виробн иками	оптови ками	разом (ряд. 5+ ряд.6)		оди- ниці виміру	кількість	оди- ниці вимі- ру	вироб ника- ми	оптови- ками	разом (ряд. 12+ ряд.13)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Настоянки	л 100% спирту	693,0	тис. дал	-	1,8	1,8	незіста- вні од. виміру	л 100% спирту	524,3	тис. дал	-	2,8	2,8	незістав- ні од. виміру
Настоянки алкогольні		1 074,7		-	0,3	0,3			1 836,7		-	0,7	0,7	
Горілка та горілка особлива		2 744 761,6		-	402,5	402,5			2 928 353,1		-	561,8	561,8	
Лікero-горілчані вироби		15 047 110,8		0,05	799,5	799,6			16 520 973,5		-	1 179,2	1 179,2	
Разом лікero-горілчана продукція		17 793 640,1		0,05	1 204,1	1 204,2			19 451 687,6		-	1 744,5	1 744,5	
Шампанське та вино ігристе	тис. дал	548,4	тис. дал	-	623,6	623,6	75,2	тис. дал	759,8	тис. дал	1,4	1 140,7	1 142,1	382,3
Вина газовані		16,8		-	34,8	34,8	18		31,7		-	3 157,9	3 157,9	3 126,2
Вино виноградне		3 930,9		-	2 624,9	2 624,9	-1 155,6		4 425,6		-	3 314,4	3 314,4	-1 049,8
Виноматеріали				150,2	0,2	150,4	57,0				4,4	61,4		
Вермути і вина ароматизовані		350,9		-	267,1	267,1	-53,5		356,4		-	284,0	284,0	-37,5
Купажі вермутів та вин ароматиз.				-	5,0	5,0					-	9,4	9,4	
Напої алкогольні ароматиз.				-	25,3	25,3					0,5	25	25,5	
Вина плодово-ягідні		1 739,3		-	18,4	18,4	-342,8		2 025,3		-	21,3	21,3	252,9
Винні напої виноградні				-	1 088,5	1 088,5					-	1 777,0	1 777,0	
Винні напої плодово-ягідні				-	67,0	67,0					-	61,2	61,2	
Слабоалкогольні напої				-	222,6	222,6					-	418,7	418,7	
Сидр та перрі		41,0		-	44,5	44,5	3,5		49,8		-	43,4	43,4	-6,4
Міцні напої з виногр.сиров.	л 100% спирту	9 988 710		-	92,3	92,3	незіс- тавні од. виміру	л 100% спирту	10 794 076,0		-	163,5	163,5	незістав- ні од. виміру
Міцні напої з плод.-ягід. сиров.		3 257 101,3		-	497,2	497,2			3 795 208,8		-	517,2	517,2	
Коньяк		79 379,1		-	64,8	64,8			84 036,3		-	50,5	50,5	
Бренді		40 358,5		17,8	447,5	465,3			45 658,0		-	479,2	479,2	
Разом виноробна продукція		-		168,0	6 123,7	6 291,7		-		58,9	11 467,8	11 526,7	-	
Пиво із солоду (солодове)	тис. дал	4 651,0	тис. дал	2 428,0	3 963,2	6 391,2	1 740,2	тис. дал	5 970,9	тис. дал	2 175,9	4 943,7	7 119,6	1 148,7
Інша продукція		-		-	5,1	5,1	5,1				-	7,7	7,7	7,7

Продовження додатка 6

Назва продукції	Імпортовано 9 місяців 2021 року						відхилення (ряд.22- ряд.18)
	дані Держмитслужби		дані ДПС				
	одиниці виміру	кількість	одиниці виміру	виробниками	оптовиками		
16	17	18	19	20	21	22	23
Настоянки	л 100% спирту	581,8	тис. дал	-	4,9	4,9	незіставні одиниці виміру
Настоянки алкогольні		2 373,0		-	0,1	0,1	
Горілка та горілка особлива		2 173 878,1		-	421,4	421,4	
Лікero-горілчані вироби		14 625 490,7		-	1210,3	1210,3	
Разом лікero-горілчана продукція		-		-	1 636,7	1 636,7	
Шампанське та вино ігристе	тис. дал	628,0	тис. дал	4,5	682,2	686,7	58,7
Вина газовані		28,7		-	41,4	41,4	12,7
Вино виноградне		3 535,7		-	2 748,6	2 748,6	-687,0
Виноматеріали				85	15,1	100,1	
Вермути і вина ароматизовані		236,6		-	198,8	198,8	-12,4
Купажі вермутів та вин ароматиз.				-	2,8	2,8	
Напої алкогольні ароматиз.				-	22,6	22,6	
Вина плодово-ягідні		892,5		-	42,6	42,6	-186,6
Винні напої виноградні				11,3	331,2	342,5	
Винні напої плодово-ягідні				-	33,4	33,4	
Слабоалкогольні напої				-	287,4	287,4	
Сидр та перрі		48,4		-	48,7	48,7	0
Міцні напої з виноградної сировини	л 100% спирту	9 813 518,7	тис. дал	-	188,3	188,3	незіставні одиниці виміру
Міцні напої з плодово-ягідної сировини		3 260 297,5		-	408,2	408,2	
Коньяк		70 215,6		-	47,5	47,5	
Бренді		29 585,6		-	409,2	409,2	
Разом виноробна продукція		-		100,8	5 508,0	5 608,8	-
Пиво із солоду (солодове)	тис. дал	5 010,9		1 325,3	4 484,4	5 809,7	798,8
Інша продукція		-		-	8,3	8,3	8,3

Інформація про обсяги реалізованих на внутрішньому ринку алкогольних напоїв від виробництва та оптової торгівлі

тис. дал

Види алкогольних напоїв	Код про дук ції	2019 рік			2020 рік			9 місяців 2021 року		
		реалізовано продукції виробниками на внутрішній ринок, за даними звіту ф. № 2-РС	надійшло продукції оптовикам від виробників, за даними звіту ф. № 1-ОА	відхи-лення (ряд. 4 – ряд. 3)	реалізовано продукції виробниками на внутрішній ринок, за даними звіту ф. № 2-РС	надійшло продукції оптовикам від виробників, за даними звіту ф. № 1-ОА	відхи-лення (ряд. 7 – ряд. 6)	реалізовано продукції виробниками на внутрішній ринок, за даними звіту ф. № 2-РС	надійшло продукції оптовикам від виробників, за даними звіту ф. № 1-ОА	відхи-лення (ряд. 10 – ряд. 9)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Настоянки	29	0	29,4	29,4	0	21,8	21,8	0	13,9	13,9
Настоянки алкогольні	30	0,8	9,6	8,8	0,02	4,6	4,58	0	1,0	1
Горілка та горілка особлива	58	8 880,0	14 293,1	5 413,1	10 290,2	16 769,5	6 479,3	7 215,3	12 351,8	5 136,5
Лікero-горілчані вироби	59	8 440,3	7 978,4	-461,9	9 414,0	9 935,9	521,9	7 734,8	12 176,4	4 441,6
Напівфабрикати спиртовані	64	2,4	2,5	0,1	2,4	1,4	-1	1,1	1,9	0,8
Разом лікero-горілчана продукція		17 323,5	22 313	4 989,5	19 706,62	26 733,2	7 026,58	14 951,2	24 545	9 593,8
Шампанське та вино ігристе	31	1 845,0	3 972,3	2 127,3	2 007,0	3 890,1	1 883,1	1 139,0	2 238,2	1 099,2
Вина газовані	32	83,3	95,1	11,8	58,0	1,0	-57	11,6	0,3	-11,3
Вино виноградне	33	6 386,0	9 009,9	2 623,9	6 224,2	9 886,4	3 662,2	4 507,1	7 481,6	2 974,5
Виноматеріали	40	11 295,6	0	-11295,6	9 181,8	28,8	-9153	6 142,3	12,1	-6130,2
Вермути і вина ароматизовані	47	1 688,1	3 052,2	1 364,1	1 164,1	1 921,0	756,9	756,6	1 265,2	508,6
Купажі вермутів та вин ароматизованих	48	0	2,6	2,6	0,3	3,0	2,7	0	3,0	3
Напої алкогольні ароматизовані	49	33,1	228,5	195,4	298,6	833,1	534,5	308,9	614,7	305,8
Вина плодово-ягідні	50	0	5,1	5,1	0,5	8,2	7,7	3,9	11,2	7,3
Винні напої виноградні	51	0	71,3	71,3	0	153,0	153	5,1	85,9	80,8
Винні напої плодово-ягідні	52	97,4	186,8	89,4	241,9	274,0	32,1	188,3	251,4	63,1
Зброджено-спиртовані плодово-ягідні соки	53	20,8	50,2	29,4	23,7	51,9	28,2	36,9	92,4	55,5
Слабоалкогольні напої	55	360,8	617,6	256,8	900,7	1 174,8	274,1	1 049,8	2 082,7	1 032,9
Напої медові	56	3,6	3,2	-0,4	3,1	2,0	-1,1	3,6	3,0	-0,6
Сидр та перрі	57	3 306,1	3 226,1	-80	3 770,4	4 993,1	1 222,7	3 568,5	5 010,8	1 442,3
Міцні напої з виноградної сировини	65	121,0	191,6	70,6	345,9	714,4	368,5	449,1	865,4	416,3
Міцні напої з плодово-ягідної сировини	66	18,2	83,9	65,7	18,8	128,4	109,6	26,5	112,0	85,5
Коньяк	67	2 201,8	3 927,9	1726,1	2 008,2	3 850,9	1 842,7	1 338,3	2 373,4	1 035,1
Бренді	68	216,3	561,3	345,0	234,8	626,2	391,4	220,7	815,6	594,9
Разом виноробна продукція		27 677,1	25 285,6	-2 391,5	26 482,0	28 540,3	2058,3	19 756,2	23 318,9	3 562,7
у т. ч. без виноматеріалів		16 381,5	25 285,6	8 904,1	17 300,2	28 511,5	11 211,3	13 613,9	23 306,8	9 692,9
Пиво із солоду (солодове)	84	169 983,1	194 599,7	24 616,7	168 185,0	240 481,2	72 296,2	128 416,0	203 291,1	74 875,1
Інша продукція		22,3	42,3	20,0	8,5	69,7	61,2	5,5	45,8	40,3
Всього алкогольні напої		215 005,9	242 240,6	27 234,7	214 382,1	295 824,4	81 442,3	163 128,9	251 200,8	88 071,9
у т. ч. без виноматеріалів		203 710,3	242 240,6	38 530,3	205 200,3	295 795,6	90 595,3	156 986,6	251 188,7	94 202,1

Результати проведення підрозділами податкового аудиту територіальних органів ДФС (ДПС) фактичних перевірок юридичних і фізичних осіб, які провадили діяльність у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв

Період	Кількість проведених перевірок	Кількість перевірок, в яких встановлено порушення	Відс.	Донараховано (тис. грн)	Узгоджено (тис. грн)	Відс. узгоджених	Сплачено (тис. грн)	% до донарахованих	% до узгоджених
2019 рік	7 082	7 082	100	65 110,0	41 700,0	64,1	46 100,0	70,8	110,6
2020 рік	10 038	10 038	100,0	99 700,0	69 900,0	70,1	49 600,0	49,7	71,0
9 місяців 2021 року	12 075	12 075	100	127 500,0	139 100,0	109,1*	63 400,0	49,7	45,6
Разом	29 195	29 195	100	292 300,0	250 700,0	85,8	159 100,0	54,4	63,5

* 3 урахуванням перехідних залишків: коли донараховання штрафних (фінансових) санкцій відбулося у 2020 році, а їх узгодження – у 2021 році.

Результати проведення підрозділами контролю за підакцизними товарами територіальних органів ДФС і ДПС фактичних перевірок юридичних і фізичних осіб, які провадили діяльність у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв

тис. грн

Період	Встановлено порушень (кількість)	Застосовано штрафних (фінансових) санкцій за безліцензійну діяльність	Застосування штрафних (фінансових) санкцій за зберігання алкогольних напоїв у місцях, не внесених до Єдиного державного реєстру	Застосування штрафних (фінансових) санкцій за реалізацію алкогольних напоїв без марок акцизного податку	Застосування штрафних (фінансових) санкцій за реалізацію алкогольних напоїв за цінами, нижчими від встановлених мінімальних оптових цін	Сплачено штрафних (фінансових) санкцій	Сума, що оскаржується (наростаючим підсумком)
виробництво							
2019 рік	3	85,0	171,8	0	0	256,8	2 443,7
2020 рік	1	0	17,0	0	0	17,0	0
8 місяців 2021 року	7	377,7	21,6	36 941,6	0	20 955,0	16 217,7
оптова торгівля							
2019 рік	26	3 237,8	410,8	1 601,3	1 299,0	1 358,9	4 106,7
2020 рік	39	1 335,4	5 709,5	1 188,0	2 114,9	722,9	5 742,0
8 місяців 2021 року	30	3 977,0	824,2	5 689,4	6 632,2	5 375,4	2 715,0
роздрібна торгівля							
2019 рік	3 480	19 375,4	3 966,7	8 377,0	21 465,1	34 064,1	5 353,8
2020 рік	1 722	11 803,9	2 694,0	4 456,4	7 655,9	19 116,5	4 193,7
8 місяців 2021 року	1 239	6 977,0	824,2	5 689,6	6 632,2	5 375,4	2 714,9
Разом	6 547	47 169,2	14 639,8	63 943,3	45 779,3	87 242,0	43 487,5

**Результати судового розгляду справ, предметом яких є питання адміністрування
акцизного податку з алкогольних напоїв**

Показники	2019 рік		2020 рік		9 місяців 2021 року	
	Справи, од.	Сума, тис. грн	Справи, од.	Сума, тис. грн	Справи, од.	Сума, тис. грн
Справи, що перебували на розгляді (у тому числі провадження щодо яких порушено у минулих роках)	50	119 543,6	92	125 208,7	98	275 124,5
За позовами до ДПС	42	119 017,8	61	123 387,9	60	139 362,3
За позовами ДПС	8	525,8	31	1 820,8	38	135 762,2
Справи, провадження щодо яких порушено у звітному році	41	118 009,2	60	7 789,1	38	150 173,0
За позовами до ДПС	33	117 483,4	31	6 032,2	23	16 866,0
За позовами ДПС	8	525,8	29	1 756,9	15	133 307,0
Справи, вирішені на користь ДПС	17	2 096,1	43	1 831,0	24	850,4
% у загальній кількості/сумі розглянутих	34	1,8	46,7	1,5	24,5	0,3
Справи, вирішені на користь платників податку	15	1 842,3	15	8 188,1	20	94 395,1
% у загальній кількості/сумі розглянутих	30	1,5	16,3	6,5	20,4	34,3
Провадження закінчено-винесено остаточне рішення	18	2 124,0	37	1 293,8	27	61 969,3
% у загальній кількості/сумі розглянутих	36,0	1,8	40,2	1,0	27,6	22,5
– на користь ДПС	13	1 931,0	28	1 036,5	16	278,1
% у загальній кількості/сумі винесених остаточних рішень	72,2	90,9	75,7	80,1	59,3	0,4
– на користь платників податку	5	193,0	9	257,3	11	61 691,3
% у загальній кількості/сумі винесених остаточних рішень	27,8	9,1	24,3	19,9	40,7	99,6

Розрахунок недонадходжень акцизного податку по лікero-горілчаній продукції у зв'язку з наявністю нелегального виробництва та обігу цієї продукції

За відсутності детальної інформації щодо обсягів виробництва та імпорту лікero-горілчаної продукції за видами цієї продукції залежно від міцності ⁴², розрахунок здійснено з урахуванням того, що відсоток надходжень акцизного податку з легально виробленої та імпортованої лікero-горілчаної продукції становить **46 відс.**, а нелегально – **54 відсотки**.

Надходження акцизного податку з виробленої та імпортованої лікero-горілчаної продукції (за ККДБ 14020200, 14030200 "Лікero-горілчана продукція") становили у 2019 році 7 258,8 млн грн, у 2020 році – 7 885,2 млн грн, за 9 місяців 2021 року – 6 380,9 млн гривень.

Розрахунок:

1) визначаємо суму надходжень акцизного податку, що дорівнює 1 відсотку загальної суми надходжень цього податку з лікero-горілчаної продукції:

1 відс. за 2019 рік: 7 258,8 млн грн / 46 відс. = 157,8 млн грн;

1 відс. за 2020 рік: 7 885,2 млн грн / 46. відс. = 171,4 млн грн;

1 відс. за 9 місяців 2021 року: 6 380,9 млн грн / 46 відс. = 138,7 млн грн;

2) визначаємо суму недонадходжень акцизного податку з нелегально виробленої та імпортованої лікero-горілчаної продукції:

2019 рік: 157,8 млн грн x 54 відс. = **8 521,2 млн грн**;

2020 рік: 171,4 млн грн x 54 відс. = **9 255,6 млн грн**;

9 місяців 2021 року: 138,7 млн грн x 54 відс. = **7 489,8 млн гривень**.

⁴² Ставка акцизного податку для алкогольних напоїв, фактична міцність яких вища за 22 відс. об'ємних одиниць етилового спирту, встановлена в грн за 1 літр 100-відсоткового спирту.